

Koirat lemmikkieläiminä

Kaupunkikoiran ja koiranomistajan välisen
suhteen tarkastelua vuosituhannen vaihteessa

Leena Kaukio
Pro gradu -tutkielma
Jyväskylän yliopisto
Yhteiskuntatieteiden
ja filosofian laitos
Sosiologia
Marraskuu 2002

SISÄLLYS

1. JOHDANTO.....	4
2. LEMMIKKIELÄIMEN MÄÄRITTELY	6
3. HISTORIALLINEN TAUSTA JA NYKYAIKA	9
3.1. Lemmikkieläimet ja niihin suhtautuminen eri aikakausina.....	9
3.2. Koiran alkuperä	11
3.3. Koiran käyttö ja asema eri aikoina eri kulttuureissa.....	13
3.4. Koiran historiaa Suomessa	14
3.5. Koirat nyky-Suomessa.....	16
3.6. Lemmikkieläinten ympärille syntynyt teollisuus ja markkinat	18
4. TUTKIMUSONGELMA	20
5. TUTKIMUSMENETELMÄ JA TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	21
5.1. Haastattelu tutkimusmenetelmänä.....	21
5.2. Haastattelurungon rakentaminen ja teema-alueiden valinnat.....	21
5.3. Aineiston keruu, haastattelujen kulku ja aineiston analyysi.....	22
5.4. Yleistämisestä ja arvioitavuudesta	23
6. LEMMIKKIELÄINTEN MONINAISET VAIKUTUKSET.....	25
6.1. Lemmikkieläimen myönteiset fyysiset, psykkiset ja sosiaaliset vaikutukset	26
6.1.1. Lemmikkieläin lasten ja nuorten elämässä.....	28
6.1.2. Lemmikkieläimet ja ikääntyneet	30
6.2. Lemmikkieläimet ja terapia	31
6.3. Lemmikkieläimen kielteiset vaikutukset.....	34
6.4. Koiriin liittyvä harrastustoiminta	36
6.4.1. Haastateltavien koiraharrastukset – mitä, missä, milloin ja miksi.....	37

7. LEMMIKKIELÄIMET IHMISTEN ELÄMÄSSÄ	40
7.1. Syitä lemmikin hankkimiseen	40
7.1.1. Kokemuksia, asenteita ja käsityksiä lemmikeistä.....	43
7.2. Suhde lemmikkieläimeen	44
7.2.1. Ihminen–lemmikkieläin-suhteen muodostuminen ja kategoriat ..	46
7.2.2. Ihminen–lemmikkieläin-suhteen laatu	48
7.2.3. Kiintymys ihminen–lemmikkieläin-suhteessa	50
7.2.4. Eleiden, tunteiden ja puheen vastavuoroinen ymmärtäminen	52
7.2.5. Koiran merkitys haastattelemieni koiranomistajien elämässä.....	54
7.3. Lemmikkieläimen asema perheessä	58
7.3.1. Perheen määrittelyä – koira perheenjäsenenä?.....	58
7.3.1.1. Lemmikkieläimen lapsenkaltainen asema	62
7.3.2. Lemmikkieläimen merkitys perheessä	64
7.3.3. Lemmikin nimeäminen.....	66
7.3.4. Lemmikin menetys ja sureminen.....	67
8. LEMMIKKIELÄINTEN LISÄÄNTYMISEN SYITÄ	73
8.1. Perhettä ja ihmissuhteita kohdanneet muutokset.....	73
8.2. Kaupungistuminen – vieraantuminen luonnosta?	76
9. LOPPUSANAT JA YHTEENVETO.....	77
LÄHTEET	83
LIITE 1	
LIITE 2	
LIITE 3	

1. JOHDANTO

Olen aina pitänyt koirista. Vanhemmillani oli jo syntyessäni koira, ja vain viisi vuotta tähänastisesta elämästäni on ollut 'koiratonta' aikaa. Juuri nyt tuntuu, ettei sellaista aikaa enää voisi tullaakaan, sillä silloin elämä saattaisi tuntua jollakin tapaa vajaalta, jopa tyhjältä.

Taannoin katselin vanhoja lapsuuskuviani avopuolisoni kanssa. Monessa kuvassa oli mukana koira. Parhaiten miehelleni jäi mieleen kuva, jossa alle vuoden ikäisenä istun valtavan mustan newfoundlandin koiramme, Pontuksen, kanssa mökin laiturilla vierekkäin sulassa sovussa. Kuvan nähtyään mieheni tokaisi: ”Enää en ihmettele yhtään, että sinusta on tullut tuollainen koirahullu”.

Pro gradu -työssäni käsittelen yhden lemmikkieläimen, koiran, jokapäiväistä merkitystä omistajiensa elämässä tämän päivän Suomessa. Tarkasteluni kohteena on ihmisen ja koiran välinen suhde sekä koiran asema perheessä ja koiranomistajan elämässä. Pohdin koiran paikkaa omistajiensa arjessa. Pyrin muun muassa selvittämään, mitä ja miksi koirien kanssa harrastetaan ja mitä koirat tuovat esimerkiksi omistajiensa sosiaaliseen elämään. Olen kiinnostunut siitä, kuinka kiintynyt ihminen on lemmikkieläimeensä ja millaista on ihmisen ja koiran välinen vuorovaikutus. Pohdin syitä lemmikkieläimen hankkimiseen. Sivuan myös jonkin verran koirien inhimillistämistä eli sitä, kuinka koiriin liitetään ihmisten ominaisuuksia ja niitä kohdellaan ihmisten kaltaisina. Tutkimustani varten olen haastatellut kuutta kaupunkilaista koiranomistajaa. Lisäksi olen tutustunut aiempiin, aiheeseen liittyviin tai aihetta sivuaviin tutkimuksiin (mm. Serpell, Katcher, Fogle, Franklin). Tutkijat eivät ole yksimielisiä siitä, mistä ihmisen ja lemmikkieläimen välisessä suhteessa on kyse.

Laajemmin pohdin sitä, miksi lemmikkieläinten, tässä tapauksessa koirien, määrä on kasvanut ja niiden asema muuttunut. Nykyisin koira hankitaan yhä useammin seuraksi kuin varsinaiseen hyötykäyttöön kuten vahti- tai metsästyskoiraksi. *Koiramme*-lehden päätoimittajan Tapio Eerolan mukaan tänä päivänä vain joka neljättä tai viidettä koiraa käytetään metsästyksen, loput ovat seurakoiria, kun vielä 1950-luvulla suhde oli päinvastainen. Lisäksi hän muistuttaa, että vuosisadan alussa seurakoiria kutsuttiin nimellä koristekoirat ja koiraharrastajien keskuudessa puhutaan vieläkin käyttökoirista, ja muut ovat vain seurakoiria, sohvankoristeita. Eerola lisää, että nykyisin yhä useammin koira todella on ihmisen paras ystävä ja tärkeä mielenterveyden ylläpitäjä. (Huotari 1998, 15-18.)

Vuonna 1988 rekisteröitiin noin 34 000 puhdasrotuista koiranpentua. Vuodesta 1988 lähtien puhdasrotuisten koirien rekisteröinti lähti huimaan vuosittaiseen nousuun ja päättyi lopulta vuoden 1993 huippulukemaan 47 000. Vuonna 1994 rekisteröityjen koirien määrä kääntyi taas laskuun, ja vuonna 2001 se oli 34 400 (ks. liite 1).

Vuosi 1999 vahvisti käsitystä, jonka mukaan Kennelliiton penturekisteröinnit seurailevat taloudellisia suhdanteita, mutta käänteisessä järjestyksessä. Syvimpinä lamavuosina 1991–1994 koiranpentuja syntyi ja otettiin perheisiin ennätysmäärin, kun taas pitkän taloudellisen nousukauden aikana koiranpentujen määrä on ollut pienimmillään 12 vuoteen. Kun taloudella menee huonosti, kasvaako koiran suosio ja arvostus? (Eerola 2000b, 49.) Onko koirien määrän kasvulla ja niiden merkityksen korostumisella yhteyttä johonkin laajempaan kulttuuriseen tai yhteiskunnalliseen ilmiöön?

Työni etenee siten, että tutkimukseni alussa määrittelen, mitä lemmikkieläimellä ymmärretään. Tuon esiin lemmikkieläinten pitämisen historiallista taustaa ja miten lemmikkeihin on suhtauduttu eri aikakausina. Tarkastelen koiran käyttöä ja asemaa ennen ja nykyisin. Lisäksi esittelen käsityksiä koiran alkuperästä. Taustaselvitysten jälkeen kerron tarkemmin tutkimusongelmasta, tutkimusmenetelmästä ja tutkimuksen toteuttamisesta. Tämän jälkeen tarkastelen lemmikkieläinten moninaisia vaikutuksia lemmikkien omistajille, mutta myös muille ihmisille aiempien tutkimusten valossa sekä haastattelemieni koiranomistajien kokemuksia hyväksikäyttäen. Pohdin ihmisen ja lemmikkieläimen välistä suhdetta sekä syitä lemmikin hankkimiseen. Tarkastelen lemmikkieläimen asemaa perheessä. Käsittelen myös lemmikin kuolemaa, menetystä ja suremista. Lopuksi pohdin syitä, jotka ovat johtaneet lemmikkieläinten lisääntymiseen.

Pitkän ja työlään kirjoitusprosessini aikana oma koiramääräni nousi yhdestä kahteen. Nyt haaveena on jo kolmannen, sitten neljännen, ehkä viidennen ja kuudennenkin koiran hankkiminen... Itse olen siis koirahullu, hullaantunut koiriin. Pro gradu -tutkielmani aihepiiri on itselleni tuttu ja kiinnostus aiheeseen on hyvin henkilökohtaista, jopa intohimoista. Pyrin siihen, että tämä tosiasia ei ole sokaissut silmiäni; yhtäältä siten, että kerron itsestäänselvyyksiä ja toisaalta siten, että jätän asioita kertomatta, koska luulen niiden olevan itsestäänselvyyksiä!

2. LEMMIKIELÄIMEN MÄÄRITTELY

Lemmikkieläimen määrittelyjä on useita, ja ne painottuvat hieman eri tavoin. Mikään niistä ei välttämättä yksinään riitä kuvaamaan lemmikkiä, mutta niitä yhdistelemällä voidaan aikaansaada riittävä ja kattava lemmikkieläimen määritelmä.

Sanalla lemmikkieläin (*pet*) viitataan eläimiin, joita pidetään ensisijaisesti sosiaalisista tai emotionaalisista syistä pikemminkin kuin taloudellisten tarkoitusten vuoksi. Englannin kielessä termi *companion animal* painottaa tätä erikoislaatuisuutta. Lemmikkieläimen omistamisen palkitsevuus johtuu tästä suhteesta itsestään. Ihmiset arvostavat lemmikkieläimiään, koska ne täyttävät sosiaalisia ja emotionaalisia tarpeita, jotka ovat verrattavissa ihmisseuran tai kumppanin tyydyttämiin tarpeisiin (vaikkakaan eivät välttämättä identtisiä). (Serpell 1986; Council for Science and Society 1988; Serpell & Paul 1994, 129.)

Nykysuomen sanakirjan (1978) mukaan kotieläin on kesy eläin, jota ihminen hyödyn tai hovin vuoksi pitää luonaan, elättää ja hoitaa. Suomen kielen perussanakirja (1990) määrittelee kotieläimen lähes samoin: kesy tai puolikesy eläin, jota ihminen hyödyn tai hovin vuoksi elättää ja hoitaa luonaan. Hyötyeläimiä ovat koti- ja riistaeläinten lisäksi myös muut hyötyä tuottavat eläimet (Nykysuomen sanakirja 1978); Suomen kielen perussanakirjan (1990) mukaan hyötyeläin on ihmiselle hyödyllinen eläin.

Lemmikkieläin määritellään etuliitteen lemmikki kautta Nykysuomen sanakirjan (1978) mukaan ”suosikki, mielikki, vars. lempi-, mielilapsi, lellikki”, Suomen kielen perussanakirjassa (1992) ”rakastettu, hellitty, suosikki”. Lemmikkieläin on uusi tulokas ilmaisujen joukossa. Lemmikkieläimestä ei ole taloudellista hyötyä, vaan se on vain rakastettu ja hellitty. Kotieläimiin kuuluvat kissat, koirat, lehmät ja hevoset eli kaikki niin sanotun kotipihan eläimet. Hyötyeläin viittaa jo enemmän pelkkään hyötyyn, huvia siinä ei liene sisältönä. (Patjas 1996, 69.)

Collins Cobuild English Language Dictionary (1987) määrittelee lemmikin: ”lemmikki on kesy eläin, josta pidetään huolta ja jota pidetään kotona ja joka antaa seuraa ja mielihyvää”, *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English* (1987): ”eläin, jota pidetään seurana, jota kohdellaan huolella ja hellyydellä, esimerkiksi kissa tai koira”. Edellä oleviin määritelmiin sopii esimerkiksi Savishinskyn (1983, 113) näkemys, jonka mukaan

lemmikkieläimet eroavat muista eläimistä siksi, että niitä useimmiten pidetään kotona, niille osoitetaan erityistä kiintymystä ja hellyyttä sekä niitä kohdellaan ”suosikkieläiminä”. Lisäksi lemmikkieläimet ovat ainoita ihmisen kesyttämiä ja hallitsemia eläimiä, jotka ovat tuttavallisessa ja läheisessä suhteessa omistajiensa kanssa. Beckin (1983, 239) mielestä lemmikkieläimiä ovat eläimet, jotka on hankittu ihmisten seuraksi.

Lemmikkieläimiä kuvaa kolme sosiaalista tunnusmerkkiä: 1. ihminen on ottanut lemmikkieläimen osaksi omaa elinympäristöään, ja ne saavat olla sisällä omistajansa asunnossa, 2. niille annetaan erisnimi ja 3. niitä ei syödä (Patoluoto 1989, 107; Franklin 1999, 87). Franklinin mukaan (emt.) lemmikkieläimiä ei syödä niiden erityisen perheenjäsenen ja kvasi-ihmisen statuksen vuoksi ja koska ne ovat emotionaalisesti läheisiä muille perheenjäsenille. Metsästäjäyhteisöissäkin lemmikkieläinten teurastus ja käyttö ravintona on yleisesti tabu, ja lemmikkieläinten pito sosiaalisina seuralaisina, kunnioitettuna perheenjäsenenä, estää niiden käytön saaliina (Serpell & Paul 1994, 130). Näiden tunnusmerkkien lisäksi lemmikkeille puhutaan kuin ne ymmärtäisivät ihmisten puhetta ja niitä kohdellaan sen sosiaalisen ryhmän kunnioitettuna jäsenenä, johon ne kuuluvat (mm. Midgley 1983, 113; Serpell 1986, 127; Serpell & Paul 1994, 140).

Katcherin (1981, 45) mukaan lemmikkieläimet eroavat luonnonvaraisista eläimistä siinä, että lemmikkieläimet ovat kesytettyjä ja ne asuvat kaukana luonnontilassa olevasta ympäristöstä. Lisäksi niitä suojellaan, jolloin niiden ei tarvitse taistella henkiinjäämisensä puolesta. Foglen (1988, 224) mukaan lemmikkieläin eroaa muista eläimistä siksi, että se ei ole vain osa luontoa vaan myös kulttuurituote. Kulttuurin muuttuessa myös näkökulmamme lemmikkieläimiin muuttuu. Muiden muassa koirien ulkonäköä, luonnetta ja muita ominaisuuksia pyritään muuttamaan jalostuksen avulla kulttuurin vaatimusten mukaisesti. Clutton-Brock (1994, 29-30) väittää, että kotieläin on yhteiskunnan kulttuurinen artefakti, ihmiskäden työ.

Primitiivisissä yhteisöissä lemmikkieläinten pitäminen kurioositeettina tai hyödyllisenä apulaisena eroaa siitä tavasta pitää lemmikkieläimiä, mikä vallitsee niin sanotuissa sivistyneissä yhteiskunnissa, joissa lemmikkieläimistä on tullut pysyviä, *inhimillistettyjä perheenjäseniä* (Savishinsky 1983, 114). Lemmikkieläinten ei normaalisti odoteta täyttävän mitään ’aineellisen hyödyn’ funktiota, ja hinnasta riippumatta omistajat useimmiten kieltäytyvät myymästä lemmikkejään (Serpell & Paul 1994, 130).

Lemmikit tarjoavat ihmisille monia terapeuttisia etuja: seuraa, rakkautta, huumoria, liikuntaa, tunteen vallasta, hoivaa. Lemmikkieläin voi toimia lapsen korvikkeena elämän eri vaiheissa kuten naimattomilla, lapsettomilla pariskunnilla tai pariskunnilla, joiden lapset ovat jo lähteneet kotoa. Lemmikkien ominaisuus pysyä ikuisina lapsina, viattomina ja riippuvaisina korostaa niiden lapsenomaista identiteettiä. Savishinskyn mielestä ne lemmikit, jotka toimivat lasten korvikkeina, eivät ole vain niiden lasten sijaisia, joita meillä ei ole, vaan ne edustavat myös sitä lasta, mitä me itsekin joskus olimme. Kasvattamalla lemmikkieläimiä voimme elää uudelleen omaa lapsuuttamme. Täten lemmikkieläin on samanaikaisesti eläin, lapsi ja oma lapsuuden minä. (Savishinsky 1983, 118-119.)

3. HISTORIALLINEN TAUSTA JA NYKYAIKA

Tässä luvussa käsittelen lemmikkieläinten ja erityisesti koiran historiaa ja nykypäivää. Tarkastelen sitä, milloin ja miten koirien kesyyntyminen ja pitäminen alkoi, miten ja miksi se on muuttunut, miten suhtautuminen lemmikkieläimiin (koiiriin) on muuttunut ja mitä syitä on lemmikkieläinten uudenlaisen arvostuksen takana. Yritän osoittaa, millainen koiran asema on ollut ja samalla tuoda esille koiran muuttuneen aseman: millaisena ja miten koiraa on pidetty ennen ja miten koiraa pidetään nykyään ja toisaalta, miten koirat ovat olleet esillä eri tavoin jo vuosituhansia.

3.1. Lemmikkieläimet ja niihin suhtautuminen eri aikakausina

Katsaus eläinten historiaan osoittaa, kuinka ihmisten asenteet eläimiä kohtaan ovat muuttuneet vuosituhansien kuluessa. Tarkasteltaessa alkukansojen vuorovaikutusta eläinten kanssa oletetaan eläinten toimineen lähinnä ruuan lähteenä tai maataloudessa käytettynä vetojuhtana. Tällainen käytäntö on edelleen yleinen kehitysmaissa, kun taas kehittyneissä maissa eläinten rooli on muun muassa vegetarismien yleistymisen myötä muuttumassa. Vaikka lemmikkieläinten pitäminen mielletäänkin erityisesti kaupungistuneiden yhteiskuntien ilmiöksi, eläinten pitämisellä seuralaisena on vuosituhansia vanhat perinteet. (Heikkinen & Paavoseppä 1996, 24.)

Eräiden arvioiden mukaan ihmiset ovat pitäneet lemmikkieläimiä jo ainakin 30 000 vuotta, todennäköisesti pitempäänkin (Fogle 1988, 15). Siitä kuinka ihmiset alkoivat pitää eläimiä lemmikkeinään, on ainakin kaksi teoriaa. Toisen teorian mukaan eläimiä aluksi käytettiin johonkin hyödylliseen ja vasta myöhemmin niistä tuli ihmisten seuralaisia. Toinen teoria on taas aivan päinvastainen: eläimistä tuli ensin ihmisten seuralaisia ja vasta sen jälkeen ihmiset huomasivat eläinten hyödyllisyyden, jolloin eläimiä alettiin käyttää ihmisten käytännön tarpeiden mukaisesti. Jälkimmäistä teoriaa tukisi se, että useissa nykyisissäkin primitiivisissä yhteisöissä on ainoastaan sellaisia eläimiä, joista ei ole ihmisille mitään hyötyä. (Fogle 1988, 16-17; Savishinsky 1983, 113-114.)

Lemmikkieläinten pitäminen ei ole vain länsimainen ilmiö vaan sitä esiintyy myös muissa kulttuureissa (Robinson 1995, 1; Serpell & Paul 1994, 129-130). Eläinten pitäminen

pelkästään seuralaisina saattaa näyttäytyä modernina ilmiönä, mutta lemmikkien omistamisella on pitkä historia hallitsevan tai aateliluokan keskuudessa. Lemmikkeinä oli erityisesti häkkelintuja ja pieniä koiria. Muinaisissa Egyptin seinämaalauksissa faaraot näyttävät pitäneen lemmikkieläimiä. Monilla Kiinan keisareiden sukupolvilla oli koiria, joiden pentuja usein imettivät ihmishoitajat. Kreikan ja Rooman aatelisto oli myös innokas lemmikkien pitäjä. Keskiajalla lemmikkieläimiä oli erityisesti Euroopan aristokratialla. (Robinson 1995, 3; Serpell 1983, 81-82; Serpell 1986, 48-58.) Lemmikkieläimet olivat usein statuksen, yhteiskuntaluokan tai vallan symboleita. Korkeammassa asemassa olevat ihmiset pitivät eksoottisia tai kalliita lemmikkieläimiä merkinä henkilökohtaisesta vallasta ja luokkansa etuoikeuksista. (Savishinsky 1983, 116-118.) Porvarillisissa talouksissa koirat olivat perheenjäseniä, jotka ottivat osaa päivittäisiin aktiviteetteihin kuin myös juhlallisiin tilaisuuksiin, ja niitä arvostettiin niiden itsensä eikä niinkään sukutaulujensa vuoksi (Tuan 1984, 111-112).

Ennakkoluulo lemmikkejä kohtaan saavutti huippunsa inkvisition aikana.

Noitaoikeudenkäynneissä ”läheisen eläimen” omistamista käytettiin todisteena noituudesta. 1500–1600-luvuilla yleistyneen kolonialismin myötä saatiin tietoa niin sanotun alkukantaisen väestön läheisestä suhtautumisesta lemmikkieläimiin. Eurooppalaiset yleisesti pilkkasivat tällaista intensiivistä kiintymystä, mikä osoitti vahvan ihminen–eläin-suhteen puuttumisen Euroopasta. (Robinson 1995, 3; Serpell 1983, 81-82; Serpell 1986, 48-58.) Lemmikkieläimen pitäminen – yksittäisen eläimen lempeä, hemmotteleva ja hellä kohtelu – ei sopinut kivuttomasti keski- ja renessanssinaikaisen Euroopan antroposentriseen maailmankuvaan. 1600-luvulta varhaiselle 1800-luvulle ihmisten ja eläinten välisten suhteitten eettiseen arviointiin vaikuttivat useat uskonnolliset, filosofiset ja sosiaaliset tekijät. Senaikaiset näkemykset eläimistä olivat yhteydessä erilaisiin aloihin, kuten raamatulliseen eksegeesiin ja kristilliseen moraaliin, eläinpsykologiaan, teoriaan moraalista oikeuksista ja velvollisuuksista, vegetarianismiin ja rakkauteen lemmikkieläimiä kohtaan. Esimerkiksi kristillinen kirkko paheksui virallisesti eläinten pitämistä seuralaisina. Teologit ja moralistit katsoivat lemmikkien pitämisen olevan harhaoppista, koska sillä oli taipumus heikentää mielikuvaa ihmisten ylemmydestä ja ainutkertaisuudesta. Eettinen keskustelu eläinten kohtelusta vaikutti myös lemmikkieläinten pitämiskäytäntöön, mistä oli tullut kasvavassa määrin suosittua 1600–1700-lukujen aikana (Maehle 1994, 81, 99-100; Serpell & Paul 1994, 132-133, 140.)

Euroopassa lemmikkieläinten pitäminen laajemmin kansan keskuudessa tuli hyväksytyimmäksi vasta 1600-luvun lopulla, ja keskiluokan keskuudessa siitä tuli laajempi ilmiö vasta 1700-luvun loppupuolella. Nykymuotoisen lemmikkieläinten pitämisen väitetään olevan 1800-luvun viktoriaanisen ajan keksintö, jolloin käsitys ihmisen asemasta maailmassa muuttui. Kun luontoa tutkittiin, ymmärrettiin ja hallittiin kasvavassa määrin, lemmikkieläinten pitämisestä tuli yhdysside luontoon, jota ei enää nähty itsessään uhkaavana. Näkyvä osoitus ihmisen luonnon hallinnasta oli myös uusien rotujen kehittäminen etsimällä uusia variaatioita ja kontrolloimalla eläinten reproduktiota. (Robinson 1995, 4.)

Kulttuuriset ja historialliset vertailut antavat todisteita siitä, että lemmikkieläinten pitamisellä on yhteyttä humaaniin ja kunnioittavaan suhtautumiseen eläimiä kohtaan. Monien varhaisten humanististen ajattelijoiden käsityksiin vaikutti heidän suhteensa lemmikkieläimiin. (Serpell & Paul 1994, 140.) Thomasin analyysin mukaan suurimmat muutokset asenteissa eläimiä kohtaan esiintyivät 1500–1800-luvuilla: varhaismodernin (*early modern period*) antroposentriset näkemykset muuttuivat sentimentaalisiksi asenteiksi 1700- ja 1800-luvuilla. Uusien asenteiden pääasiallisina syinä olivat valistus (*enlightenment*) yhdessä kaupungistumisen kanssa. (Thomas 1983, lainattu Franklinin, 1999, 11 mukaan.) Fox (1981, 28-29) arvelee, että teollinen vallankumous painottaessaan tietoa ja tekniikkaa luonnon hyväksikäytössä ihmisten aseman edistämiseksi, oli käännekohta, joka muutti ihmisten luontosuhteen ja asenteet eläimiä kohtaan. Patoluodon (1989, 106) mukaan koira lemmikkieläimenä, keinotekoisena omistajansa seuralaisena, on nykyisin saavuttanut aseman, joka vastaa suhtautumista omaan lapseen.

3.2. Koiran alkuperä

Kotikoiran alkuperästä ja kesyyntymisen ajankohdasta on useita teorioita. Dna-selvitykset ja arkeologiset löydöt poikkeavat selvästi toisistaan etenkin kesyyntymisen ajankohdan suhteen.

Vuonna 1997 ilmestyneen yhdysvaltalaisen Robert K. Waynen johtaman kansainvälisen tutkimusryhmän geneettisen työn mukaan kaikki koirat polveutuvat sudesta. Lisäksi tutkimuksen mukaan susi on kesytetty kaksi kertaa ihmiskunnan historian aikana. Vanhimmat kesyt koirat olisivat syntyneet 135 000 vuotta sitten eli ne olisivat kymmenen kertaa vanhempia kuin arkeologisten löydösten perusteella on oletettu. (Portin 1998, 12-13.)

Ensimmäinen varma fossiililöytö kesytetystä koirasta on noin 14 000 vuotta vanha, jolloin koira oli paleoliittisen eli vanhemman kivikauden ihmisjoukon seuralainen nykyisessä Irakissa. Arkeologiset löydöt antavat ymmärtää, että koirat palvelivat jo tuolloin vahteina ja seuralaisina. Amerikassa hautapaikasta löytyneet luut paljastavat koirien asuneen ihmisten kanssa 11 000 vuotta sitten. (Coren 1996, 26-27.) Israelista on löydetty 12 000 vuotta vanha hauta, missä oli jäännöksiä ihmisestä ja koirasta yhdessä haudattuna, ja kuolleen henkilön käsi oli aseteltu siten, että se lepäsi eläimen ympärillä (Robinson 1995, 2).

Koiraeläinten ehkä tärkein yhteinen piirre on niiden kyky risteytyä keskenään: sudet, kojootit, sakaalit, dingot, villikoirat ja kotikoirat voivat kaikki lisääntyä keskenään ja tuottaa eläviä, lisääntymiskykyisiä jälkeläisiä. Siitä, mikä koiraeläimistä kesytettiin kotikoiraksi, ei vallitse täysi yksimielisyys. Yllämainittujen geneettisten tutkimusten lisäksi on esitetty muita argumentteja sen puolesta, että koira polveutuu sudesta. Foglen (1997b, 14-15) mukaan susi on kaikkien nykyisten koirarotujen kantamuoto, mihin erityisesti viittaa suden hyvin sosiaalinen luonne ja susien eri alalajien laaja levinneisyys. Myös McBride (1995, 100) katsoo koiran polveutuvan sudesta, koska sudet ovat erittäin sosiaalisia eläimiä ja ne ovat kehittäneet hierarkisen sosiaalisen systeemin säilyttääkseen vakauden ryhmässään. Lorenzin (1962, 125, 128) mukaan koirat polveutuvat sakaaleista, mutta niihin on sekoittunut jonkin verran myös suden verta. Nykyisen evoluutioteorian isä Charles Darwin uskoi koiran polveutuvan useista eri lajisista koiraeläimistä (Schneck & Caravan 1995, 12). Corenin (1996, 41-42) mielestä on todennäköistä, että kesyssä kotikoirassa on kaikkien villien koiraeläinten geneejiä eikä koirien kesyttäminen ollut mikään yksittäinen tapahtuma, vaan ihmiset kesyttivät koiria eri aikoina ja maantieteellisesti eri paikoissa, ja kesyttäminen alkoi eri koiraeläinkannoista.

Fogle (1997b) arvelee, että kesykoira tuskin kehittyi sudesta tarkoituksellisen ja valikoivan jalostuksen tuloksena vaan koira ”kesyyntyi itsestään”: muutokset koiran koossa, fysiologiassa ja käyttäytymisessä tapahtuivat luonnollisen valinnan kautta. Näistä susista kehittyneet koirat vahtivat ja suojelivat leiripaikkoja, auttoivat metsästyksessä ja olivat myös ravintoa villiriistan käydessä vähiin. Koira on todennäköisesti tarjonnut myös lämpöä ja kiintymystä ihmisille kesyyntymisen alkuaajoista lähtien. (Fogle 1997b, 15, 18-19.) Lisäksi koiria käytettiin vetojuhtina ja karjanpaimentajina (Sopanen 1996, 7).

Lisäksi kaupankäynnin ja matkustuksen kehittyminen ja laajentuminen saivat aikaan lukuisat kotikoiralajit, ja jokainen alue ja kulttuuri kehittivät omat koiratyypinsä palvelemaan tiettyjä tarkoituksia. Eri kulttuureissa alettiin kiinnittää huomiota myös yksittäisten rotujen kehittämiseen. (Sayer 1992, 13-14.) Koirien käyttötarkoitus esimerkiksi metsästyksessä tai talonvahtina on määrännyt koirien jalostuslinjat jo antiikin ajoista lähtien aina uudelle ajalle saakka. Koirat, jotka alkujaan olivat pelkästään huvin välineitä (kuten urheilumetsästyksessä), tulivat myöhemmin välittömän tyydytyksen lähteiksi statussymboleina, leluina tai molempina. (Tuan 1984, 103.) Kuten jo aiemmin on todettu, kotikoiran alkuperästä ja kesyyntymisen ajankohdasta ei vallitse täysi yksimielisyys. Nykyisten tietojen mukaan kuitenkin ensimmäiset kesytetyt eläimet olivat koiria, joiden kesyttäminen tapahtui tuhansia vuosia ennen seuraavan kesytetyn eläinlajin ilmaantumista ihmisten keskuuteen (Coren 1996, 26; Tuan 1984, 102).

3.3. Koiran käyttö ja asema eri aikoina eri kulttuureissa

Sumerilaiset, assyrialaiset ja persialaiset kasvattivat suurikokoisia, raskarakenteisia ja vahvaleukaisia koiria sodankäyntiä varten, ja niitä käytettiin myös vartioinnissa, metsästyksessä ja karjapaimenena. Muinaiset egyptiläiset palvoivat jumaluuden symbolina muiden muassa koiraa. Egyptiläiset huomioivat koiran kuolemaan ja hautajaisiin liittyvissä rituaaleissa balsamoiden ja haudaten koiran sen kuoleman jälkeen. Keski-Amerikan intiaanikulttuureissa koira surmattiin isännän kuoltua, koska siellä uskottiin, että koira voi palvella isäntäänsä tuonpuoleisessa elämässä. Intiassa uskottiin, että koiran ulvonta ennusti ihmisen kuolemaa ja ulvonnallaan koira varoitti omistajiaan kuolemasta. (Sopanen 1996, 8.)

Kiinassa on ollut jo varhain vallalla kaksi hyvin erilaista kehityssuuntaa koirankasvatuksessa. Siellä suosittiin chow chow -rotuista koiraa, jota käytettiin vahti- ja vetokoirana, jolla oli arvokas turkki ja jota lihotettiin syötäväksi kuten sikaa. Koiranliha kuului 300-luvulta eaa. lähtien ylimystön ruokavalioon ja oli arvostettua herkkua, minä sitä pidetään edelleen joissakin maissa. Kulttuurin toista puolta edusti pienten seurakoirien hoivaaminen keisarillisen hovin yksinoikeudella. (Emt., 8.) Nykyisin koiria syödään yhä esimerkiksi Kiinassa ja Etelä-Koreassa, ja niitä voi ostaa nyljettyinä tai elävinä toreilta. Monien suomalaisten silmissä syötäväksi tarkoitettujen koirien kasvatus, hoito ja teurastaminen näyttävät brutaalina ja epäinhimillisenä toimintana.

Antiikin Kreikassa koira oli ihmisen päivittäinen seuralainen, jota käytettiin myös metsästyksessä ja vartioinnissa. Foinikialaiset kauppiat toimivat tärkeässä välittäjän asemassa ja edistivät eri koirarotujen leviämistä Välimeren alueella. Koirarotuja levisi Kreikkaan persialaissyörien yhteydessä, ja myöhemmin Aleksanteri Suuri toi koiria lisää Intiasta. Rooman maailmanvallan aikana molossiroituiset koirat seurasivat legioonien mukana, ja ne toimivat taistelijoina, vartioina ja viestinviejinä sekä osallistuivat amfiteatterin näytöksiin tapellen villieläimiä vastaan. Roomalaiset käyttivät erityisiä vahtikoiria julkisten rakennusten ja rikkaiden yksityisasuntojen valvonnassa, jolloin talon sisäänkäynnin yhteydessä saattoi olla varoitus ”cave canem” = varokaa koira. Roomattarien erityissuosiossa olivat kääpiökokoiset sylikoirat. (Sopanen 1996, 8.)

Britit ovat säilyttäneet keskeisen koiranjalostajan ja -viejän aseman nykypäiviin saakka. Englanti ja Ranska kilpailivat aina kuninkaallista tasoa myöten koirankasvatuksesta, ja samalla koira saavutti vankan aseman eri säätyjen keskuudessa Euroopassa.

Yhteiskunnallisesta asemasta riippuen koiratyypit vaihtelivat hovinaisten ja vauraiden porvareiden seurakoirista rahvaan sekarotuisiin paimenkoiriin. Alkuun urheilumetsästyksessä oli lähinnä yläluokan etuoikeus, mutta se laajeni vähitellen yhä suurempien kansanosien harrastukseksi 1700-luvulta alkaen. Venäjällä aatelisto metsästi susia. (Emt., 9.)

1800-luvun teollinen vallankumous antoi ratkaisevan sysäyksen nykyiselle länsimaiselle lemmikkieläinkulttuurille: monista käyttökoirista tuli suoraan tai välillisesti tarpeettomia. Kaupungistumisen myötä lemmikkieläimet täyttivät ihmisten sosiaalisen ja psykologisen tarpeen pitää yllä yhteyttä luontoon ja maaseutuun. Koirien merkitys puhtaasti seuralaisina on korostunut, mutta käyttökoirillakin on tarpeelliset ja hyödylliset tehtävänsä niin kriisiajan oloissa kuin rauhan ajan yhteiskunnan palveluksessa, kuten poliisi-, rajavartio- ja pelastuskoirilla. (Sopanen 1996, 9.)

3.4. Koiran historiaa Suomessa

Koira on ollut Suomessa kotieläimenä jo Suomusjärven kulttuurin ajoilta lähtien (6500–4200 eaa.). Silloin koiria käytettiin todennäköisesti apuna metsästyksessä ja vetoeläimenä. Koirasta käytettiin yleisnimeä peni, ja toinen vanha nimitys tulee muinaisruotsin sanasta rakke. Koiran yleinen arvostus Ruotsin vallan aikana näkyi muun muassa siinä, että sylikoiran

vahingoittamisesta määrättiin kolme kertaa suurempi sakko kuin metsästys- tai vartiokoirien vahingoittamisesta. Talonpojat käyttivät koiria apuna peto- ja riistaeläinten jahdissa, kun taas kaupunkien porvareiden koirat olivat pääasiallisesti piha- tai laivavahteja. (Sopanen 1996, 10.)

Mäkelä-Alitalo arvelee, että suurin osa suomalaisista koirista mielletään vanhastaan maaseudun kotipiirin vahdeiksi ja taloon luontevasti kuuluneiksi kotieläimiksi. Kansanperinteen mukaan koiralla oli merkitystä erityisesti riistan haukkujana: koira oli tärkeä komeana ja arvostettuna eläimenä, jonka ansiosta sen isäntääkin kunnioitettiin. Suomalaisten koirien taidot kehittyivät käytännön metsästyksessä ja karjan paimentamisessa. Suomalaisten talonpoikainen enemmistö tai maan harvat kaupunkilaiset tuskin kaipasivat menneinä vuosisatoina varsinaisia seurakoiria – ei ainakaan ennen 1800-lukua, koska huonetilat olivat ahtaat, ruokaa oli vähän eikä sitä riittänyt aina ihmisillekään. Ylemmän yhteiskuntakerroksen laita oli toisin: 1700-luvun lopulla säätyläistö alkoi askarrella fyysisen työn, ulkosalla vaeltamisen, metsästyksen sekä monenlaisen puuhastelun parissa, ja 1800-luvulla lisääntyi idyllimäisen kotielämän ihannoiti. Tämä teki tilaa seura- ja metsästyskoirille, ja lemmikkieläimet sopivat ajanvietteeksi ihmisille, joiden elämän olennaisena sisältönä oli mahdollisimman mukavan vapaa-ajan viettäminen. Koiran merkitys ihmisten koti- ja seuraeläimenä, metsästyksessä ja maataloudessa, mutta myös harrastuksen kohteena sai suomalaisessa yhteiskunnassa uudenlaista arvonantoa 1800-luvun lopulla. (Mäkelä-Alitalo 1998, 13, 14, 16, 224.)

Suomalaisten koirien historiasta saatavat tiedot ovat hyvin katkelmallisia, ja kokonaisuudessaan kotimaisten koirien vanhinta menneisyyttä tunnetaan huonosti ja sitä on vaikea tutkia yksityiskohtaisesti. Todennäköisesti koirat, joita pidettiin seurana ja jotka auttoivat metsästyksessä, rinnastuivat perheenjäseneen, kun taas talonvahdin ja paimenkoiran katsottiin kuuluvan kiinteistöön. (Mäkelä-Alitalo 1998, 14-15.)

Ihminen on jalostanut ja suunnitellut koiran pitkälti täyttämään ihmisen omia tarpeita ja toiveita. Nykyisin koiraa käytetään mitä moninaisimmissa tarkoituksissa; koiralla on monta roolia nyky-yhteiskunnassa. Koiria työskentelee muun muassa opas-, huume-, poliisi-, sotilas-, räjähteenetsijä-, vartio-, suojele-, raunio-, jälki-, meripelastus- ja laviinikoirina. Koe-eläimenäkin koiraa käytetään palvelemaan tieteen tarpeita. Metsästyksessä ja sienten etsinnässä koirat ovat oivia apulaisia. Koiraa tarvitaan myös vahtimiseen, lampaiden

paimentamiseen, taakkojen vetämiseen sekä home- ja kosteusvaurioiden paikallistamiseen. Joillekin koira saattaa olla rotuvalio- ja näyttelykoira (vai pikemminkin esine tai väline?). Sokeitten ohella koirat avustavat myös kuuroja sekä pyörätuolia käyttäviä. Fyysisen auttamisen ja puuttuvan aistin tai kyvyn korvaamisen lisäksi tällaisella avustajakoiralla on toinenkin tärkeä tehtävä: vammaisten omistajien itsetunto kohoaa, kun he ovat vastuussa palveluskoiransa jatkuvasta kouluttamisesta, ja tätä kautta voivat tuntea itsensä tarpeelliseksi (Fogle 1997b, 33). Koiraa käytetään terapeuttisessa merkityksessä erilaisissa laitoksissa: koiravierailut vanhainkodeissa, sairaaloissa, saattokodeissa ja vankiloissa tuovat lohtua monen laitoksissa asuvan elämään (Fogle 1997b, 33). Koiralla on siis monta tärkeää ja hyödyllistä tehtävää. Suurimmalle osalle koiranomistajista koira on kuitenkin ennen kaikkea seurakoira, perheenjäsen, harrastus- ja leikkikaveri.

3.5. Koirat nyky-Suomessa

Suomessa rotukoirien rekisteröintimäärä kääntyi nousuun kuusi vuotta jatkuneen laskun jälkeen vuonna 2000. Koirien kokonaismäärä kuitenkin pienenee edelleen, koska rekisteröinnin huippuvuosina 1990-luvun alussa syntyneet suuret koiraikäluokat alkavat vähentyä. Suomessa on ollut koiria enimmillään arviolta 550 000, joista puhdasrotuisia oli noin 400 000. Koiraväestön määrä putoaa muutamassa vuodessa puoleen miljoonaan, jos rekisteröintilukemat eivät nykyisestä kasva reilusti. Koirarotujen määrä on Suomessa kaksinkertaistunut parin viime vuosikymmenen aikana. Rotuja on nykyään lähes 300, mikä on kansainvälisestikin korkea luku. (Manninen-Leivo 2001.)

Kennelliiton aiemman puheenjohtajan Eeva Anttisen mukaan rekisteröintien vähenemisen syytä ovat muun muassa väärät painotukset jalostuksessa (luonteen ja terveyden kärsiminen), allergioiden lisääntyminen, etenevä kaupungistuminen ja suomalaisen kaupunkiyhteiskunnan suhteellisen negatiivinen suhtautuminen lemmikkieläinten pitoon. Kuitenkin psyykkinen tarve koiranomistamiseen kasvaa koko ajan, mutta muut seikat puhuvat vastaan. (Eerola 2000a, 12.)

Tampereen yliopistossa käynnistettiin vuonna 1997 Kennelliiton aloitteesta tutkimus ”Koira ja kotikunta” koiran merkityksestä yhteiskunnassa. Muualla Euroopassa koirat katsotaan useimmiten nykyaikaisen kaupungistuneen yhteiskunnan jäseniksi, joilla on myös omia

oikeuksia yhteisössä. Esimerkiksi Ranskassa ja Ruotsissa koirat on alettu nähdä positiivisina, kaupunki yhteisöön luonnollisesti kuuluvina jäseninä ja sosiaalisena voimavarana. Suomen kunnissa koirat eivät ole saaneet juuri muuta huomiota kuin paikallisten järjestyssääntöjen ja terveysvalvonnan kieltoja ja rajoituksia, eikä Suomessa ole kokonaisvaltaista kunnallista koirapolitiikkaa. Suomen kaupungeissa on tyypillistä virkavaltainen suhtautuminen koira-asioihin, mikä ilmenee enimmäkseen kielteisinä ratkaisuin, rajoituksina, määräyksinä ja valvontana. (Unhola 1998, 54-56.)

Perinteiset koiranomistajat ovat näihin päiviin asti olleet maalla tai pikkukaupungeissa asuvia perheitä. Asetelma on vähitellen muuttumassa niin, että koiranomistajat ovat yhä enemmän yhden hengen talouksia suurissa kaupungeissa. Koiraongelmat näyttävätkin painottuvan voimakkaasti kaupunkiseudulle. (Unhola 1998, 55.) Koirat ovat nykyisin oleellinen osa kehittyntä ja kaupungistunutta yhteiskuntaa, ja täten ne tulisi ottaa huomioon esimerkiksi kaupunkisuunnittelussa (Järvenkylä & Mennola 1998, 2-3). Myös koiranomistajat voivat helpottaa selviytymistään lemmikkinsä kanssa kaupunkiympäristössä. Suomessa on muun muassa otettu käyttöön Kiva Koirakansalainen -testi, joka auttaa tavallista koiraäijää pärjäämään eri tilanteissa – siinä koiran yhteiskuntakelpoisuutta mitataan erilaisten tehtävien avulla (Cajander 1997, 8).

Koira on osa paikallisyhteisöä, ja sen merkitys ulottuu mitä moninaisimmille elämänaloille paikallisyhteisössä. Koira-asiat ovat tärkeitä koiranomistajille, mutta myös monille muille paikallisyhteisön jäsenille. Suomessa asian koko merkitystä ei ole vielä huomattu.

Myönteinen asenne koirien ja koiranomistajien tarpeita kohtaan samoin kuin aktiivinen, koko paikallisyhteisön tukema kehittämisselitys on osoittautunut parhaaksi keinoksi välttää koirista aiheutuvia ongelmia ja parantaa palvelutasoa paikkakunnalla. Säännöksiin ja viranomaisvalvontaan perustuva negatiivinen suhtautuminen koiriin taas puolestaan kärjittää erimielisyyksiä ja huonontaa ilmapiiriä. Vapaa kansalaistoiminta, talkoohenki ja omavastuinen huolehtiminen asioista ratkaisevat viime kädessä hankkeiden onnistumisen. (Järvenkylä & Mennola 1998, 3-5.)

Koira ja kotikunta -projektin johtopäätöksissä todetaan, että Suomeen tulisi perustaa lemmikkieläinasioiden neuvonta-, koulutus-, tutkimus-, kehittämis- ja yhteistyöorganisaatio. Kuntien tulisi yleisesti tukea koiraharrastusta samoin perustein kuin urheilua, kulttuuria tai muuta paikallista harrastustoimintaa. Lisäksi kunnissa tarvittaisiin kunnan koneiston ja

muiden osapuolten linkiksi ja koira-asioiden valmistelijaksi kunnan päätöksentekoa varten asiantunteva koira-asiamies. Myös koiraväeltä vaaditaan nykyistä tehokkaampaa alueellista järjestäytymistä yhteistyöhön. (Järvenkylä & Mennola 1998, 6-8.)

3.6. Lemmikkieläinten ympärille syntynyt teollisuus ja markkinat

Koiriin liittyy paljon kaupallisuutta ja liiketoimintaa, ja niiden taloudellinen merkitys yhteiskunnassa on suuri. Koiriin liittyvissä ammateissa työskentelee Euroopassa kymmeniä tuhansia ihmisiä, ja lisäksi työpaikkoja on esimerkiksi elintarvike-, varuste-, lääke- ja muussa teollisuudessa. (Unhola 1998, 54.) Etenkin länsimaissa on syntynyt suuri teollisuudenhaara vastaamaan koirien ja niiden omistajien tarpeisiin. Välttämättömyystarvikkeissa kuten ruuassa, kaulapannoissa, talutushihnoissa ja harjoissa on valtavasti valinnanvaraa puhumattakaan tuotteista, jotka eivät ole ehdottoman tarpeellisia (mitä moninaisimmat lelut, herkkupalat ja niin edelleen). Koiratarvikkeisiin käytetään paljon rahaa – ehkä se on myös yksi osoitus siitä, että koirista välitetään ja pidetään hyvää huolta.

Kissojen ja koirien valmisruokia käytettiin 55 miljoonaa kiloa vuonna 1997. Rahaa tähän kului 500 miljoonaa markkaa, josta noin 240 miljoonaa markkaa meni tuontiruokaan. Tuontiruuat rynnistivät Suomeen 1990-luvun alussa. Lemmikkien valmisruuan osuus oli noin 30 prosenttia, loput kotiruokaa. EU:ssa lemmikkien valmisruuan osuus on noin 60 prosenttia. Seitsemän kymmenestä suomalaislemmikin ruokakupista täyttyy yhä kotiruualla, vaikka kissojen ja koirien valmisruokaa käytetään vuosi vuodelta enemmän. Esimerkiksi lamavuonna 1993 suomalaiset ostivat lemmikeilleen kuivamuonaa ja säilykkeitä 361 miljoonalla markalla. Suomessa ollaan vielä kaukana muun Euroopan tasosta, jossa vain neljä lemmikkiä kymmenestä saa kotiruokaa. Yhdysvalloissa valmisruualla ruokitaan noin 90 prosenttia lemmikeistä. (Yli-Kovero 1998.)

Koiraa on käytetty suunnattoman erilaisissa yhteyksissä kuten koriste-esineissä, tauluissa, astioissa, kankaissa, korteissa, kirjepapereissa, postimerkeissä, mainonnassa – lista on loputon. Koiranmuotoiset arkiesineet ja koristeet ovat olleet ja ovat edelleen suosittuja. 1800-luvulta lähtien koiria on esiintynyt muun muassa onnittelukorteissa inhimillistettyinä tai satuhahmoina. (Fogle 1997b, 24-25.)

Koirien ympärille on syntynyt myös paljon kirjallisuutta: on asiantietoa koiraroduista, koiran hoidosta, koulutuksesta, käyttäytymisestä, tarpeista, on eläinsatuja, seikkailukertomuksia sekä kuvauksia koiran ja ihmisen välisestä ainutlaatuisesta suhteesta. 1900-luvun koirakirjallisuuden tuntomerkkeinä ovat olleet kertomukset koirien rohkeudesta, uskollisuudesta, rakkaudesta ja uhrautuvuudesta (Fogle 1997b, 27).

Koiria on käytetty satojen vuosien ajan ihmisten viihdyttämiseen. Kiertelevät koirasirkukset huvittivat yleisöä sirkuskentillä ja varakkaiden yksityiskodeissa erilaisilla taitotempuilla jo 1700-luvulla. Koirat ovat esiintyneet elokuvissa, tv-sarjoissa ja sarjakuvissa. Elokuvien, sarjojen ja mainosten tekijät ovat oivaltaneet, että koirien tunteisiin vetoava olemus viehättää yleisöä. Jotkut näyttelijät ovat jopa kieltäytyneet työskentelemästä koirien kanssa, koska he ovat pelänneet koirien voivan varastaa huomion puoleensa. (Fogle 1997b, 28.)

Yhä enemmän lemmikkejä on mukana muun muassa agilitys (koirien esterataharjoittelu, jossa testataan koirien nopeutta ja ketteryyttä), vetokoiraharrastuksessa, tottelevaisuuskoulutuksessa ja vinttikoirien juoksu-urheilussa. Monet suosittu koiraharrastukset vaativat koiralta hyvää fysiikkaa. Esimerkiksi eräs helsinkiläinen kiropraktikko on jo parikymmentä vuotta hoitanut kiropraktisesti koiria ja ihmisiä. (Cajander 1998, 10.)

4. TUTKIMUSONGELMA

Pro gradu -työssäni käsittelen ihmisen ja lemmikkieläimen, tässä tapauksessa kaupunkikoiran, välistä suhdetta tämän päivän Suomessa. Tarkastelen koiran asemaa ja paikkaa koiranomistajan perheessä ja arjessa. Pohdin lemmikkieläimen merkitystä omistajansa elämässä. Miksi ihmiset hankkivat koiran? Mitä koirien kanssa tehdään ja harrastetaan? Miten koirat vaikuttavat omistajiensa arkeen? Ovatko koirat perheenjäseniä? Millaisia perheenjäseniä ne ovat? Mitä koirat antavat omistajilleen? Mitä koirat tuovat omistajiensa sosiaalisiin suhteisiin? Millaista on ihmisen ja koiran välinen vuorovaikutus?

Pohdin myös sitä, kuinka kiintyneitä ihmiset ovat lemmikkieläimiinsä ja mitä tunteita lemmikkieläimet omistajissaan herättävät. Miltä tuntuisi luopua koirasta, entä mitä koiran kuolema merkitsisi? Mitä ollaan valmiita tekemään koiran vuoksi? Sivuan myös jonkin verran koirien inhimillistämistä eli sitä, miten koiriin liitetään ihmisten ominaisuuksia ja miten niitä kohdellaan ihmisten kaltaisina. Mitä ja miten koirille puhutaan? Tarkoituksena on valottaa ihmisen ja lemmikin, erityisesti koiran, välistä suhdetta. Käsittelen ihmisen ja eläimen monipuolista yhteiseloja ja -elämää tutkimukseni eri luvuissa. Laajemmin pohdin syitä lemmikkieläinten määrän lisääntymiseen, niiden aseman muuttumiseen sekä lemmikkieläimen merkityksen korostumiseen ihmisten elämässä. Miten ja mitkä erilaiset kulttuuriset, sosiaaliset ja yhteiskunnalliset tekijät ovat vaikuttaneet tähän?

Yllä oleviin kysymyksiini olen pyrkinyt saamaan vastauksia tutustumalla aiempiin, aiheeseen liittyviin tai aihetta sivuaviin tutkimuksiin. Olen nojannut työssäni useisiin eri teoreetikoihin, kuten James Serpell, Aaron Katcher, Bruce Fogle ja Adrian Franklin muutamia mainitakseni. Eri tutkijat saattavat edustaa jopa täysin vastakkaistakin kantaa pohtiessaan ihmisen ja lemmikin välistä suhdetta. Empiirisenä aineistonani on kuusi haastattelua, joita analysoin tutkimuksessani ja joita käytän teorian rinnalla.

5. TUTKIMUSMENETELMÄ JA TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

5.1. Haastattelu tutkimusmenetelmänä

Tutkimus- ja tiedonkeruumenetelmäksi valitsin haastattelun, koska haastattelemalla on mahdollista saada perusteellisia, monipuolisia ja laajoja vastauksia tutkittavasta aiheesta. Lisäksi haastattelutilanne sallii joustavasti lisäkysymyksiä, jos halutaan selventää tai syventää saatavia vastauksia. Täten haastattelu sopii mielestäni hyvin käsittelemääni aiheeseen, ihmisen ja lemmikkieläimen välisen suhteen pohdintaan. Koin myös mielekkääksi haastattelun luonteen eli sen vuorovaikutuksellisuuden eri osapuolten kesken. Haastattelun muita etuja on sekin, että aineiston keruuta voidaan joustavasti säädellä tilanteen edellyttämällä tavalla ja vastaajia myötäillen, samoin on mahdollista säädellä haastatteluaiheiden järjestystä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 201; ks. myös Mason 1996, 38-42). Haastattelun haitaksi voidaan jossain määrin lukea se, että haastattelutilanne vie paljon aikaa, samoin haastattelujen litterointi. Omassa tutkimuksessani varsinaisten haastattelujen teko sujui hyvin, ja se oli erittäin antoisaa, mutta haastattelunauhojen purku oli hyvin työlästä ja runsaasti aikaa vievää.

Käyttämäni haastattelutyypin vastaa teemahaastattelua, jolle on tyypillistä, että haastattelun aihepiirit eli tema-alueet ovat etukäteen tiedossa ja määrätty, mutta kysymysten tarkka muoto ja järjestys puuttuvat (Eskola & Suoranta 1996, 65; Hirsjärvi ym. 1997, 204-205). Haastattelijan tehtävänä on varmistaa, että kaikki ennalta päätetyt tema-alueet käydään läpi, mutta niiden järjestys ja laajuus voivat vaihdella haastattelusta toiseen (Eskola & Suoranta 1996, 65).

5.2. Haastattelurungon rakentaminen ja tema-alueiden valinnat

Haastattelurungon tema-alueiden valinnat pohjautuvat lähinnä omaan kokemukseen, esiymmärrykseen tutkittavana olevasta asiasta, itsen reflektointiin ja keskusteluihin muiden koiranomistajien kanssa, ei niinkään aikaisempiin tutkimuksiin tai teorioihin. Tema-alueiden valinnat perustuvat tietysti myös siihen, mistä haluan yrittää ottaa selvää ja mihin haluan tutkimuksessani saada vastauksia. Haastattelun tema-alueet jakaantuivat karkeasti seuraavasti: koiran hankinta, koiran paikka ja asema koiranomistajan arjessa ja perheessä sekä

koiran merkitys koiranomistajan elämässä. Ensimmäisen haastattelun jälkeen muutin joidenkin kysymysten järjestystä ja lisäsin muutaman kysymyksen, jotka tuntuivat oleelliselta aiheen kannalta. Kaiken kaikkiaan suurimpana vaikeutenani koko tutkimusprosessin ajan on ollut aiheen ja samalla myös haastattelurungon kysymysten rajaaminen. Haastattelurunko on liitteenä 2.

5.3. Aineiston keruu, haastattelujen kulku ja aineiston analyysi

Tein kaikki kuusi haastattelua tutkimukseni alkuvaiheessa, jolloin en ollut vielä kovin paljon ehtinyt tutustua aiheeseen liittyvään aiempaan kirjallisuuteen. Tutkimukseni kohteena olivat erilaiset, eri-ikäiset koiranomistajat. Kuusi haastattelemaani henkilöä valitsin harkinnanvaraisella otoksella eri koirapiireistä (esim. koiraharrastuksen parista tai lenkkipolulta). Kaikki haastateltavat asuivat Jyväskylän kaupungissa haastatteluhetkellä (helmikuussa 1998). Yhden haastattelun tein haastateltavan työpaikalla, yhden kotonani, loput haastateltavien kotona. Kukin haastattelu kesti reilun tunnin.

Ensimmäinen haastateltava oli 25-vuotias avoliitossa (ja kihloissa) oleva naisopiskelija, jolla oli yksi koira (paimenkoira). Toinen haastattelu tapahtui parihaastatteluna: haastattelin avoliitossa (ja kihloissa) olevaa opiskelijapariskuntaa. Sekä mies että nainen olivat 22-vuotiaita ja heillä oli yksi koira (paimenkoira). Neljäs haastateltava oli naimisissa oleva 33-vuotias työssäkäyvä nainen, jonka perheeseen kuuluu mies, kaksi lasta (4- ja 11-vuotiaat työtöt), kaksi koiraa (paimenkoira ja noutaja) ja yksi marsu. Viidentenä haastateltavana oli 46-vuotias työssäkäyvä nainen, joka oli eronnut yksinhuoltaja (16-vuotias tytär). Hänellä oli yksi koira (terrieri). Kuudes haastateltava oli 25-vuotias avoliitossa oleva työtön nainen, jolla oli kaksi koiraa (paimenkoiria). Yhteenveto haastateltavista: 5 naista, 1 mies, 22-46-vuotiaita, 3 opiskelijaa, 2 työssäkäyvää, 1 työtön, 5 avo- tai avioliitossa, 1 eronnut, kahdella lapsia, kullakin 1-2 koiraa, asuvat kaupungissa.

Kun olin tehnyt haastattelut, purin ne nauhalta suoraan tietokoneelle. Litteroin ne sanasta sanaan. Aineiston analyysin aloitin siten, että luin haastattelut moneen kertaan. Tämän jälkeen kävin jokaisen haastattelun saman teema-alueen peräkkäin läpi (esimerkiksi ensin luin kaikkien haastattelujen *Koiran hankinnasta* -teema-alueen vastaukset, sitten *Päivittäiset yhteiset toiminnot* -teema-alueen vastaukset jokaisesta haastattelusta). Tein niistä merkintöjä

ja yhteenvedoa teemoittain. Merkintöjä tehdessäni ja haastatteluja analysoidessani olen joutunut miettimään, mitä haastattelun teema-alueita haluan erityisesti painottaa ja mitkä ovat kysymyksenasetteluni kannalta oleellisia, ja vastaavasti mitkä eri teema-alueet jäävät vähemmälle huomiolle. Olen palannut haastatteluihin aina uudelleen ja uudelleen ja lukenut niitä pitkin tutkimukseni tekoprosessia. Enimmäkseen käytän haastatteluja teorian rinnalla. Perustelen, vahvistan ja tuen niiden avulla erilaisia väittämiä. Olen käyttänyt haastatteluista myös suoria lainauksia, jotka olen merkinnyt sitaatein. Yksi tapa käyttää aineistoa on pitää sitä teoreettisen ajattelun lähtökohtana, apuvälineenä tai lähtökohtana tulkinnoille (Eskola & Suoranta 1996, 111).

Haastateltavien saaminen oli helppoa, ja haastattelemani ihmiset puhuivat mielellään pitkään ja paljon koiristaan ja suhteestaan koiraansa. Arkoja aiheita tai vaikeita kysymyksiä ei tuntunut olevan vaan vaikutti pikemminkin siltä, että haastateltavat olivat mielissään, että kerrankin joku on kiinnostunut juuri heidän lemmikistään, jopa kyselee siitä ja jaksaa kuunnella tarinoita loputtomiin. Puhe oli runsasta, ja saattoipa se välillä mennä hieman sivuun itse kysymyksistäkin. Ainoastaan ainut mieshaastateltava oli hieman niukkasanisempi kuin naiset. Tämä saattoi johtua siitä, että tein haastattelun parihaastatteluna ja toinen haastateltava (avopuoliso) oli hyvin puhelias ja innokas vastaamaan. Alun perin ajatuksena oli haastatella useampaa kuin yhtä miestä. En kuitenkaan päättänyt etukäteen haastateltavien määrää enkä myöskään sukupuolta. Lopulta haastatteluja kertyi kuusi. Aineistoa lukiessani tuntui, että nämä haastateltavat riittävät; tutkimukseni kannalta oleellista oli tullut jo tarpeeksi esille.

5.4. Yleistämisestä ja arvioitavuudesta

Yin (1994, 13) määrittelee tapaustutkimuksen empiiriseksi tutkimukseksi, jossa tutkitaan nykyajassa tapahtuvaa ilmiötä todellisessa elämäntilanteessa ja sen omassa ympäristössä. Tapaustutkimus ei noudattele tilastollisen edustavuuden kriteereitä, ja oikeastaan kaikki laadulliset tutkimukset ovat tapaustutkimuksia (Eskola & Suoranta 1996, 38). Tällöin myös oma tutkimukseni voidaan lukea tapaustutkimukseksi, ja siten pienestä haastatteluaineistostani ei voi suoraan tehdä yleistyksiä tilastollisin kriteerein. Myös Mason (1996, 153) kirjoittaa, että harva laadullisen tutkimuksen tekijöistä tekee yleistyksiä aineistoistaan tilastollisin menetelmin ja useimmat eivät haluakaan yrittää yleistää selityksiään tällä tavoin.

Sulkunen (1990) katsookin, että yleistyksiä ei ole mahdollista tehdä suoraan aineistosta vaan siitä tehdyistä tulkinnoista. Yleistettävyyden kriteerinä on muun muassa järkevä aineiston kokoaminen. Tällöin esimerkiksi haastateltavia valittaessa olisi hyvä huomioida, että haastateltavilla olisi 1) suhteellisen samanlainen, ainakin sen hetkinen kokemusmaailma, 2) että he omaisivat tutkimusongelmasta tekijän tietoa ja 3) olisivat kiinnostuneita itse tutkimuksesta. (Sulkunen 1990.) Mielestäni nämä yleistettävyyden ehdot täyttyivät haastateltavieni kohdalla hyvin. Eskola & Suoranta (1996, 39) esittävät, että laadullisen tutkimuksen kohdalla puhe tilastollisesta yleistettävyydestä voitaisiin korvata puheella teoreettisesta tai olemuksellisesta yleistettävyydestä. Tällöin aineistosta tehtävät tulkinnat ovat keskeisiä. Aineiston koko ja siitä lasketut tunnusluvut eivät ole ratkaisevia vaan tulkintojen kestävyys ja syvyys. (Eskola & Suoranta 1996, 39.)

Esimerkiksi Mäkelä (1990) on esittänyt näkemyksiä, joiden mukaan validiteetti ja reliabiliteetti perinteisesti ymmärrettyinä eivät sovellu kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuuden perusteeksi. Siksi onkin ehdotettu toisenlaisia käsitteitä ja termejä erottamaan laadullisen tutkimuksen luotettavuuskriteerit perinteisistä: ”*Uskottavuus* luotettavuuden kriteerinä tarkoittaa sitä, että tutkijan on tarkistettava vastaavatko hänen käsitteellistyksensä ja tulkintansa tutkittavien käsityksiä. Tutkimustulosten *siirrettävyys* on mahdollista tietyin ehdoin, vaikka yleisesti naturalistisessa paradigmassa katsotaankin, etteivät yleistykset ole (sosiaalisen todellisuuden monimuotoisuudesta johtuen) mahdollisia. *Varmuutta* tutkimukseen lisätään ottamalla mahdollisuuksien mukaan huomioon myös tutkimukseen ennustamattomasti vaikuttavat ennakkoehdot. *Vahvistuvuus* tarkoittaa sitä, että tehdyt tulkinnat saavat tukea toisista vastaavaa ilmiötä tarkastelleista tutkimuksista.” (Eskola & Suoranta 1996, 166-167.)

6. LEMMIKIELÄIMEN MONINAiset VAIKUTUKSET

Vaikka kaupungistuminen on eristänyt monet ihmiset luonnosta, koira on seurannut heitä kaupunkiin, ja tällöin koira voi olla joidenkin ihmisten lähes ainoa kosketus luontoon. Koiran tulevaisuus on turvattu tärkeänä perheenjäsenenä niin kaupungissa kuin maallakin, sillä koirat antavat omistajilleen paljon: ne saavat ihmiset tuntemaan olevansa rakastettuja, turvassa ja tärkeitä, ne saavat ihmiset nauramaan. Koirat eivät arvostele eivätkä moiti ihmisiä, ne eivät kysele. Ne ovat lojaaleja, ne lohduttavat ja suojelevat. Koirat ovat riippuvaisia ihmisistä ja heidän huolenpidostaan, ja samalla ihmiset saavat tyydytystä hoivaamisesta. Jos ihmisellä on joku, josta huolehtia, jonka kanssa leikkiä, jota rakastaa ja katsella, ihmisen elämänlaatu paranee. (Fogle 1997b, 34-35.)

Mugfordin mukaan eläinten seuran tarjoamaa mielihyvää ja ajanvietettä omistajilleen ei voi painottaa liikaa. Eläimistä huolehtiminen ja niiden helliminen tyydyttää ihmisen tärkeitä tarpeita. Vastalahjaksi kiintymyksestä koiran kaltainen sosiaalinen eläin antaa ihmiselle estotonta ja pyyteetöntä rakkautta. Tämä vaikuttaa ihmisten itsetuntoon jopa siinä määrin, että koiria omistavat ihmiset ilmoittavat ystäväpiirinsä laajemmaksi, arvioivat onnellisuutensa suuremmaksi ja pitävät elämäänsä merkityksellisempänä kuin koiria omistamattomat. Lisäksi koiran kanssa voi kokea asioita yhdessä. (Mugford 1993, 257.) Tengvallin (1995, 367) mukaan lajien välisen rajan yli ulottuva viestintä on kiehtova kokemus, tilanne, jossa ihminen voi kokea olevansa suoraan kosketuksissa muuhun eläinkuntaan. Hän jatkaa, että lemmikkieläinten omistajat kokevat yleensä yhteiselossa lemmikkiensä kanssa palkitsevana molemminpuolisen kiintymyksen tunteen sekä tunteen, että molemmat ymmärtävät ainakin jossain määrin toisiaan.

Foglen (1997a, 22) mielestä ihmiset pitävät vaistomaisesti ”eläintä” koirissa houkuttelevana, koska tämä ”eläimellisyys” tekee koirasta *osan luontoa* – elämä koiran kanssa tuo luonnon ihmisen ympäristöön. Koirat tarjoavatkin aitiopaikan tarkkailla luonnon elämää.

Tarkkailemalla koiria ihmiset voivat oppia perinnöllisyydestä, lämmönsäätelystä, ravinnosta, kemiallisesta viestityksestä, saalistajan ja saaliin välisestä suhteesta, eläinten vaikutuksesta kasvillisuuteen ja eläinyksilöiden mukautuvuudesta muuttuviin oloihin. Mugfordin mielestä nämä asiat voivat osaltaan muuttaa asenteita niin, että ihmisistä kehkeytyy entistä herkkävaistoisempia ja tietäväisempiä maapallon vartijoita. Mugford pitää mielellään

lemmikkieläimiä villin luonnon suurlähettiläinä, jotka lisäävät ihmisten herkkyyttä luonnonsuojelulle ja apua tarvitseville eläimille. (Mugford 1993, 257-258.)

Myös Tengvall katsoo, että oma lemmikkieläin voi herättää kiinnostuksen auttaa muita eläimiä. Hänen mukaansa eläinrakkauden laajentuminen omasta lemmikkieläimestä muihinkin eläimiin on merkittävä osa ihmisten henkistä kehitystä ja samalla se antaa toivoa siitä, että ihmiskunta voisi oppia entistä paremmin ymmärtämään ja ottamaan huomioon kumppaneitaan tällä planeetalla. Jokainen pienikin teko on arvokas, jonka avulla tämän ja huomisen päivän maailmaa voidaan kehittää paremmaksi sekä ihmisille että eläimille. (Tengvall 1995, 375-376.)

Osa haastateltavista ei ole huomannut suhtautuvansa esimerkiksi luontoon eri tavalla kuin ennen; heillä on aina ollut eläimiä ympärillä, he ovat aina pitäneet liikkumisesta luonnossa ja olleet kiinnostuneista luonnosta ja eläimistä. 46-vuotias nainen on huomannut suhtautuvansa luontoon eri lailla, vaikkei tiedäkään johtuuko se koirasta vai jostain muusta. Luonnossa tulee kuljettua eri vuodenaikoina säännöllisesti ja samalla tulee huomioitua järven jäätymiset ja muut luonnon muutokset. 25-vuotias nainen sanoo nykyisin arvostavansa luontoa enemmän ”kun näkee et miten koira nauttii siitä luonnossa kulkemisesta ja siitä tykkää itekkin, mut ilman koiraa ei tulis liikuttua, et sitä niinku arvostaa enemmän”.

6.1. Lemmikkieläimen myönteiset fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset vaikutukset

Useat tutkimukset (mm. Corson & Corson 1981; Friedmann 1995; Jenkins 1986; Katcher, Friedmann, Beck & Lynch 1983; McCulloch 1981) ovat osoittaneet, että lemmikkieläimen läsnäolo tai vuorovaikutus lemmikkieläimen kanssa vaikuttavat positiivisesti erilaisiin fysiologisiin, psykologisiin ja sosiaalisiin tekijöihin, kuten korkeaan verenpaineeseen, jännittyneisyyteen, yksinäisyyteen, toivottomuuden tunteeseen, sosiaaliseen eristäytyneisyyteen ja masennukseen. Lisäksi lemmikkieläinten omistajilla on todettu sydän- ja verisuonitautien riskitekijöiden pienentyneen sekä henkiinjäämisen ja toipumisen sydän- ja verisuonitautien jäljiltä kasvaneen.

”Koira on hirmu terve, se alentaa verenpainetta, tulee liikuttua ja huolehdittua kunnostaan, ja mielenterveydelle hirmu tärkeä, aina jaksaa hökeltää, kun toinen on tommonen pöhkö.” (22-vuotias nainen)

Ihmisen silittäessä omaa koiraansa hänen verenpaineensa, ihon lämpötilansa ja sykkeensä laskevat. Silittäjän ja koiran välille on kehittynyt sosiaalinen suhde. Oman koiran pehmeän, lämpimän turkin helliminen ja silittäminen saavat aikaan saman fyysisen tuntemuksen, joka yksilöllä kerran oli lapsena hänen koskettaessa äitiään. Tässä yhteydessä psykologit kutsuvat koiria ”siirtymäkohteiksi”, jotka tuottavat lämpöä ja varmuutta samalla tavalla kuin nallekarhu ja turvariepu. (Ks. Katcher 1983, 529.)

Katcher uskoo ihmisten ja eläinten välisen kanssakäymisen vaikuttavan hyvinvointiimme ja fyysiseen terveyteemme. Tärkeitä ominaisuuksia ihmisten ja eläinten välisessä kanssakäymisessä ovat turvallisuus, samankaltaisuus, läheinen suhde ja pysyvyys. Lemmikkieläimet saavat ihmiset tuntemaan olonsa turvalliseksi, ja jokin paikka tai henkilö yhdistettynä koiraan koetaan turvallisempana, ystävällisempänä ja vaarattomampana. (Katcher 1983, 521-523.)

Tutkimusten mukaan lemmikkieläimet lisäävät omistajiensa sosiaalista liikkuvuutta ja hyväksyttävyyttä. Erityisesti koirien omistajat kokevat saaneensa lemmikkieläintensä avulla sekä uusia tuttavuuksia että ystäviä. Messent on tutkinut lemmikkieläimen vaikutusta omistajiensa sosiaalisiin suhteisiin. Tutkimuksen mukaan koiran läsnäolo lisää huomattavasti kontaktien todennäköisyyttä ohikulkijoihin, ja vuorovaikutustilanteet sisältävät myös enemmän pitkitettyä keskustelua. Lemmikkieläimen kanssa oleva ihminen koetaan vähemmän uhkaavaksi ja kiinnostavammasiksi kuin yksin tai lasten kanssa liikkuva henkilö. Messent lainaa tämän pohjalta Mugfordin ja McComiskyn lemmikkieläimestä käyttämää ilmaisua *social lubricant*, ’sosiaalinen voiteluaine’. (Messant 1983, 37-46.)

Myös haastatteleman koiranomistajat ovat saaneet uusia tuttavuuksia ja ystäviä koiriensa kautta, esimerkiksi koiraharrastusten parista mutta myös lenkeiltä. Kun he kulkevat koiriensa kanssa lenkillä tai vaikkapa kaupungilla, monet vieraat ihmiset saattavat alkaa kysellä koirista ja kertoa omia kokemuksiaan. Etenkin lapset haluavat silitellä koiria. Usein vastaantulijat saattavat vain hymyillä ja ihastella koiria. Pääasiassa suhtautuminen on ollut positiivista, valituksia on lähinnä tullut koirien irtipitämisestä.

Yhtenä selityksenä ilmiölle on pidetty sitä, että eläimet ovat itsessään puoleensavetäviä ja eläinten seurassa olevat ihmiset nähdään siinä yhteydessä mielenkiintoisina tai ainakin heitä suvaitaan. Ihmisille saattaa muodostua vaikutelma toisista ihmisistä sen perusteella, onko heillä yhteyksiä eläimiin. Eläimet helpottavat sosiaalista vuorovaikutusta, minkä vuoksi

julkisuuden henkilöiden, kuten poliitikkojen, näkeminen eläinten seurassa voi vaikuttaa positiivisesti ihmisten mielipiteisiin. (Lockwood 1983, 64-65.)

Lockwoodin (1983, 64-71; ks. myös Rossbach & Wilson 1992) tutkimuksessa eläimen kanssa samoissa kuvissa olleet ihmiset nähtiin positiivisemmassa valossa kuin ihmiset kuvissa ilman eläintä. Eläimen kanssa kuvissa olleet ihmiset kuvattiin usein onnellisemmiksi, ystävällisemmiksi, vaarattommiksi, rennommiksi ja varakkaammiksi kuin ihmiset, jotka olivat kuvissa ilman eläintä.

Ihmiset ovat pitkään ajatelleet käsitysten tilanteista ja ihmisistä muuttuvan, kun eläimiä on läsnä. Muun muassa taiteilijat, tiedottajat ja mainostajat ovat tehokkaasti käyttäneet eläimiä vaikuttamaan mielialoihimme, havaintoihimme ja käsityksiimme. Tutkimukset vahvistavat eläinten positiivisen vaikutuksen ihmisten mieliin ja käsityksiin. (Friedmann 1995, 39.)

McNicholas & Collis (1995, 129-131) erottelevat lemmikkieläimen vaikutuksia viiteen eri osa-alueeseen: 1. lemmikkieläinten emotionaalinen tuki (vähentävät yksinäisyyttä, eivät arvostele), 2. arvostava tuki (ulkoiset tekijät, kuten työttömyys ja taloudelliset vaikeudet, eivät uhkaa ihmisen ja lemmikin välistä suhdetta), 3. instrumentaalinen tuki (vahtikoira, opaskoira, tietyn tyyppinen koira luo tietynlaisen imagon omistajalle tai on menestyksen symboli), 4. verkostotuki (kontaktit toisten kanssa, myös järjestöjen ja yhdistysten jäsenyys lisäävät sosiaalista verkkoa) ja 5. seura (rentoutuminen, leikki, virkistys, harrastus).

Seuraavissa luvuissa käsitelen lemmikkieläimiä lasten, nuorten ja vanhojen ihmisten elämässä. Tutkimuksia lemmikkieläinten vaikutuksista edellä mainittuihin kohderyhmiin on tehty useamman vuoden ajan. Tarkastelen myös lemmikkieläinten käyttöä terapiassa, josta on myös useita tutkimuksia saatavilla. Nämä tutkimukset antavat jonkinlaista osviittaa lemmikkieläinten vaikutuksista laajemminkin.

6.1.1. Lemmikkieläin lasten ja nuorten elämässä

Vastuu lemmikkieläimestä edistää lapsen itsenäistymistä ja päätöksentekoa sekä terveen itsetunnon ja -luottamuksen kehittymistä. Osallistuminen, positiivinen vahvistus ja hyväksyntä ovat itsetunnon rakennusaineita. Kun lapset voivat suorittaa heidän iälleen sopivia

tehtäviä lemmikkien hoitoon liittyen, he tuntevat itsensä kykeneviksi ja heidän itsetuntonsa kasvaa. Lemmikkieläimistä huolehtiminen opettaa lapsia kantamaan vastuuta itsensä ohella myös muista. Lemmikkieläimet voivat tarjota lapselle mahdollisuuden oman yksilöllisen elämän toteuttamiseen ja omaan elämäänsä vaikuttamiseen. Lemmikkieläimistä voi myös joissain tapauksissa muodostua lapselle eräänlainen ura ja kokonaisvaltainen osa elämää. Lapsuusajan kontaktit lemmikkieläimiin auttavat lasta luomaan syvempää ymmärrystä ja empatiaa eläimiä kohtaan yleensä. Friedmann näkee lemmikkieläimet lasten yhdyssiteenä luontoon. Niiden kautta lapsi oppii kunnioittamaan luontoa ja muita eläviä olentoja. Tämä voi olla pohjana myöhemmälle ekologiselle ympäristötietoisuudelle ja ympäristöasenteille. Lisäksi lemmikit antavat sosiaalista tukea ja pysyvää rakkautta. (Albert & Bulcroft 1988, 550; Friedmann 1988, 3; Endenburg & Baarda 1995, 10-11; Salmi 1996, 23.)

Alppirannan (1996) tutkimuksen mukaan koiralla on positiivinen ja edistävää merkitys lapsen sosiaalisessa kehityksessä. Koiran omistaminen ja hoitaminen tukee lapsen moraalista kehitystä ja edistää sosiaalisten taitojen omaksumista. Lapsi voi oppia ja omaksua myöhemmässä elämässään tarvittavia sosiaalisia taitoja, kuten tunteiden avoimen ilmaisun, koirasuhteestaan. Suhteessaan koiraan lapsi voi kokea samanlaista kiintymystä kuin suhteissaan toisiin ihmisiin. Toimiminen yhdessä koiran kanssa opettaa yhteistyön alkeita. Lisäksi lapsella on mahdollisuus oppia vanhempiensa ohjauksella siirtämään eläinrakkautensa taidoksi rakastaa ja kunnioittaa myös ihmisiä. (Alppiranta 1996, 30, 45-46.)

Levinsonin (1978, 1035) mukaan eläimen hyvinvoinnista ja kouluttamisesta vastuussa oleva lapsi oppii vastuuntunnon lisäksi kärsivällisyyttä, pettymyksen sietokykyä sekä säätelemään impulssikontrolliaan. Kotieläimen hoitaminen lisää lapsen kykyä tulkita oikein myös ihmisten ruumiillisia signaaleja ja ymmärtää herkästi niiden pieniäkin vivahteita (Heikkinen & Paavoseppä 1996, 33). Lemmikkieläimet voivat olla erittäin tärkeitä monille nuorille. Rakkauden, seuran ja vastuun lähteenä lemmikkieläin voi tasoittaa siirtymää lapsuudesta nuoruuden kautta varhaisaikuisuuteen. Lemmikkieläimillä voi olla erityinen rooli häiriintyneiden ja rikollisten nuorten elämässä, joille lemmikeistä tulee usein muiden ihmissuhteiden korvikkeita. Lemmikkieläin vastaa näiden nuorten tarpeisiin, koska lemmikkieläimeltä saa ehdotonta hyväksyntää, lemmikit eivät esitä vaatimuksia eivätkä kritisoi. (Robin, Bensel, Quigley & Anderson 1983, 436-443.)

Savishinsky näkee länsimaisten lasten lemmikkieläimet välineinä, jotka tehostavat lasten psykologista kehitystä, parantavat heidän sosiaalisia taitojaan ja opettavat vastuuta sekä perusasioita biologiasta, syntymästä, elämästä ja kuolemasta. Lisäksi lemmikit voivat joissakin tapauksissa korvata poissaolevat vanhemmat ja sisarukset sekä tarjota lapsille mahdollisuuden käydä läpi fantasioita, ilmaista tunteita, unelmia ja konflikteja. (Savishinsky 1983, 123.)

Lemmikkieläin voi toimia lelujen tapaan lapselle transitionaalisenä objektina, johon lapsi voi siirtää äitiinsä kohdistuvan kiintymyksen. Eläin antaa lapselle turvallisuuden ja pysyvyyden tunnetta vaikkei äiti olisikaan paikalla. Leikeissään lapsi personoi eläimen puhuen sille, antaen sille nimen, tunteita ja käyttäytymistapoja. (Katcher 1983, 529.)

Lasten, joilla on vähän sisaruksia tai joilla ei ole nuorempia sisaruksia lainkaan, on havaittu olevan lemmikkieläinorientoituneempia kuin sellaisten, joilla on useampia ja nuorempia sisaruksia. Lisäksi on arveltu, että ainoat ja nuorimmat lapset käyttävät eläimiä tunteittensa ilmaisuun ja osoittavat eläimille sellaista käytöstä, mitä vanhemmat sisarukset voivat suunnata nuorempia siskojaan ja veljiään kohtaan. (Endenburg & Baarda 1995, 13.)

6.1.2. Lemmikkieläimet ja ikääntyneet

Monet vanhat ihmiset saattavat kärsiä yksinäisyydestä ja masennuksesta. Muuttoliike, nopea kaupungistuminen sekä asumistapojen muuttuminen ovat johtaneet siihen, että vanhat ihmiset, heidän lapsensa ja lapsenlapsensa harvoin asuvat samalla paikkakunnalla tai lähellä toisiaan. Myös heikentyneet ihmissuhteet sukulaisiin ja naapureihin voivat lisätä ikääntyneiden irrallisuutta yhteiskunnasta. (Heikkinen & Paavoseppä 1996, 36.) Jos vanhus on yksinäinen, lemmikkieläin voi lievittää yksinäisyyttä ja estää ikääntynyttä eristäytymästä sekä lisäksi hänellä on joku, josta huolehtia ja joka pitää hänet aktiivisena (Cusack & Smith 1984, 36,38).

Tutkimusten mukaan ne vanhat ihmiset, joilla on lemmikkieläimiä, ovat harvemmin masentuneita ja passiivisia. Ihmiselle on tärkeää tuntea itsensä tarpeelliseksi, ja eläin voi lievittää tarpeettomuuden tunnetta. Lisäksi eläimet, etenkin koirat, lisäävät fyysistä

aktiviteettia. Koiran kanssa on lähdettävä ulos, ja koira voi merkitä tärkeää yhdyssidettä muihin ihmisiin. Koira antaa myös turvallisuutta. (Hallgren 1991, 44.)

Ikäihminen pysyy voimissaan ja virkeänä, jos jokapäiväisiin askareisiin kuuluu pari, kolme koiranulkoilutuslenkkiä ja monenlaista kumartelemista koiran turkkia tai tassuja hoitaessa. Lemmikki auttaa selviämään myös isoista elämänmuutoksista, kuten puolison menettämisestä. Lemmikki säilyttää päivärytmiä, lievittää yksinäisyyttä ja se on aina iloinen myönteisestä huomiosta. Uskollisesti kuuntelevalle ystävälle voi purkaa sellaisetkin tunnot, joista ei halua avautua toiselle ihmiselle. Lemmikin avulla on helpompi käydä juttusille vieraiden ihmisten kanssa, josta voi seurata uusia ystävyys-suhteita. Lemmikit voivat myös olla mieluisampia puheenaiheita kuin vaikkapa ikään kuuluvat omat ja toisten vaivat. Voimien tai tasapainon heiketessä koiran äkilliset liikkeet voivat olla myös vaaraksi. Pienikokoinen koira on tässä suhteessa ikäihmiselle turvallisempi kuin suuri. (Ruuskanen 1999, 23.)

6.2. Lemmikkieläimet ja terapia

Lemmikkieläimiä voidaan käyttää seuralaisina ja tarvittaessa osana terapiaa sairaaloissa, erilaisissa hoitolaitoksissa, alkoholiklinikoilla, vankiloissa ja opiskelija-asuntoloissa. Suomessa tämäntapainen lemmikkieläinten käyttö on kuitenkin vielä vähäistä.

Lemmikkieläinterapialla ei ole selkeää määritelmää, joka kattaisi erilaiset terapeuttiset menetelmät. Käsitteelle lemmikkieläinterapia (*pet therapy*) on löydettävissä useita englanninkielisiä vastineita kuten *pet facilitated therapy*, *pet mediated therapy*, *pet facilitated psychotherapy*, *pet oriented psychotherapy* (mm. Cass 1981, 124).

Lemmikkieläinterapiassa eläintä pidetään yksilön tai ryhmän välittömässä läheisyydessä, ja eläimen tarkoituksena on olla välikappaleena vuorovaikutukselle ja sosiaalisille suhteille. Tällaisen terapeuttisen toiminnan tarkoituksena on potilaan fyysisen, psykososiaalisen sekä emotionaalisen tasapainon palauttaminen. Terapiassa käytettävät lemmikkieläimet voivat toimia muun muassa vahvistajina, sosiaalisina katalyytteina, terapian apuvälineinä, rinnakkaisterapeutteina, eläinseuralaisina, potilaiden maskotteina ja psykologisina

tukipylyväinä. Ne muodostavat kommunikaatioketjun potilaan ja terapeutin välille ja toimivat tarvittaessa linkkinä myös muihin terapiamuotoihin. (Cass 1981, 124.)

Varhaisimmat todisteet järjestäytyneestä lemmikkieläinterapiatoiminnasta ovat peräisin 1780-luvulta. Tuolloin Englannissa toimi psyykkisille potilaille tarkoitettu hoitolaitos, joka käytti eläimiä elinympäristön osana ja rohkaisi potilaita osallistumaan eläinten hoitamiseen (Council for Science and Society 1988, 31; Cusack & Smith 1984, 2.) Yhdysvaltalaisesta tohtori Boris Levinsonia voidaan kutsua edelläkävijäksi ja tienraivaajaksi terapiakoirien käytön saralla (Fogle 1988, 196). Nykyisin yhä useammassa laitoksissa käytetään koiria ja muita eläimiä osana ihmisten terapiaa ja niiden hyvä vaikutus potilaisiin on selvästi havaittu. Uusia sovellutuksia eläinten käytöstä terapiassa kehitetään jatkuvasti. (Hallgren 1991, 38.)

Levinson on kehittänyt terapiamuodon, jota kutsutaan nimellä 'pet oriented child psychotherapy'. Tässä terapiamuodossa lapsi voi turvautua koiraan istunnon aikana joko vastaanotolla tai silloin tällöin tapahtuvilla kävelyillä. Tällainen kontakti koiraan voi olla avuksi diagnosoinnissa sekä hoidossa. Se voi esimerkiksi "rikkoa jään" ujon lapsen ja terapeutin väliltä, koiralle lapsi saattaa uskaltaa puhua ongelmista silloin kun puhuminen kasvotusten tuntuu pelottavalta, koiralle lapsi voi näyttää tunteensa ja saa siltä vastavuoroista hellyyttä. (VanLeeuwen 1981, 184.)

Levinson (1978) on esittänyt useita näkökohtia lemmikkieläimen terapeuttisesta roolista ja siitä, mihin eläimen terapeuttiset vaikutukset voivat perustua:

- eläinten tärkeys ihmisille on psykologista, ei käytännöllistä
- suhde eläimeen voi olla usein palkitsevampi tai vähemmän uhkaava kuin suhde toiseen ihmiseen
- eläin voi täyttää ihmisen uskollisuuden, luottamuksen ja kunnioituksen tarpeet
- eläimet ovat eläviä olentoja ja siksi voivat tarjota enemmän terapeuttisia mahdollisuuksia kuin monet muut terapiamuodot, kuten leikkiterapia
- kaiken terapian ei tarvitse aina tapahtua terapeutin työhuoneessa, ja eläimet voivat laajentaa terapian fyysistä toimintaympäristöä
- eläin voi nopeuttaa terapeuttista prosessia
- eläimet ovat tarvittaessa läsnä ympäri vuorokauden. (Levinson 1978, lainattu Mallonin 1992, 57 mukaan.)

Vaikka lemmikkieläimiä käytetäänkin terapeutin apulaisina, niillä ei kuitenkaan haluta korvata ihmisten välistä vuorovaikutusta. Pikemminkin ne toimivat siltana ja ”jään särkijöinä” potilaan ja terapeutin välillä. Vähitellen tarve lemmikkieläimen läsnäololle terapiaistunnoissa voi vähetä. (Mallon 1992, 54.)

Cusackin ja Smithin (1984, 175) mukaan tällaisia ihminen-eläinterapiaohjelmia ei tarvitsisi rajoittaa vain instituutteihin vaan koko yhteiskunnan tulisi antaa arvoa lemmikkieläimille ja tarjota suuntaviivoja ja tukea sekä yksilöille että ryhmille, jotka haluavat edistää tällaista tärkeää, elinvoimaista elämisen ja elämäntavan ulottuvuutta. Unholan (1997, 27) mielestä Suomessakin sairaaloiden ja eri instituutioiden kannattaisi kiinnittää huomiota koiran myönteiseen vaikutukseen potilaiden hoitotyössä, vaikka tällä hetkellä terapiakoiria ei juurikaan käytetä Suomen sairaaloissa.

Toisaalta, varsinkin alussa kun eläinten käyttämistä hoitokodeissa suunniteltiin, se kohtasi myös kritiikkiä. Yleisiä kommentteja olivat: eläimet eivät ole sallittuja instituutioissa, eläimet ovat terveydellinen riski ja ne voivat levittää tauteja ihmisiin, eläimet raapivat, purevat ja aiheuttavat vammoja, jotkut potilaat ovat allergisia, henkilökunnalla ei ole aikaa ja potilaat eivät ole kykeneviä hoitamaan eläimiä, eläimet aiheuttavat lisää työtä, kaikki eivät pidä eläimistä, entä kun eläin kuolee, instituutio ei ole mikään paikka eläimelle, eläintä laiminlyödään tai kohdellaan huonosti, erityisesti koira stressaantuu liian monesta isännästä. Nämä kaikki ovat huomionarvoisia näkökohtia, joista on keskusteltava ennen eläimen sijoittamista terapiamielessä hoitokoteihin ja sairaaloihin. Eläinterapiasta mahdollisesti aiheutuneet haitat ja ongelmat ovat olleet kuitenkin vähäisiä, jopa olemattomia, kun taas edut ovat olleet lukuisat. (Cusack & Smith 1984, 76-83; Corson & O’Leary Corson 1981, 161-170.)

Siegel katsoo, että todellisten hyötyjen ja haittojen arvioiminen voi olla kuitenkin vaikeaa, koska lemmikkieläinten terapeutin käytön käsitettä on käytetty erittäin väljästi ja sen alle on sisällytetty lukuisia eri muotoja ja toimintoja. Aiheesta tehdyissä tutkimuksissa on ollut myös heikkouksia. Kontrolliryhmiä on puuttunut, myönteisiä tuloksia on korostettu eikä huomiota ole kiinnitetty riittävästi niihin ihmisiin, joille lemmikkieläimistä ei ole ollut terapeutista hyötyä muun muassa koiriin kohdistuvien negatiivisten asenteiden vuoksi. Siegelin mielestä yleistys, että interaktio eläinten kanssa tuottaa positiivisia terveydellisiä

vaikutuksia, tulisi ulottaa vain niihin ihmisiin, joilla on myönteisiä tuntemuksia eläimiä kohtaan. (Siegel 1993, 160-161.)

6.3. Lemmikkieläimen kielteiset vaikutukset

Lemmikkieläimistä esimerkiksi kissat ja koirat rajoittavat omistajiensa vapautta ja riippumattomuutta. Ne voivat aiheuttaa melua, ne voivat olla likaisia ja tottelemattomia, niillä voi olla käytösongelmia kuten aggressioita, levottomuutta, tuhoavuutta ja hyperseksuaalisuutta. Lemmikkieläimistä aiheutuu kustannuksia omistajilleen (mm. ruoka, eläinlääkäri, tarvikkeet, vakuutukset, harrastukset jne.). Etenkin koirat aiheuttavat liikenne- ja muita onnettomuuksia, ne saattavat purra, tuhota esineitä ja jopa tartuttaa joitakin tauteja. Koirien ulosteet kaduilla ovat epäesteettistä ympäristöjätettä, joka useimmissa ihmisissä aiheuttaa inhoa ja josta monet ihmiset valittavat esimerkiksi lehtien mielipidepalstoilla. Kaikesta tästä huolimatta lemmikit ovat investointi, jonka yhteiskuntamme ja lemmikkien omistajat ovat valmiita tekemään. Lisäksi lemmikkien omistajat ovat valmiita ottamaan vastuun lemmikkiensä aiheuttamista mahdollisista vahingoista, haitoista ja ongelmista. (Mugford 1981, 295, 300-307; Serpell 1986, 12-14.)

Koiranomistajat ovat valmiita satsaamaan koiriinsa eikä niihin meneviä rahoja lasketa. Yhdessä haastatteluni osiossa kysyin koirasta aiheutuvista kustannuksista ja vastausten perusteella kustannuksia ei pidetty erityisen kielteisenä asiana. Haastattelemieni kolmen opiskelijan budjetista menee rahaa melko paljon koiraan: koiralle halutaan syöttää parasta mahdollista ruokaa, vakuutuksiin, eläinlääkäriin, näyttelymaksuihin ja harrastuksiin kuluu rahaa. He eivät silti tunne olevansa yhtään sen köyhempiä koiran tulon jälkeen; 22-vuotiaan naisen sanoin ”yhtä köyhiä on oltu ennenkin” eikä heitä ”ota päähän” koiraan menevät rahat vaan itsestään selvää on, että ”se on ennemmin itseltä pois kuin koiralta” eikä pariskunta ole kironnut sen takia, että ”hitto, nyt toi koira vei meidän uudet kenkärahat”. Pikemminkin itsestään selvää on, että koiraan menee rahaa ja siihen laitetaan rahaa. 33-vuotias nainen sanoo kaiken ylimääräisen rahan menevän lähinnä koiriin ja kirjoihin. Koira ei vie suurta osaa 46-vuotiaan naisen tuloista eikä hän ole joutunut tinkimään omista menoista koiran vuoksi. Hän jatkaa, että koirasta on paljon enemmän psyykkisesti ja fyysisesti hyötyä, joten siihen meneviä rahoja ei koskaan lasketa. Samaa sanoo myös 25-vuotias nainen: hän ei ole koskaan laskenut koirista aiheutuvia kustannuksia ja on valmis laittamaan melkein mitä vaan koirien

hyvinvoinnin puolesta. Koiraharrastukset ja kilpailuissa käynnit ovat osaksi omia tarpeita, joten tuskin hän joutuu tinkimään omista tarpeistaan.

Kysyin myös, onko koirista ollut haittaa. Tähän toinen 25-vuotias opiskelijanainen vastaa, että ”onhan siitä ollu haittaa sillä tavalla et siihen on menny rahaa hirveesti”. 33-vuotiaalle naiselle koirista on ollut pientä haittaa: aina, väsyneenäkin, pitää lähteä lenkille, joskus koirista tulee riitaa, pentuina koirat söivät lasten leluja, ja ne tekivät tarpeensa sisälle ennen kuin oppivat sisäsiistiksi. Muut haastattelemani koiranomistajat eivät ole huomanneet mitään haittaa koirista, pikemminkin vain psyykkistä ja fyysistä hyötyä. Esimerkiksi yksi haastateltavista laihtui vajaa kymmenen kiloa vuoden sisällä, ja koira on opettanut hänelle pitkäjänteisyyttä. Myös 25-vuotiaalle naiselle koirasta on ollut hyötyä ihmissuhteiden kanssa, oman itsensä kanssa, ja äkkipikainen luonne on tasoittunut koirien ansiosta.

Usein sellaiset, joilla itsellä ei ole lemmikkieläimiä, pitävät lemmikkiä rasitteena ja ajattelevat sen rajoittavan omistajansa vapautta. Osa haastattelemistani koiranomistajista ei koe koira rasitteena, vaikka koirassa onkin siten kiinni, että koira pitää ottaa aina huomioon, kun suunnittelee esimerkiksi lähtevänsä johonkin. Koirille on aina löytynyt hoitopaikka, ja vielä mieluummin ne kulkevat aina mukana, jos se vain on mahdollista. 25-vuotias nainen sanookin ”toisaalta ei viitsi itsekään lähteä, jos koira ei voi ottaa mukaan”. Osa haastattelemistani koiranomistajista kokee joskus koiran ja siihen sitoutumisen rasitteena. Koiran on päästävä tietty määrä päivässä ulos, ja sitä on ulkoilutettava – satoi tai paistoi. Joskus joitakin omia menoja tai mielenkiintoisia tilaisuuksia joutuu jättämään väliin tai vaihtoehtoisesti on järjestettävä koiran hoito ja ulkoilutus. Ajankäyttöään joutuu suunnittelemaan.

Perhebarometrissä 1998 selvitettiin muun muassa vastaajien käsitystä siitä, kuinka eräät asiat aiheuttavat ristiriitoja heidän perheessään. Lemmikkieläinten hoitaminenkin aiheutti ristiriitoja, ja eniten lemmikkien hoidosta riideltiin maaseudulla ja vähiten koulutusta saaneiden vastaajien perheissä. Lähes yhtä paljon riitaa aiheuttivat talouteen liittyvät asiat sekä lastenhoito. Eniten ristiriitoja aiheuttivat lasten kasvatukseen liittyvät asiat ja kotitöiden jakaminen. (Reuna 1998, 50-51.) Osassa haastattelemieni koiranomistajien perheissä koirien hoito, lähinnä ulkoilutus, aiheuttaa joskus riitaa ja eripuraa. Yksi haastateltavista sanoo, että ”kotona valittavat, että aina oot menossa ja ikinä et oo kotona, aina on jotakin”.

Erimielisyyksiä tulee enemmän nyt, kun on koiria kuin jos koiria ei olisi ja haastateltava olisi enemmän kotona.

Lemmikkieläimet voivat korvata muita emotionaalisia suhteita. Niitä saatetaan kohdella liian ihmismäisinä ja niiden saatetaan olettaa tuntevan ja ymmärtävän ihmisten lailla. Liiallinen takertuminen tällaiseen ajattelumalliin voi aiheuttaa sen, että hakeutumista ihmisten välisiin sosiaalisiin suhteisiin ei pidetä enää tarpeellisena. Monille on helpompaa ylläpitää suhdetta eläimeen kuin ihmiseen, koska ihmisten ennako-odotukset ja -asenteet voivat olla esteenä sosiaaliselle kanssakäymiselle. (Fox 1981, 33, 38.)

Koirien aiheuttamista aineellisista vahingoista ei ole varsinaisesti tutkimuksia. Etenkin metsästysaikoina metsästyskoirat juoksevat autojen eteen, koiria haavoittuu ja kuolee, mutta vaurioita syntyy myös autoille. Kotitalouksille aiheutuvia aineellisia menetyksiä on vaikea arvioida, ja kukin koira ”tuhoaa omaisuutta” yksilöllisesti, jotkut koirat eivät lainkaan.

Haastatteluissa koiranomistamisen kielteisiä puolia ei tuotu paljon esille – joko niitä ei juurikaan ollut tai niitä ei haluttu myöntää tai ajatella olevan. Koiranomistaminen ei kuitenkaan ole pelkästään onnea ja autuutta vaan se voi aiheuttaa esimerkiksi kitkaa perheenjäsenten välille. Toisaalta ei-koiranomistajille kielteisinä näyttäytyvät asiat saattavat koiranomistajille olla neutraaleja, asiaankuuluvia ja ylipäänsä koiranomistaminen koetaan voittopuoleisesti myönteisenä.

6.4. Koiriin liittyvä harrastustoiminta

Historian ensimmäinen koiranäyttely järjestettiin vuonna 1850 Lontoossa, ja ensimmäinen virallinen koiranäyttely pidettiin vuonna 1859 Newcastle-upon-Tynessä Iso-Britanniassa (Sayer 1992, 15). Suomessa ensimmäinen koiranäyttely järjestettiin vuonna 1887 Viipurissa (Sopanen 1996, 10). Helsingissä kesällä 1998 pidettyyn maailmannäyttelyyn osallistui 50 000 ihmistä ja 15 000 koiraa noin 50 maasta (Mäkelä-Alitalo 1998, 228). Suomen Kennelklubi (nykyinen Suomen Kennelliitto) perustettiin vuonna 1889 (Sopanen 1996, 10). Nykyisin Kennelliitossa on noin 100 000 jäsentä, 70 prosenttia jäsenistä on naisia ja lähes yhtä suuri osuus jäsenistä on alle 35-vuotiaita (Eerola 1999).

Koirien omistajiin ja heidän harrastukseensa mahtuu suomalaisen elämänmenon koko kirjo. Metsästyksessä perinteinen roolijako on yhä vallalla, mutta kasvavilla aloilla, kuten näyttelyissä ja erityisesti agilityssa (taitoa ja ketteryyttä vaativa koiraurheilulaji, joka

kehitettiin 1970-luvulla hevosten esteratsastuksen pohjalta), naiset ovat enemmistönä. Samoin tottelevaisuuskoulutus vetää nuoria tyttöjä puoleensa. (Mäkelä-Alitalo 1998, 228, 231.)

Koiraharrastus voi yhdistää erilaisia ihmisiä ja eri yhteiskuntaluokkia, sillä vapaa-aikana ja rentoutuessa harrastusten parissa vapaudutaan ammattirooleista. Toisaalta koirien omistajakunta on ollut liian laaja ja hajanainen, jotta kaikki koirien omistajat olisi mahdollista koota yhteen. Koiria on erilaisia ja monenrotuisia, mikä on syynä myös omistajakunnan hajanaisuuteen. Myös koiranomistajat 'heimottuvat' ja ryhtyvät suosimaan tiettyä rotua; ovat 'merkkiuskollisia'. (Mäkelä-Alitalo 1998, 22-23.)

Koiraharrastusta voidaankin tarkastella harrastajakuntaa yhdistävien ja erottavien tekijöiden perusteella. Kaikille koirille on yhteistä suhde valtiovaltaan ja muuhun yhteiskuntaan: lainsäädäntö ei yleensä erottele koiria rotuittain, korkeintaan käyttötarkoituksittain. Myös julkinen keskustelu koskee koiria yleensä esimerkiksi keskusteltaessa siisteydestä, kurista tai veroista. Koiranomistajia kiinnostavat ja yhdistävät monet asiat, kuten uusien rotujen saaminen, koirien terveydenhuollon turvaaminen ja koirien yhteiskunnallinen asema. Toisaalta eri koiraryhmiä erottavia tekijöitä on useita, esimerkiksi omistajat jakaantuvat eri sosiaaliryhmiin, he ovat kiinnostuneita eri asioista, heillä on koiran ohella usein muitakin harrastuksia, he asuvat eri paikkakunnilla. (Mäkelä-Alitalo 1998, 23-24.)

6.4.1. Haastateltavien koiraharrastukset – mitä, missä, milloin ja miksi

Viisi kuudesta haastateltavastani harrastaa aktiivisesti ja jopa useita lajeja koiriensa kanssa. Yksi haastateltavista käy jonkun verran koiranäyttelyissä, koska koira on hyvä ja näyttelyissä on kiva käydä. Hänenkin tulisi enemmän harrastettua, jos vain itsellä olisi auto, millä pääsisi harrastuspaikoille.

Haastateltavien koiraharrastuksiin kuuluu osalla viesti, jälki, tottelevaisuus, agility, vesipelastus, haku ja/tai noutoharjoitukset sekä kaikilla näyttelyt. Esimerkiksi tottelevaisuutta harjoitellaan itsenäisesti muutama minuutti yleensä päivittäin ja lisäksi noin kerran viikossa ohjatuissa harjoituksissa. Agilitya harrastavat käyvät harjoituksissa 1-2 kertaa viikossa noin tunnin ajan kerrallaan. Kesäisin jälkeä saatetaan tehdä 3-4 kertaa viikossa, viestiä

juoksutetaan pari kolme kertaa kuukaudessa. Harrastuksiin kerrallaan käytetty aika saattaa vaihdella muutamasta minuutista useisiin tunteihin.

Kolme haastateltavista sanoo valinneensa sen rotuisen koiran, jonka kanssa voi harrastaa ja joka on monipuolinen. Yhden haastateltavan mielestä koiran ja ihmisen välillä parasta on yhdessä toimiminen ja yhteistyö, ja se että molemmat saavat mielekästä tekemistä. Harrastuksissa on haastetta, se on molemmista kivaa ja siitä saa mielihyvää. Yksi haastateltavista vastaa, että ”kai se on heikko itsetunto, että pitää pärjätä edes jossakin [naurua] ei vaan, se on kivaa tehdä töitä ja huomata, että homma toimii”. Hän lisää, että kun on ollut työttömänä ja jos näitä koiraharrastuksia ei olisi ollut, niin hermot olisivat hänen mukaansa menneet moneen kertaan; koiraharrastukset ovat olleet hyvin tärkeitä.

Yksi haastateltavista sanoo harrastavansa agilitya, koska se on kivaa, hauskaa ja siinä kehittyä kontakti koiran kanssa; se parantaa kontaktia koiran ja ihmisen välillä. Haastattelemalleni pariskunnalle koiraharrastukset ovat myös yhteistä aikaa, ja harrastuksiin molemmat lähtevät mielellään. Lisäksi harrastusten parissa on tutustunut uusiin ihmisiin ja koirapiireihin. Koiranäyttelyissä näkee paljon erilaisia, mutta myös saman rotuisia koiria, joita voi vertailla ja arvostella.

Osa haastattelemistani koiranomistajista kilpailee myös aktiivisesti harrastamissaan lajeissa. Heille tärkeää on se, miten yhteistyö sujuu ja miten onnistuu suorituksessa koiran kanssa ja että on tehnyt parhaansa, ei niinkään sijoitus suhteessa muihin kilpailijoihin. Kilpailuissa voi kokeilla omia rajojaan ja katsoa, mitä itse ja koira on oppinut ja miten molemmat ovat kehittyneet. Yksi haastateltavista sanoo nauttivansa kilpailemisesta ja osallistumisesta, hänestä on tosi hienoa lähteä kisoihin, katsella niitä ja tuntea kuuluvansa joukkoon. Pärjääminen on kiva lisä, mutta kisoihin ei kuitenkaan lähdetä ”pipo kireällä” hakemaan sijoitusta ja menestystä. Koiran arvo ei riipu siitä, kuinka se näyttelyissä tai kilpailuissa pärjää.

Osalla haastattelemistani koiranomistajista koiraharrastukset eivät ole vaikuttaneet heidän muihin harrastuksiinsa. 22-vuotias mies sanoo muiden harrastusten jopa lisääntyneen. 22- ja 33-vuotiaat naiset sanovat, ettei heillä paljon muita harrastuksia olekaan kuin koirat eikä myöskään erityistä kiinnostusta muuhun. Koira on vaikuttanut muihin harrastuksiin kahdella koiranomistajalla: enää ei esimerkiksi viitsi lähteä erikseen uimahallille eikä tule käytyä

kovinkaan paljon kuntosalilla tai aerobicissa kuten ennen koiraa. Ilman koiraa tulisi luultavasti käytyä myös enemmän kodin ulkopuolella, kuten elokuvissa. Mutta, 25-vuotiaan naisen sanoin: ”Mut tota se on taas sit semmonen valintakysymys, että en vaihtais pois”.

7. LEMMIKIELÄIMET IHMISTEN ELÄMÄSSÄ

7.1. Syitä lemmikin hankkimiseen

Hankkiessaan lemmikkieläintä ihmiset tuntuvat tekevän valintoja kahdentyyppisten kysymysten välillä. Ensiksi on funktionaaliset kysymykset: Milloin tarvitsen lemmikkieläintä (elämänvaihe)? Mihin tarvitsen lemmikkiä (koska olen yksinäinen, kaipaan lapsiani/puolisoani, tarvitsen suojelua)? Toiseksi: Millaisen lemmikin haluan? Mikä lemmikki sopii elämäntyyliini? Mikä on ”minua”? (Franklin 1999, 98.)

Monet ihmiset länsimaissa omistavat lemmikin, josta aiheutuu kustannuksia ja josta ei ole taloudellista hyötyä. Vielä 1950-luvun Suomessa koira hankittiin pääasiassa hyötykäyttöön, kun nykyisin vain joka neljäs tai viides koira on hankittu metsästyskoiraksi. Tänä päivänä suurin osa koirista toimiikin seurakoirina. *Koiramme*-lehden päätoimittajan Tapio Eerolan mukaan koira pidetään nykyisin ihmisen parhaana ystävänä ja tärkeänä mielenterveyden ylläpitäjänä. (Huotari 1998, 15-18.)

Useimmiten tärkein syy lemmikkieläimen hankkimiseen ja pitämiseen on sen tarjoama seura. 'Yhteys' (*affiliation*) viittaa haluun kanssakäymiseen, vuorovaikutukseen ja fyysiseen läheisyyteen. Itsetunto ja -luottamus yleensä viittaavat tyytyväisyyteen itseensä ja tunteeseen olla arvostettu, haluttu tai rakastettu. Lemmikkieläimen seura mahdollistaa näiden tarpeiden tyydyttämiseen. Lemmikki antaa rakkautta, kiintymystä ja emotionaalista turvaa. Ihmisille kehittynyt kiintymys koiraan kohtaan lemmikkinä saattaa olla yhteydessä kahteen koiran ominaisuuteen: niiden kykyyn tarjota rakkautta ja luottamusta kritiikittä sekä niiden säilymiseen ikuisesti lapsenomaisena, viattomana ja riippuvaisena, mikä saattaa stimuloida ihmisten luontaista taipumusta tarjota suojaa ja hoivaa. (Corson & O'Leary Corson 1981, 151-152; McCulloch 1981, 115-116.)

Lemmikkieläimillä onkin tärkeä emotionaalinen, psykologinen ja sosiaalinen merkitys ihmisille. Useat tutkimukset vahvistavat lemmikkieläimen omistamisesta aiheutuvan psykologisia etuja. Lemmikkieläimet luovat mielekkyyttä omistajiensa elämään vaatimalla päivittäistä huolenpitoa ja huomiota. Ne saattavat lievittää ahdistusta ja masennusta, ja niiden leikkisyyden on todettu piristävän esimerkiksi potilaiden mielialaa. Eläimet voivat toimia myös substituutteina muille perheenjäsenille kuten lapsille tai puolisolle (McCulloch 1981,

115-116; Albert & Bulcroft 1988). Eläimen hankkiminen ei kuitenkaan aina korvaa puuttuvia sosiaalisia kontakteja. Sosiaalisten kontaktien ylläpitämistä ja lisäämistä pidetään kuitenkin yhtenä lemmikkieläimistä koituvana hyötynä (Cain 1983; Messent 1983; Robins, Sanders & Cahill 1991). Patoluodon (1989, 109) mukaan ihmiset pitävät lemmikkieläimiä niiden itsensä vuoksi, ei siksi, että niistä olisi suoranaista taloudellista tai materiaalista hyötyä tai etua heille. Lemmikkieläin hankitaan, koska eläin on tavalla tai toisella jotakin, jota yksilö haluaa.

Katcher (1981, 50) on määritellyt seitsemän näkökohtaa, mihin hänen mielestään perustuu lemmikkieläimen kyky antaa ihmisille hyvinvointia: lemmikkieläin voi olla yksinäisyyden lievittäjä, hoivaamisen kohde, virikkeiden antaja ja mielen virkeänä pitäjä, kosketuksen ja hyväilyn kohde, tarkkailun kohde, turvallisuuden tuoja ja kannustin liikunnalle.

Haastattelemillani koiranomistajilla oli erilaisia, mutta osin samoja syitä koiran hankintaan: kotona oli aina ollut koira, haastateltava oli kasvanut koirien kanssa eli ”se jotenkin kuuluu aina olla meillä, täytyy olla”, oman koiran hankinta oli pitkäaikainen haave, koira hankittiin perheenjäseneksi ja harrastuskaveriksi, koirasta tulee perheen yhteinen harrastus ja yhdistävä tekijä, koira hankittiin näyttely- ja jalostustarkoituksiin, elämäntilanne oli sopiva ja haastateltava tunsivat olevansa kypsä koiran hankintaan, ilman koira ei osaa liikkua ja kävellä ulkona, koiran kanssa lenkkeily tulisi olemaan omaa aikaa, jolloin saa koota ajatuksiaan.

Haastatteleman 25-vuotias nainen pitää eniten yhdessä tekemisestä koiran kanssa. Hän halusi juuri tietyn rotuisen koiran, jonka kanssa voi harrastaa ja toimia ja joka on helppo kouluttaa. Haastatteleman pariskunta valitsi rodun sattumalta: he näkivät koiranäyttelyssä kasvattajan ilmoituksen, soittivat kasvattajalle ja kävivät seuraavana päivänä katsomassa pentuja ja totesivat ”tällainen me halutaan”. Tosin he olivat jo edellisenä talvena ennen koiran hankintaa miettineet tarkasti, minkä rotuisen koiran haluavat – listassa olikin jo kymmenen rotua. Koiran piti olla helposti koulutettava, ei liian lepsu luonteeltaan, ei liian suuri eikä liian pieni. Valinnassa oli mukana myös esteettistä näkökulmaa. 46-vuotias nainen halusi pienehkön koiran, josta ei lähde kovin paljon karvaa, koska nainen on laiska siivoamaan. Koiralla piti kuitenkin olla ’koiran luonne’ eikä se saanut olla mikään kääpiökoira.

33-vuotias nainen hankki nykyisen uroskoiransa alun perin näyttely- ja jalostustarkoituksiin, koska hänen sukulaisensa kasvattavat saman rotuisia narttuja. Koira osoittautuikin steriiliksi, joten alkuperäinen käyttötarkoitus ei toteutunut. Koira on kuitenkin ”nätti koiran näköinen

koira”, mutta koiran luonteesta nainen ei pidä, koska se on liian pehmeä. Karvaakin koirasta lähtee liikaa ja enää nainen ei ottaisi sen rotuista koiraa. Nuorempi, erirotuinen narttukoira on haastateltavan äidin kasvattama ja nainen on erityisen ihastunut tähän rotuun. Nainen kertoo vielä, että silloin kun hän oli aivan pieni lapsi, hänen perheessään ei ollut koiraa, koska hänen isänsä ei antanut hankkia koiraa. Hän jatkaa: ”Siitä on varmaan tullut sellainen pakkomielle, että on pitänyt saada lisää ja lisää. Tai tuntuu välillä siltä, että mikään ei riitä”.

Toinen haastattelemani 25-vuotias nainen sai ensimmäisen oman koiransa tuttaviltaan, jotka joutuivat luopumaan koirastaan. Rotukin oli juuri oikea: se oli siihen aikaan muotirotu ja lisäksi se oli ’koiran kokoinen koira’, jonka kanssa voi harrastaa monenlaista. Tämän jälkeen nainen hankki toisen koiran, mutta se jouduttiin lopettamaan nuorena sairauden vuoksi. Haastatteluhetkellä koiria oli edelleen kaksi: uusin tulokas oli otettu kaveriksi ensimmäiselle koiralle ja osin kuolleen koiran tilalle. Uusimman koiran hankinnassa nainen otti huomioon erityisesti sen, että sen rotuiset koirat ovat yleensä terveitä.

Jossain määrin lemmikkieläin voidaan nähdä egon jatkeena ja se, minkä eläimen henkilö valitsee, voi toimia henkilön itsemäärittymisenä. Lemmikki voi olla yhtä lailla henkilökohtainen tunnusmerkki kuin hius- tai vaatetustyylillä. Ihmisten on havaittu valitsevan lemmikin, joka kuvastaa heidän persoonallisuuttaan, olemustaan ja käytöstään. (Savishinsky 1983, 120-121.) Koiran rotu saattaa heijastaa omistajansa syvempiä tarpeita ja identifiointia. Esimerkiksi epävarma henkilö saattaa haluta voimakkaan vahtikoiran. Lemmikki usein muistuttaa omistajansa – mikä on usein enemmän kuin pelkkää sattumaa. (Fox 1974, lainattu Franklinin, 1999, 99 mukaan.)

Esimerkkeinä ihmisen tarpeesta itsetehostukseen ovat erilaiset lemmikkieläimiin liittyvät kilpailut sekä ”pätemisen tarve” jokapäiväisessä elämässä kuten lemmikkieläimen koulutuksessa. Myös harvinaisten lemmikkieläinlajien tai -rotujen pitäminen voidaan nähdä yhtenä itsetehostuksen ilmentymänä. Erityisesti koiraan liittyvät järjestäytyneet harrastustoiminnan muodot (mm. näyttely- ja tottelevaisuuskoulutustoiminta) antavat ihmiselle tunteen vallasta ja arvonannosta. (Heikkinen & Paavoseppä 1996, 17, 19.) Koiran koulutukseen liittyy toki muutakin; jokapäiväinen elämä koiran kanssa helpottuu, jos sitä on koulutettu edes ”kotitarpeisiin” eli se tulee luokse käskystä, ei kisko ja reuhdo olleessaan hihnassa, osaa odottaa maltillisesti ja pysähtyä käskystä. Jos koira osaa ”perusasioita”, sille voi suoda mahdollisimman paljon sen kaipaamaa vapautta.

7.1.1. Kokemuksia, asenteita ja käsityksiä lemmikeistä

Kidin & Kidin (1989) Yhdysvalloissa toteutetussa tutkimuksessa 88 prosentilla lemmikin omistajista oli ollut jo lapsena lemmikki kun taas niillä, joilla ei ole lemmikkiä, vain 28 prosentilla oli ollut lapsena lemmikki. Lisäksi niillä, joilla oli lapsuuden kokemuksia lemmikkieläimistä, oli lujempi suhde lemmikkeihinsä. Ihmiset, joilla oli ollut lapsena kissoja, olivat aikuisena taipuvaisia pitämään kissoista (73 prosentilla oli edelleen kissoja) ja vastaavasti ihmisistä, joilla on varhaisia kokemuksia koirista, tulee helposti koirien ystäviä (81 prosentilla oli edelleen koiria). Kaiken kaikkiaan 75 prosentilla aikuisista, joilla oli ollut lapsena lemmikki, oli nytkin samanlainen lemmikki. (Kid & Kid 1989.)

Vain yhdellä haastatteleistani koiranomistajista ei ollut aikaisempaa kokemusta koirista. Muilla oli jo ennestään ollut koiria tai ainakin kotona oli aina ollut koira; osalle nykyinen koira oli niin sanottu ensimmäinen oma koira.

Serpell ja Paul (1994, 139) ovat tutkineet yliopisto-opiskelijoiden mielipiteitä erilaisista eläimiin liittyvistä aiheista. Jos tutkimukseen osallistuneilla (yhteensä 385 opiskelijaa) oli ollut lapsuudessa lemmikki, se korreloi voimakkaasti eläimistä huolehtimiseen yleensä ja joihinkin syömiseen liittyviin käytäntöihin, kuten joidenkin ruoka-aineiden välttäminen eettisistä syistä (veganismi, vegetarianismi). Sillä, oliko lapsena omistanut koiran tai kissan, oli voimakas yhteys aikuisena omaksuttuihin positiivisiin asenteisiin muita lajeja kohtaan. Lisäksi jäsenyys eläinsuojelu- ja ympäristöjärjestöissä oli yhteydessä aiempaan lemmikkien omistamiseen. Myös vanhempien asenteet lemmikkieläimiä kohtaan saattavat vaikuttaa lasten kiintymyksen laatuun ja intensiteettiin lemmikkejään kohtaan. (Serpell & Paul 1994, 139.)

Eräässä itävaltalaisessa tutkimuksessa on havaittu, että lemmikkien omistajien ja ei-omistajien asenteet lemmikkieläimiä kohtaan eivät eroa toisistaan juuri lainkaan ja myös lemmikkejä omistamattomat suhtautuvat suopeasti lemmikkien pitämiseen. Toisaalta erot tulevat esiin tosiasiallisessa käyttäytymistäipumuksessa. Tällöin *lemmikkejä omistamattomilla tulee näkyviin suurempi taipumus riippumattomuuteen ja pysyvien siteiden ja velvollisuuksien välttämiseen*. Lisäksi he pitävät tärkeämpänä kotinsa ja ympäristönsä puhtautta ja siisteyttä eikä heitä häiritse yksinäisyys ja yksinolo. Lemmikin omistajille lemmikkieläin puolestaan tyydyttää tarpeen olla haluttu ja tarvittu, se antaa seuraa, sille voi puhua ja ilman lemmikkiä lemmikin omistaja tuntee itsensä yksinäiseksi. (Guttman 1981, 90-98.)

Myös Quigley, Vogel & Anderson (1983, 266-275) ovat verranneet lemmikkieläinten omistajien ja ei-omistajien käsityksiä ja asenteita lemmikkieläimiä kohtaan. Heidän havaintojensa mukaan näiden kahden eri ryhmän välillä on paljon samankaltaisuuksia, esimerkiksi molemmat pitävät tärkeimpänä etuna lemmikkieläimen omistamisessa eläimen tuomaa seuraa ja haittana lemmikistä aiheutuvaa vastuuta. Toisaalta ne, joilla ei ole lemmikkieläimiä, korostavat useammin käytännöllisiä, vähemmän emotionaalisia etuja kuten suojeleminen ja urheilu kun taas lemmikkieläinten omistajat näyttävät olevan herkempiä suhteessaan lemmikkieläimiin korostaen rakkautta, hellyyttä, mielihyvää ja kauneutta, joita lemmikkieläimet heille suovat. Tutkimustulokset viittaavat siihen, että ryhmänä lemmikkieläinten omistajat näkevät suhteen lemmikkeihin positiivisemmin ja emotionaalisemmin kuin ne, jotka eivät omista lemmikkejä. (Quigley, Vogel & Anderson 1983, 266-275.)

7.2. Suhde lemmikkieläimeen

Ihminen on tutkinut eläimiä tieteellisesti ja yrittänyt eläinyhteisöjen avulla ymmärtää paremmin myös omaa yhteiskuntaansa. Ihminen on osoittanut moninaisia tunteita eläimiä kohtaan: pelkoa, ihailua, julmuutta, hellyyttä, etäisyyttä ja läheisyyttä. Nämä ovat osoituksena monimutkaisesta ja ennen kaikkea hyvin tunnepitoisesta suhteesta. (Heikkinen & Paavoseppä 1996, 1.)

Lemmikkieläinten pitäminen nimenomaan seuralaisina on tyypillistä länsimaaisissa yhteiskunnissa. Tällöin ihmisen ja lemmikkieläimen välille voi kehittyä kiinteä ja monimutkainen suhde, vaikkakaan suhde ei ole tasa-arvoinen ja kommunikaatiotavat ovat rajoittuneita. (Robinson 1995.) Serpellin mielestä suhteet lemmikkieläimiin ovat yleensä positiivisia ja tunneperäisiä, eikä niissä ilmene konflikteja tai kilpailua. Koska lemmikkieläimet eivät osaa puhua, ne eivät voi myöskään tuomita omistajansa käyttäytymistä tai asenteita. (Serpell 1983, 83.)

Franklin (1999) väittää, että nykyisin lemmikkejä kohdellaan kuin ihmisiä. Hänen mielestään tämä uudenlainen suhtautuminen lemmikkeihin on yhteydessä niihin jännitteisiin, kireyksiin ja paineisiin, jotka liittyvät tämän päivän ihmissuhteisiin. Lemmikkejä ei niinkään kohdella eriskummallisella tavalla vaan lemmikit korvaavat läheisiä ihmissuhteita. Ainakin vielä 1960-

luvun Iso-Britanniassa läheistä suhdetta lemmikkieläimeen pidettiin epäsosiaalisena ja jonkinlaisena huolen aiheena kun taas 1990-luvulla läheisen, ”ihmismäisen” suhteen kehittyminen lemmikkiin on normien mukaista ja jopa terapeutista. On huomattu, että lemmikit ovat tärkeitä ihmisten terveydelle, onnellisuudelle ja toipumiselle fyysisistä ja henkisistä sairauksista. (Franklin 1999, 5.)

Nykyisin eläimiä pidetään yhä enemmän niiden tunne- tai symboliarvon vuoksi ja yhä vähemmän niiden taloudellisen hyödyllisyyden vuoksi. Eläimet merkitsevät seuraa ja niitä kohdellaan perheenjäseninä. Lisäksi ne muistuttavat epäsuorasti ihmisen yhteydestä luontoon. (Sutherland & Nash 1994, 176.)

Ollilan mukaan (1989, 64) moni kokee kotieläimensä persoonina ja juuri tämän persoonuuden pohjalta ihmiset ja eläimet voivat luoda vuorovaikutussuhteen. Lemmikit ovat osa omistajiensa henkilökohtaista ympäristöä. Ne ovat fyysisesti ja emotionaalisesti lähellä omistajaansa. Lemmikkejä voidaan pitää itsestään selvyyksinä, mutta silti ne eivät ole pitkään poissa omistajiensa mielistä. *Joskus kuulee sanottavan, että lemmikit ovat kesyttäneet ja orjuuttaneet omistajansa, koska omistajat näkevät hyvin paljon vaivaa pitääkseen lemmikkinsä terveinä ja onnellisina.* Suhde lemmikkeihin on läheinen. (Tuan 1984, 162-163, 171.)

Tuanin (1984) mukaan lemmikkieläinten pitämisessä on pohjimmiltaan kyse leikkimielisestä dominoinnin ja ylivallan harjoittelusta, joka juontaa juurensa ihmisen luontaisesta epävarmuudesta ja tarpeestaan osoittaa kykynsä kontrolloida, kesyttää ja alistaa valtaansa luonnon kurittomat voimat. Pelkästään lemmikit eivät ole osoitus tästä vaan myös koristeelliset puutarhat ja pensasleikkaukset, bonsaipuut, suihkulähteet, orjien, kääpiöiden, narrien, hupsujen, hauskuuttajien ja muiden esiintyjien ja joissakin tilanteissa jopa naisten ja lasten kohtelu. Omistajan suhde lemmikkiinsä on suojeleva, holhoava ja armollinen, mutta samanaikaisesti epäkunnioittava, sillä vaikka lemmikkiin suhtaudutaan rakkaudella ja hellyydellä, ne saavat kärsiä nöyryytystä ja häpeää huvittaessaan meitä, ja ne heitetään huolettomasti pois niiden lakattua huvittamasta meitä. Tuan viittaa Yhdysvaltoihin, missä arvellaan hävitettävän noin 15 prosenttia koirapopulaatiosta vuosittain ja missä enemmistö koiranomistajista pitää lemmikkiään kaksi vuotta tai vähemmän aikaa. (Tuan 1984, 88.)

Serpell vastaa Tuanin esittämien kaltaisiin syytöksiin, että toki lemmikit ovat riippuvaisia omistajiensa huolenpidosta ja suojelusta, mikä luo perustavaa laatua olevan eriarvoisuuden lemmikin ja omistajan väliseen suhteeseen, mutta eriarvoisuus ei aina tuo mukanaan dominointia. Lapsetkin ovat riippuvaisia vanhemmistaan, mutta vanhemmuudessa on kyse pikemminkin vastuusta hoivata ja huolehtia jälkeläisistään kuin dominaatiosta. Eläimet ovat varmasti palvelleet ihmiskuntaa leikkikaluna, mutta myös kumppaneina ja ystävinä. (Serpell 1986, 41-42.)

Eläinten henkevoittäminen ja personointi voi johtaa siihen, ettei enää kyetä näkemään todellisen eläimen olemassaoloa. Katcherin (1983, 530) mielestä tällainen eläinten inhimillistäminen on erittäin narsistisen kiintymyksen ilmaisu, jossa eläimeen suunnattu hellyys ja rakkaus onkin todellisuudessa rakkautta itseän. Eläin nähdään osana itseä, erottamattomana kumppanina. Henkilön tuntema läheisyys eläimen läsnäollessa sekä henkilön kokema eläimeltä saatu rakkaus on rakkautta, joka on suunnattu itseän. Eläin antaa pysyvyyden tunteen, koska sitä käytetään peilinä heijastamaan rakkautta takaisin itseän. Tällaiset eläimet eivät ole enää kulttuurin ja luonnon välissä vaan ne on tuotu täysin ihmisten omaan maailmaan ja liitetty itseän sekä yksilöity. Ihmiset, jotka rakastavat eläimiä tällä tavoin, ovat haavoittuvampia ja voivat kokea syvää masennusta menettäessään eläimen. (Katcher 1983, 530.)

Myös toinen tapa olla eläinten kanssa antaa ihmisille saman pysyvyyden tunteen mutta se tunnustaa eläinten aseman kulttuurin ja luonnon välissä. Jos emme osoita eläimille omia toiveitamme, tällöin voimme ymmärtää ja arvostaa eläinten omaa todellisuutta ja nähdä eläimet sekä osana omaa elämäämme että osana luontoa. Tällainen suhde eläimiin on usein esimerkiksi farmareilla. (Katcher 1983, 530.)

7.2.1. Ihminen–lemmikkieläin-suhteen muodostuminen ja kategoriat

Ihmisen ja lemmikkieläimen välinen suhde muodostuu seitsemän vaiheen kautta.

'Saapumisvaiheessa' (*entry*) lemmikkieläin on lelun tai lahjan asemassa.

'Nimeämisen vaiheessa' (*naming*) lemmikkieläimelle annetaan nimi, jolloin siitä tulee vuorovaikutuksen kohde, joka antaa sille identiteetin. Nimi mahdollistaa sen, että siitä

voidaan keskustella perheenjäsenenä. 'Koeajalla' (*probation*) lemmikkieläimen tulee alistua

perheen sääntöihin, mutta perheenjäsenten on huomioitava lemmikkieläimen tarpeet. 'Syvenemisvaiheen' (*engrossment*) aikana perheenjäsenille muodostuu intensiivisiä tunteita lemmikkieläintä kohtaan. 'Oivallusvaiheelle' (*realization*) on tyypillistä, että lemmikkieläimen huomataan olevan perheenjäsen. 'Rutiinivaiheessa' (*routinization*) lemmikkieläimestä on tullut pysyvä osa perhettä, jollaisena myös muiden oletetaan sitä pitävän. Viimeisessä vaiheessa, 'eroamisessa' (*separation*), lemmikkieläimestä joudutaan luopumaan kuoleman kautta. (Hickrod & Schmitt 1982, lainattu Heikkisen & Paavosepän 1996, 27 mukaan.)

Näiden vaiheiden pituus vaihtelee kontekstuaalisten tekijöiden mukaan. Joissakin tapauksissa suhteen muodostuminen pysähtyy eikä kaikkia suhteen tasoja käydä läpi ennen separaatiovaihetta. Ideaalisen ihmisen ja lemmikkieläimen välisen suhteen muodostuminen vaatii kuitenkin kuuden ensimmäisen vaiheen läpikäymisen, koska ainoastaan tällöin suhteesta saatava tarpeiden tyydyttyminen voi olla maksimaalista. Moni ymmärtää lemmikkieläimensä arvon vasta sen kuoltua. (Emt. 27.)

Fox (1981) jakaa ihminen–lemmikkieläin-suhteen neljään kategoriaan. Näitä suhteita ei voi kuvata yksinkertaisesti, koska ne yleensä sisältävät useampia suhdetyyppejä, jotka tuovat mukanaan monimutkaisia yhdistelmiä erilaisista tarpeista, motiiveista, arvoista ja asenteista.

Objektisuuntautuneelle suhteelle on tyypillistä, että lemmikkieläin hankitaan eläimestä riippumattomista syistä. Esimerkiksi lahjaksi saatu koiranpentu voi olla lapselle pelkästään uusi leikkikalua. Kiinnostus lemmikkieläimeen voi hävitä uutuudenviehätyksen hävittyä ja pennun kasvettua aikuiseksi. Aikuiset saattavat pitää lemmikkieläimiä koristeellisista syistä, jolloin eläimeen kohdistettua huolenpitoa voidaan verrata arvokkaaseen ja uniikkiin esineeseen, jonka arvo saattaa kuitenkin laskea. Tällaiset esineet saattavat kuitenkin saada sisäistä tunnearvoa, jolloin ne koetaan osaksi identiteettiä ja statusta. Myös lemmikkieläimen pitäminen "tavan" vuoksi kuuluu tähän ryhmään. (Fox 1981, 30-31.) Lisäksi objektisuuntautuneelle ihminen–lemmikkieläin-suhteelle on ominaista se, että eläimiin heijastetaan ihmisen kaltaisia piirteitä. Tämä on verrattavissa samankaltaiseen antropomorfiseen suhtautumiseen esimerkiksi tietokoneita tai autoja kohtaan. (Sanders 1993, 206.)

Riistävässä ja utilitaristisessa suhteessa eläintä käytetään, koulutetaan ja manipuloidaan epäinhimillisesti ja epäeettisesti pelkäämään ihmisen hyödyn vuoksi. Tähän kategoriaan sisältyy eläinten käyttö lääketieteellisistä tutkimuksista ruuan tuotantoon. Eläinten omistamisen utilitaristiset syyt (kuten metsästys, tottelevaisuuskoulutus, näyttely- ja jalostustoiminta) vaihtelevat eri asteisina tässä kategoriassa. Lemmikkieläimen pitäminen ”opettavana kokemuksena” kuuluu myös tähän luokkaan, jos oppimiseen ei sisälly empatiaa eläintä kohtaan ja lemmikkieläin on vain ”eläin”. (Fox 1981, 31).

Tarveriippuvaisella tasolla lemmikkieläin nähdään tarpeiden ja riippuvuuksien tyydytyksen lähteenä. Lemmikkieläin voi täyttää erilaisia tarpeita kuten turvallisuuden, itsetehostuksen ja hoivaamisen tarpeita. Se antaa myös kiintymystä ja hyväksyntää sekä toimii yhdysiteenä luontoon. Lemmikkieläin koetaan sitä tärkeämpänä, mitä syvempi ihmisen emotionaalinen tarve on. Tarveriippuvuusuhde on luultavasti yleisin syy lemmikkieläimen hankkimiseen. (Fox 1981, 32.)

Toteuttavassa suhteessa lemmikkieläin nähdään kunnioitettavana ”merkittävänä” yksilönä. Sen sisäinen arvo hyväksytään sen itsensä takia statuksen, käytännöllisyyden tai emotionaalisen tuen sijaan. Tällöin ihmisen käsitys lemmikkieläimestä muuttuu riippuvaisesta itsetoteuttavaan, vähemmän itsekeskeiseen ja enemmän transpersoonalliseen suuntaan. (Fox 1981, 33.)

7.2.2. Ihminen–lemmikkieläin-suhteen laatu

Dencikin (1989, 170-172) mukaan sosiaalisia suhteita leimaa nykypäivänä epävarmuus. Ihmissuhteista on tullut yhä useammin väliaikaisia, eikä siitä ole takeita, että jokin suhde tulisi kestämään. Ihmiset ajattelevat monista asioista välineellisesti, mikä heijastuu myös sosiaalisiin suhteisiin. Ihmissuhteista tehdään vaihtokauppaa kuin tavaroista ja oman hyödyn tavoittelu on tärkeää.

Elämäntilanteiden muuttuessa koira voi merkitä ihmisille tiettyä jatkuvuuden tunnetta pysyessään samana ja käyttäytyessään samalla lailla. Koiran rakkautta luonnehditaan muuttumattomaksi, pysyväksi ja lojaaliksi. Koira on kuin ikuinen lapsi, ja se pysyy kulttuurin

ja luonnon välissä – se ei ole henkilö eikä susi. Koira on pysyvyyden ikoni, koska se ei muutu. (Katcher 1983, 526-527.)

Haavio-Mannilan mielestä koiran ja ihmisen suhde on alkanut yhä enemmän muistuttaa ihmisten välisiä suhteita. Eläinten oikeuksien puolustajat ja monet muut pitävät koira henkisenä olentona, jonka tunteet pitää ottaa huomioon. Koiran arvostus on kasvanut, ja sitä kohdellaan kuin ihmistä. Haavio-Mannila vertaa koiran ja lapsen asemaa: ennen lapsia ei kohdeltu ihmisinä, mutta nykyisin koirallakin on parempi asema kuin tämän päivän lapsilla. Hän arvelee myös, että moni tänä päivänä hankkii koiran, koska perheet ovat pienentyneet ja asunnot suurentuneet. Ihmiset tarvitsevat lämpöä ja läheisyyttä, ja koira voi tavallaan olla läheisen henkilön paikalla. Koirasuhde on periaatteessa helpompi kuin ihmissuhde, sillä koira ei vaadi niin paljon lukuun ottamatta ulkoiluttamista. Tutkimuksissa ihmiset ovat merkinneet lähipiiriinsä myös koiria – jopa puolisoiden ja lasten edelle. Haavio-Mannilan tutkimista seksielämäkerroista käy myös ilmi, kuinka vakavasti ihmiset suhtautuvat koiriin: ”On tosi kurjaa, kun erossa menettää paitsi puolison, kodin ja lapset myös koiran”. (Huotari 1998, 15-18.)

Salmon & Salmon sanovat, että ihmisen ja lemmikkieläimen välinen suhde ei selvästi eroa ihmisten välisestä suhteesta. Nyky-yhteiskunnassamme ihmissuhteet saattavat olla riittämättömiä ja epätydyttäviä, ja tätä puutetta kompensoidaan lemmikkieläimen avulla. Lemmikkieläinten uskotaan tyydyttävän seuran, ystävyyden, rakkauden, hellyyden, kosketuksen ja leikkisyyden tarpeita, ja lemmikit auttavat ilmaisemaan tunteita estoitta. Nämä asiat näyttävät olevan jollain tapaa kiellettyjä yhteiskunnassamme, koska ihmisten on vaikea näyttää todellisia tunteitaan. Lisäksi lemmikkieläinten katsotaan olevan tärkeitä, koska niiltä saa ehdotonta rakkautta, ne eivät tuomitse eivätkä kritisoi. (Salmon & Salmon 1983, 264.)

Koirien koskettelu, silittäminen ja hellä juttelu niille ovat sosiaalisesti hyväksyttäviä tapoja, joilla varsinkin miehet voivat osoittaa ja vastaanottaa hellyyttä julkisesti silloin, kun tunteiden avoin ilmaiseminen varsinkin julkisuudessa pidetään piilossa (Katcher 1981, 60). Esimerkiksi Skandinaviassa, Saksassa ja Isossa-Britanniassa tunteiden näyttäminen avoimesti on pidättyväisempää kuin joissakin eteläisemmissä kulttuureissa kuten Italiassa, Espanjassa ja Kreikassa (Fogle 1997b, 34-35). Katcher on tutkinut, millaisessa vuorovaikutuksessa ihmiset ovat lemmikkiensä kanssa. Miesten ja naisten välillä ei havaittu olevan eroja siinä, kuinka usein, kuinka paljon ja miten lemmikkiä kosketeltiin. (Katcher 1981, 59-60.)

Siegel (1993, 162-163) on todennut, että suhde lemmikkieläimeen voi olla yksi mahdollinen ja tärkeä sosiaalinen side muiden joukossa. Ihmisten ja lemmikkieläinten välinen suhde on verrattavissa ihmisten keskinäisiin suhteisiin, ja se voi vaihdella intensiteetiltään ja muodoltaan samalla tavoin (Robinson 1995, 5). Lemmikit eivät välttämättä ole korvikkeita ihmissuhteille vaan ne saattavat tarjota sellaista yhteyttä ja tukea, joka puuttuu ihmisten välisistä suhteista. Suhdetta lemmikkiin tulee tarkastella suhteena, joka täydentää ihmissuhteita ja eroaa niistä – ei niiden korvikkeena tai perversiona. (Katcher 1981, 50, 65; Midgley 1983, 119.) Kun useimpia kotieläimiä pidetään taloudellisista tai käytännöllisistä syistä, lemmikkieläinten ja ihmisten välinen suhde itsessään on palkitseva (Robinson 1995, 4). Eräässä Sandersin (1993, 211) tutkimuksessa koiranomistajien mielestä heidän suhteensa koiriinsa on rehellinen, ei-vaativa ja palkitseva.

7.2.3. Kiintymys ihminen–lemmikkieläin suhteessa

Voith (1981, 272) esittää näkökohtia, jotka osoittavat ihmisten olevan kiintyneitä lemmikkeihinsä. Ihmiset pitävät lemmikkejä lähellään, lemmikit asuvat usein kodeissa, ne otetaan mukaan matkoille, ne ovat omistajiensa seurana mihin tahansa he menevätkin ja monet lemmikit nukkuvat omistajansa kanssa. Lisäksi lemmikin omistaja saattaa vähentää vierailuja tai palata vierailulta kotiin nopeammin, koska lemmikki on kotona. Hän saattaa jopa katkaista välit henkilön kanssa, joka ei pidä hänen lemmikistään. (Voith 1981, 272.)

Osa haastattelemistani koiranomistajista kertoo käyvänsä melko vähän sellaisissa paikoissa, jonne ei voi mennä koiran kanssa – ”koirat on osa itseä”, kuten 25-vuotias nainen sanoo. Lisäksi käynnit ovat harventuneet sellaisten ihmisten luona, joiden luokse ei voi ottaa koiria. Todennäköisesti sellaiset tutut ovat myös karsiutuneet, jotka eivät pidä koirista. Jos joku selvästi ilmaisee, ettei pidä koirista, se saattaa synnyttää kitkaa. 33-vuotias nainen sanoo ymmärtävänsä, että toiset pelkäävät koiria tai eivät pidä koirista; se on jokaisen oma valinta, mutta haastateltavan ei tarvitse pitää sellaisista ihmisistä, vaikka ymmärtäisikin heitä.

Useimmat omistajat surevat lemmikkiensä kuoltua. He sitoutuvat huomattaviin ponnistuksiin ja taloudellisiin kustannuksiin taatakseen lemmikeilleen onnellisen ja pitkäaikaisen elämän. Omistajat saattavat tehdä osan näistä asioista, koska he kaipaavat lemmikkiensä seuraa. Mutta

toisinaan omistajat järjestävät aktiviteettinsa eläimen ympärille, koska he uskovat myös lemmikkiensä ikävöivän heitä ja haluavat säästää lemmikkinsä kaikelta murheelta. Lemmitkin osoittavat kiintymystä omistajiinsa. Eläin saattaa esimerkiksi seurata omistajaansa talossa ja olla aina samassa huoneessa tämän kanssa. Lemmit saattavat ulista, lopettaa syömisen tai näyttää masentuneelta ollessaan erossa omistajistaan. (Voith 1981, 272-273.)

Kiintymystä jonkin toisen kuin oman lajin yksilöön ei ole aina niin helppo ymmärtää. Vaikka lemmikkieläimet tarjoavat etuja monille yksilöille, ihmisten ja lemmikkien välinen side ei ole yleisesti välttämätön ihmisille. Monet ihmiset elävät täyttä ja tyydyttävää elämää ilman lemmikkejä. Voith kysyy, miksi sitten hyvin monet ihmiset kykenevät helposti muodostamaan tällaisen voimakkaan kiintymyksen, joka ei ole välttämätön selviytymisen kannalta ja joka kaiken lisäksi maksaa? (Voith 1981, 279-280.)

Kiintymyksen mekanismit ja ominaisuudet kuten läheisyys, hoiva, riippuvuus, vastuu, kokemusten jakaminen, yhteistoiminta, toisen käytöksen aikaansaama ilon ja onnen tunne sopivat hyvin ihmisten sosiaaliseen systeemiin ja mahdollistavat perheen pysymisen yhdessä, kiinnittyneenä ja sitoutuneena. Lemmit sopivat tähän järjestelmään samalla tavoin. Yleensä kissat ja koirat kasvatetaan avuttomasta pennusta lähtien itse ja ne ovat riippuvaisia omistajistaan selviytyäkseen, ei ainoastaan nuorena vaan myös aikuisena. Etenkin koirilla on erilaisia rakastettavia käytösmaalleja, esimerkiksi koirat näyttävät iloisilta omistajan saapuessa kotiin, ne haluavat saada kosketusta omistajaltaan ja pyrkivät olemaan lähellä omistajaa, ne tekevät omistajan iloiseksi tempuilla tai onnistuneella yhteistyöllä, ne näyttävät ”syyllisiltä” huonon käytöksen vuoksi ja ”surullisilta” omistajan lähtiessä. Lemmit synnyttävät omistajissaan tunteen olla rakastettu, ja erityisesti koirien iloiset tervehdykset aikaansaavat vastaanottajassa tunteen lämmöstä ja ystävällisyydestä ja osoittavat lujaa kiintymystä. Lemmikkien tervehdykset eivät ole sama asia kuin ihmisten, mutta konteksti ja reaktiot ovat samankaltaisia kuin ihmisten välisissä suhteissa. Lemmikille saatetaan puhua samoin kuin rakkaalle ystävälle tai vielä todennäköisemmin kuin lapselle. (Voith 1981, 280-281.)

Haastatteleman koiranomistajat osoittavat tunteitaan ja kiintymystään koirilleen eri tavoin, esimerkiksi lepertelemällä, lässyttämällä, kehumalla, silittelemällä, rapsuttelemalla, paijaamalla, halaamalla, pitämällä sylissä, leikkimällä ja antamalla makupaloja. Koirat puolestaan osoittavat kiintymystään omistajiaan kohtaan nuolemalla, makaamalla jaloissa ja

olemalla lähellä tai sylissä, tuomalla leluja ja tulemalla iloisena, riemuissaan ja ylitse vuotavan onnellisena vastaan, kun omistaja tulee kotiin. Esimerkiksi koiran tervehtiminen kotiin tullessa tuntuu haastattelemistani koiranomistajista todella hyvältä; 25-vuotiaan naisen sanoin: ”Oikein semmosta terapiaa kun tulee joku semmonen joka on aidosti ilonen siitä että näkee”.

Esimerkiksi koira rakastaa ja tarjoaa seuraa riippumatta ihmisen ulkonäöstä tai luonteesta. Koiran kiintymys ja uskollisuus on varauksetonta, ehdotonta ilman vaatimuksia, ennustettavissa olevaa ja ei-tuomitsevaa. Cassin mukaan koira ilmentää viattomuutta, rakkautta, luottamusta ja täydellistä riippuvuutta ja käyttäytyy kuin ikuinen lapsi. (Cass 1981, 129.)

Monilla lemmikkieläimillä on useita myönteisiä ominaisuuksia, jotka edistävät kiintymyksen syntymistä. Näitä ominaisuuksia on pyritty saamaan esiin jalostuksen avulla, samoin kuin epämieluisia piirteitä häviämään. Ihmisten sosiaalinen järjestelmä ja lemmikkieläinten kirjo mahdollistavat ihmisten ja eläinten välisen vuorovaikutuksen sekä vahvistavat ja täydentävät yhteyttä toisiinsa. (Voith 1981, 281, 293.)

7.2.4. Eleiden, tunteiden ja puheen vastavuoroinen ymmärtäminen

Messentin ja Serpellin näkemyksen mukaan ihminen on tehnyt jalostuksen avulla koirasta enemmän itsensä tai lastensa kaltaisen ja tuonut koiraa täten lähemmäksi omaa ideaaliaan seuralaisesta. Koirien valikoivan jalostuksen pyrkimyksenä on ollut liioitella koirien antropomorfisia ominaisuuksia, ja täten ihminen on vahvistanut ihmisen ja lemmikkieläimen välistä suhdetta. (Messent & Serpell 1981, 18, 20.)

Lemmikkieläinten ei oleteta pelkästään ymmärtävän ihmisten tunteita, vaan ne nähdään emotionaalisina olentoina, jotka tuntevat ja kokevat muun muassa yksinäisyyttä, iloa, surua, hämmennystä, noloutta, suuttumusta ja vihaa (Sanders 1993, 216-218). Tällöin ihmisen ja lemmikkieläimen välisen suhteen ymmärretään perustuvan vuorovaikutukselliseen tunteiden jakamiseen. (Heikkinen & Paavoseppä 1996, 29.)

Stebbinsin (1993, 113) mukaan todiste sen puolesta, että eläimillä on *ihmisten osoittamia* mentaalisia tiloja, perustuu suurimmalta osalta ihmisten pakkoon tuottaa eläimille näitä ominaisuuksia. Tämä taas johtuu ihmisten läheisistä ja päivittäisistä kontakteista eläinten kanssa. Vilkan (1989, 76) mukaan eläinten mentaalisten tilojen kuvausta voidaan pitää antropomorfisena eli eläinten inhimillistämisenä, koska eläinten käyttäytymisen kuvaus on aina käsitteellisesti sidoksissa ihmisen käyttäytymisen luonnehdintaan. Tietoinen elämä liittyy kykyyn selittää ja ymmärtää ihmisen ajatuksia ja tunteita, mutta tietoisia ja mentaalisia ilmiöitä on ajateltu olevan myös eläimillä.

Ihmiset eivät ainoastaan puhu eläimille vaan he tuntevat, että heidän lemmikkinsä ymmärtävät heidän puheensa välittämiä tunteita, mutta ei niinkään yksittäisiä sanoja (Katcher 1983, 523). Katcher on tutkinut, kuinka ihmiset puhuvat lemmikkieläimilleen. 99 prosenttia vastaajista puhuu lemmikeilleen ja 94 prosenttia vastaajista ilmoitti puhuvansa lemmikkieläimilleen samoin kuin ihmisille. Noin 80 prosenttia uskoi lemmikkiensä olevan tietoisia omistajiensa tunteista. 28 prosenttia vastaajista uskoutuu lemmikkieläimilleen ja saman verran vastaajista puhuu niille päivän tapahtumista. (Katcher 1981, 52-53.)

Koirien omistajat havaitsevat ja käsittävät lemmikkiensä käytöstä antropomorfisin termein. Tervehdykset ovella, halu pysyä lähellä ja kiivetä syliin, sielukas katse, kasvojen nuoleminen tulkitaan epäitsekään rakkauden ja omistautumisen ja kiintymyksen merkiksi. Koirille annetaan ihmismäisiä ajatuksia, ominaisuuksia ja tunteita; puhumme niille ja haluamme uskoa niiden ymmärtävän mitä sanomme niille. Koirat nähdään uskollisina ja rakastavina, tarkkaavaisina sen suhteen, mitä omistajat tekevät tai sanovat. (Serpell 1983, 83.)

Haastatteleman koiranomistajat tulkitsevat ja lukevat koiriansa niiden ilmeistä, eleistä, äänestä ja liikkeistä. Koirille puhutaan paljon kaikenlaista, usein niin kuin ihmiselle ja kuin ne ymmärtäisivät, mitä puhutaan. Joidenkin mielestä koira ajattelee ja ymmärtää melko paljon asioita, vaikkei se mikään ihmisen arvoinen ymmärtäjä ole. Koira myös lukee tilanteita ja välillä taas leikkii aivotonta otusta. Se huomioi tilanteita ja reagoi tilanteisiin ja mielentiloihin. Koirat vaistoavat herkästi ihmisen tunnetiloja ja pystyvät olemaan empaattisia. Monissa tilanteissa koira haluaa selvästi lohduttaa, esimerkiksi jos koiranomistaja on surullinen, suuttunut, väsynyt tai sairas. Osa haastattelemistani koiranomistajista on myös sitä mieltä, että ihmisellä ja koiralla on samoja tuntemuksia: koira voi olla surullinen, masentunut,

mustasukkainen omistajastaan, koira ikävöi kaveria. He arvelevat koirilla olevan joitakin samoja tunteita kuin ihmisillä, vaikei ehkä yhtä paljon, ja lisäksi ne ovat erivivahteisia.

7.2.5. Koiran merkitys haastattelemini koiranomistajien elämässä

Tutkimuksessani olen pyrkinyt selvittämään koiran merkitystä, asemaa ja paikkaa koiranomistajan elämässä monien erilaisten kysymysten avulla. Seuraavaksi teen yhteenvedon jokaisen haastattelemani koiranomistajan vastauksista kysymyksiini muun muassa siitä, miten he luonnehtivat suhdetta koiriinsa, milloin he kokevat koiransa tärkeiksi ja mitä hyviä ominaisuuksia he liittävät koiriin. Lisäksi kysyin koiranomistajilta, millaista heidän mielestään elämä olisi ilman koira, millaisia koiriin liittyviä tulevaisuuden suunnitelmia heillä on ja mitä he ovat oppineet koiran myötä. (Ks. haastattelurungon osio *Koiran subjektiivinen merkitys omistajalleen.*)

Haastattelemani 25-vuotias nainen kuvaa suhdetta koiraansa oikein hyväksi ja sellaiseksi, että se ei ole itsestään syntynyt vaan sen eteen on nähty paljon vaivaa. Koira osaa aavistaa, mitä se saa ja mitä se ei saa tehdä. Koira luottaa omistajaansa, ja suhde on luottamuksellinen, aito ja hyvin tärkeä. Nainen on aidosti kiintynyt koiraan. Parhaimmillaan suhde on naisen mielestä ehdottomasti silloin, kun he tekevät jotain yhdessä. Koira on naiselle kuin paras kaveri ja samalla myös harrastuskumppani. Koira vaatii aikaa, toimintaa ja huolenpitoa, mutta vastapainoksi se antaa jokapäiväisessä elämässä hyvän olon tunnetta, hyvää mieltä, ja se on kiva kaverina – koirasta on psyykkisesti hyötyä. Nainen kokee koiran aina tärkeäksi, koira ei voi unohtaa. Se on perheenjäsen, joka pitää huomioida esimerkiksi siten, ettei jätä sitä yksin. Naisen mielestä koira on ehdottoman luotettava, rehellinen, melko paljon ennakoitavissa oleva ja aito, jolla ei ole mitään piilomotiiveja. Huonoja ominaisuuksia ei naiselle tule mieleen. Nainen on koiralleen emäntä, ei missään nimessä äiti.

Toinen 25-vuotias nainen sanoo, että koirat ovat sellainen osa elämää, mitä hän ei antaisi pois. Hän ei osaa kuvitella aikaa, ettei olisi yhtään koira. Koirat ovat todella tärkeitä; ei ole edes olemassa sellaista määrettä, mikä kuvaisi asiaa. Pääasia on, että koirat ovat siinä, vaikei niiden kanssa tekisi tai harrastaisikaan mitään. Koirat ovat joka paikassa ja aina tärkeitä, ne ovat aina siinä lähellä. Koiraan voi kaikessa turvautua, koskaan ei tarvitse olla itseksensä, koiran kanssa voi harrastaa ja tehdä monenlaista. Se on kokonaisuutena sellainen asia, ettei

nainen osaisi elää ilman koiria. Hän myös sanoo, että jos häntä pyydetäisiin mahdollisen allergian takia hävittämään koirat, hän saattaisi hävittää ennemmin itsensä kuin koirat. Mitään haittaa nainen ei ole koirista huomannut olevan, ainoastaan hyötyä esimerkiksi ihmissuhteiden ja oman itsensä kanssa. Lisäksi koirat ovat tasoittaneet haastateltavan äkkipikaista luonnetta. Nainen on koirilleen emäntä, omistaja ja jonkinnäköinen laumanjohtaja. Heillä on tarkka arvojärjestys eikä nainen ole koskaan tuntenut olevansa äiti koirilleen.

Haastattelemalleni 33-vuotiaalle naiselle koirat ovat luonnollinen jatke perheessä. Koirien hyvinvointi sekä ulkoilu, tekeminen ja oleminen koirien kanssa tuottavat naiselle mielihyvää. Lisäksi pokaaleita ja ruusukkeita on ihan mukavasti kaapissa ja seinillä. Myös silloin kun on pentuja, niitä on kiva katsella. Ja onhan niistä joskus vähän rahaakin saanut. Nainen kokee koirat koko ajan tärkeiksi eikä hänellä ole sellaista hetkeä, että ajattelisi voivansa olla ilman koiria. Toisen koiransa hyväksi puoliksi nainen luettelee: energinen, tekevä, tykkää tehdä hommia, aina täynnä intoa, positiivinen luonne, vilkas, kiltti, tottelee, helposti koulutettavissa, sopeutuvainen, ei ota itseensä, tekee riemumielin kaikkea, hauska, huvittava. Huonoksi puoleksi mainitaan, ettei koira osaa käsitellä riistaa ja sekin on haastateltavan vika. Toisen koiransa hyviä puolia haastateltava ei mainitse ollenkaan, ja huonoksi puoleksi mainitaan muun muassa jatkuva jalan nosto ja merkkailu.

Haastatteleman 46-vuotiaan naisen mielestä koira antaa hyvin paljon, ja yhtenä esimerkkinä hän mainitsee ulkoilun. Koiralle on helpompi osoittaa hellyyttä, läheisyyttä ja rakkautta kuin ihmiselle. Koira on luotettava vastaanottaja, pyyteetön. Koira ei naura hölmöille jutuille, ja sille on helpompi puhua niitä kuin miehelle. Nainen ei näe koirassa mitään pahaa vaan koira on hyvä ja uskollinen kaveri. Koira opettaa pitkäjänteisyyttä, ja sen kanssa voi puuhastella kaikkea pientä. Oma koira on huonosti koulutettu, vaikka koiran kouluttaminen kasvattaisi itseäkin. Mutta se vaatii määrätietoisuutta, mikä naiselle on vaikeaa. Hän kunnioittaa niitä, jotka pystyvät määrätietoisesti kouluttamaan koiransa. Haastateltava ei osaa eritellä, milloin kokee koiran tärkeäksi; koiran olemassaoloon on kolmen vuoden aikana tottunut ja kasvanut siihen. Nainen sanoo, että jos nykyiselle koiralle sattuisi jotakin, hän ei välttämättä ottaisi uutta koiraa. Kaikki on kohdistunut nykyiseen koiraan. Koiralleen haastateltava on äiti, ja tytär on sisko tai tyttö.

Haastattelemalleni pariskunnalle koira merkitsee paljon ja heistä olisi outoa, jos koira ei olisi. Nainen sanoo koiran olevan perheenjäsen ja harrastuskaveri. Lisäksi koira avaa ovia uusiin maailmoihin, sen avulla tutustuu uusiin ihmisiin ja pääsee helpommin mukaan koiraporukoihin ja samanhenkisten ihmisten seuraan. Mutta koiran tärkein merkitys on kuitenkin arkielämässä: koira on aina kotona, se välittää ja sen eteen jaksaa aina tehdä asioita. Koiralla ei ole ketään muuta. Se on aina ja koko ajan tärkeä. Kotiin tullessa on hienoa, kun joku ”tykkää”. Koirasta ei ole ollut mitään haittaa, ja siihen ei liitetä mitään negatiivista. Se on uskollinen, luotettava, aina valmis lähtemään. Koira on kaveri, joka osaa antaa anteeksi monia asioita. Koiralle ei tarvitse selitellä tai esittää mitään vaan sille voi olla aivan oma itsensä. Pariskunnalle on itsestään selvää, että koira on aina mukana. Nainen puhuu itsestään koiran äitinä ja miehestään koiran isinä. Mies käyttää pelkästään ihmisten oikeita nimiä, ja hän ei koskaan sano isi tai äiti. Nainen arveleekin äidin ja isän käytön olevan yleisempää naisilla kuin miehillä – ainakin naisen tuttavapiirissä tämä on yleistä. Nainen ei halua puhua miehestään koiran isäntänä ja itsestään emäntänä, koska silloin hänestä tuntuisi, että koira on perheessä selvästi alin.

Osa haastattelemistani koiranomistajista kutsuu itseään koiransa äidiksi, osa ei missään nimessä halua käyttää tätä ilmaisua. Yhtenä syynä saattaa olla se, että itsensä julistaminen koiransa äidiksi voi tuntua sosiaalisesti epäilyttävältä, ja siitä voi helposti saada hupsun leiman. Toisaalta koiranomistaja saattaa haluta tehdä selvän eron, että koira ei ole ihminen, lapsi, vaan koira, eläin.

Kaikki haastattelemanani koiranomistajat eivät uskalla jättää koiraansa minne tahansa odottamaan itsekseen, jos he ovat asioimassa esimerkiksi kaupassa tai pankissa. Usein koira saa mieluummin odottaa autossa. Lähikaupan ulkopuolelle se saatetaan uskaltaa jättää, muttei kaupungin keskustaan. Koiranomistajat eivät halua, että heidän koirilleen sattuisi mitään. He pelkäävät, että joku saattaisi varastaa, myrkyttää tai pahoinpidellä heidän koiransa. Kaikki eivät halua jättää koiraansa yksikseen kaupan ulkopuolelle aivan kuten vanhemmat eivät jätä lapsiaankaan valvomatta.

Koiran vuoksi saatetaan potea huonoa omaatuntoa esimerkiksi silloin, kun on ollut kiirettä, ei ole ollut tarpeeksi aikaa koirille, niiden kanssa ei ole ehditty tehdä mitään vähään aikaan, ei ole lenkkeilty, liikuttu tai leikitty tarpeeksi, itsellä ei ole ollut ”kunnollisia fiiliksiä” tai jos koira on joutunut olemaan liikaa yksin. Haastattelemanani koiranomistajat pyytävät koiralta

anteeksi silloin, jos vahingossa talloo sen päälle tai törmää siihen. Haastattelemanani 22-vuotias nainen pyytää koiralta anteeksi myös silloin, jos on turhasta hermostunut – ei ehkä sanoin mutta rapsuttamalla ja kyhnyttämällä. Myös haastattelemanani 46-vuotias nainen pyytää anteeksi koiralta, jos hän itse on tekemässä töitä ja koira on pyytänyt huomiota, mutta nainen on vain tiuskaissut koiralle jotakin. Välillä koiriin myös hermostutaan: ne pyörivät jaloissa, sähläävät liikaa, ovat tottelemattomia, turha itku, pillitys ja vinkuminen voivat käydä hermoille. Muun muassa huonon omantunnon poteminen ja anteeksipyyttäminen koiralta kuvastavat samankaltaista suhtautumista koiraan kuin suhtautuminen toisiin ihmisiin. Koira kohdellaan tuntevana ja tiedostavana oliona, jonka tarpeet on otettava huomioon.

Viiden haastattelemanani koiranomistajan mielestä on vaikea ajatella elämää ilman koira. He uskovat, että heillä tulee aina olemaan koira. Esimerkiksi 22-vuotias nainen sanoo, että ajatus siitä, ettei voisi enää olla eläintä (miehellä oli epäilty allergiaa), oli kauhea. 25-vuotias nainen arvelee, että hän voisi sanoa ainakin puolet viikosta olevan sellaista, ettei ole mitään tekemistä, jos koiria ei olisi. Ainoastaan haastattelemanani 46-vuotias nainen sanoo, ettei hän välttämättä ottaisi uutta koira nykyisen jälkeen. Haastattelemanani koiranomistajat pohtivat, että elämä olisi tyhjää ja tylsää ilman koiria. Koirasta on paljon iloa myös muille, ja se tuo elämään runsaasti sisältöä.

Kysymykseeni ”mitä olet oppinut koiran myötä” sain hyvin samankaltaisia vastauksia: vastuuntuntoa, sitoutumista, kärsivällisyyttä, pitkäjänteisyyttä, nöyrymistä, määrätietoisuutta. Haastattelemanani 33-vuotias nainen sanoo oppineensa kaikenlaista perinnöllisyydestä, perinnöllisistä sairauksista ja yleensäkin periytymisestä. Samalla on karttunut englannin kielen sanasto. Lisäksi hän on oppinut tuntemaan ihmisluonnetta. Haastattelemanani 22-vuotias nainen vastaa miehensä puolesta, että mies on ylipäätään oppinut paljon koirista, niiden mielenlaadusta, eläimiin suhtautumisesta. Itse hän sanoo oppineensa koko ajan uutta, kun on vuorovaikutuksessa eläimen kanssa. Nainen hakee ja etsii uutta tietoa, koska koirat kiinnostavat. Lisäksi asioihin on saanut uusia näkökulmia.

Kaikilla haastattelemillani koiranomistajilla oli jonkinlaisia koiriin liittyviä tulevaisuuden suunnitelmia tai ainakin haaveita. Esimerkiksi haastattelemanani 25-vuotias nainen toivoo, että tulevaisuudessa hänellä olisi aina vähintään yksi koira, mielellään kaksi, joiden kanssa harrastettaisiin palveluskoiralajeja. Myös haastattelemanani pariskunta arvelee, että heillä tulee aina olemaan koir(i)a ja mies saa mahdollisesti joskus metsästyskoiran. He aikovat jatkaa

kisaamista ja koiraharrastuksia, ja seuraavalla koiralla tulee olemaan osin eri harrastukset kuin nykyisellä. Naisella on myös kasvatushaaveiluja, ja hän on miettinyt kennelnimianomuksen jättämistä. Myös toinen haastattelemani 25-vuotias nainen on miettinyt pienimuotoista kasvatuustoimintaa. Lisäksi hän aikoo jatkaa kilpailemista ja harrastuksia koirien kanssa. Mutta ”jos kilpailu-urat eivät urkene ja homma rupeaa tökkimään, niin sitten tehdään vain huvikseen”. Haastateltavana olleella 33-vuotiaalla naisella on ”vaikka mitä suunnitelmia”. Hän kasvattaa yhtä rotua, ja hän onkin etsinyt sopivia tuontikoiria Kanadasta, Yhdysvalloista ja Englannista. Lisäksi hän on kiinnostunut toisestakin rodusta ja aikoo jatkaa samoja koiraharrastuksia. Haastattelemani 46-vuotiaalla naisella ei ole varsinaisesti koiriin liittyviä tulevaisuuden suunnitelmia. Välillä hän haaveilee, että olisi mukava ottaa nykyiselle koiralle toinen koira kaveriksi, mutta on luopunut siitä ajatuksesta. Ikä ja aika ovat rajoittavina tekijöinä. Koira-asiat pyörivät nykyisen koiran ympärillä ja nainen sanoo, ettei ole niin hirveästi koiraihminen. Jos rahaa olisi, naisella olisi haaveena perustaa koirahotelli kaupunkiin. Tosin se vaatisi myös miehen panostusta.

Koirat ovat oleellinen osa haastattelemani koiranomistajien elämää nyt ja hyvin todennäköisesti myös tulevaisuudessa. Ainoan poikkeuksen tässä joukossa tekee 46-vuotias nainen, joka ei koe itseään erityisen koiraihmiseksi, vaikka nykyinen koira onkin naiselle hyvin tärkeä.

7.3. Lemmikkieläimen asema perheessä

7.3.1. Perheen määrittelyä – koira perheenjäsenenä?

Perhemuodot ovat lisääntyneet ja erilaistuneet nopeasti, ja täten perheen määrittely käsitteenä on muodostunut kiinnostavaksi kysymykseksi sekä yhteiskunta- että perhetutkimuksessa. Marin toteaa, että perheen määrittelemisen käsitteellisesti ja konkreettisesti kohtaa koko ajan suuria vaikeuksia. Gerrisin mukaan perhe-elämän laaja määrittely voisi ottaa huomioon erilaiset kiintymyksen, läheisyyden, huolenpidon, pysyvyyden, henkilökohtaisen identiteetin ja eheyden sosiaaliset tehtävät, joiden täyttämisestä erilaiset perhemuodot huolehtivat eri jäsenilleen (lapsille, nuorille, aikuisille, vanhemmille, ikääntyneille, vammaisille, kroonisesti sairaille jne.). (Gerris 1994, 146-147; Marin 1994, 19.) Näiden määrittelyjen puitteissa koirankin voidaan katsoa kuuluvan perhe-elämään yhtenä perheenjäsenenä, mistä kertoo

myös Väestöliiton perhebarometri: suomalaisen perheeseen kuuluvat vanhemmat, lapset ja lemmikki, ja useimmille lemmikki on enemmän perheenjäsen kuin isovanhemmat (Reuna 1997).

Väestöliitto määrittelee perheen ”kahden aikuisen eri sukupuolta olevan henkilön yhteiselämän muodoksi, jonka tarkoituksena on tasa-arvoiseen kumppanuuteen nojautuen tuottaa tyydytystä ja mahdollisuuksia persoonalliseen kasvuun, synnyttää ja kasvattaa lapsia sekä luoda näille turvalliset ja terveelliset kasvuedellytykset sekä perusta sosiaalistumiskehitykselle. Perheellä (...) tarkoitetaan myös muita pysyväisluontoisia yhteiselämän muotoja, kuten yhden vanhemman ja vähintään yhden lapsen – oman, adoptoidun ja kasvattilapsen – yhteiselämää sekä lapsetonta paria ynnä henkilöitä, jotka kokevat kuuluvansa samaan perheeseen” (Hulkko 1997, lainattu Reunan 1997, 7 mukaan).

Uusperheiden yleistyttyä ydinperheeseen perinteisesti kuuluneet perheenjäsenet ovat saaneet rinnalleen uusia. Perhebarometrissä haluttiin selvittää vastaajien näkemys heidän omasta perheestään. Puoliso, kotona asuvat lapset ja vanhemmat muodostivat vastaajien oman perhekäsityksen rungon, jota voisi kutsua ydinperhekokonaisuudeksi. Seuraavaan ryhmään kuuluivat kotoa pois muuttaneet lapset, sisarukset ja isovanhemmat ja tutkijan mielestä hieman yllättäen lemmikkieläimet. Tämä ryhmä oli ydinperheen jatke ja vasta tämän kokonaisuuden jälkeen tulivat kaukaisemmat sukulaiset. Lemmikkieläinten perheenjäseniksi hyväksyneiden osuus oli korkea, ja lemmikkieläin on noussut melko tärkeään asemaan perheenjäseninä määriteltäessä. Vastaajat ovat kokeneet perheenjäsenikseen ne, jotka asuvat samojen seinien sisällä. Oman perheen määrittely on sidottu yhdessä asumiseen ja tutkijan mukaan tämä selittänee myös lemmikkieläinten kuulumista perheeseen. (Reuna 1997, 21-23, 49.)

Perhemääritelmän ydinperhekäsitys on perhebarometrin perusteella jossain määrin laajentunut. Lemmikkieläin on noussut perheenjäseneksi. Vastaajien näkemykset erosivat varsin merkittävästi eri taustamuuttujien suhteen ja selkeä erottelija oli ikä. Nuorimpaan ikäluokkaan (alle 30-vuotiaat) kuuluvat vastaajat olivat voimakkaimmin sitä mieltä, että lemmikkieläin kuuluu heidän perheeseensä ja vanhimpaan ikäryhmään kuuluvat olivat taas vähiten tämän näkemyksen kannalla. Maaseudulla ja kaupungeissa asuvien välillä ei ollut eroja käsityksessä lemmikkieläimen kuulumisesta perheeseen, ja maaseudulla asuvat vastaajat mielsivät lemmikkieläimen perheenjäsenekseen samoin kuin kaupunkilaisetkin. Maaseutu on

muuttanut muotoaan ja maaseudulla asuvien käsitykset ovat lähentyneet kaupunkilaisten käsityksiä. Toimihenkilöistä ja yrittäjistä ainoastaan neljä vastaajaa kymmenestä ilmoitti lemmikkieläimen kuuluvan omaan perheeseensä, työntekijöistä puolet ja työvoiman ulkopuolella olevista reilu puolet mielsi lemmikkieläimen perheenjäsenekseen. (Reuna 1997, 23-24.)

Lemmikit ovat tulleet entistä lähemmäs ihmisyhteiskuntaa ja niitä kohdellaan kuin ihmisiä. Kaikenlaiset koiriin liittyvät tarvikkeet ja palvelut, kuten valtavat ruokavalikoimat, lemmikkien hautausmaat ja hautajaisjärjestelyt, lemmikkipsykologit, kouluttajat, astrologit, koirahoroskoopit, ulkoilutus- ja päivähoitopalvelut, vaatetus- ym. tarvikkeet, ovat todisteita tästä. Franklinin mielestä monet näistä lemmikkieläinten pitämiseen liittyvistä muutoksista vihjaavat, että *aiemmin pelkästään seuralaisina ja ystävinä pidetyistä lemmikeistä on tullut kvasi- tai pseudoperheenjäseniä.* (Franklin 1999, 5, 49, 93.)

Lemmikkieläimen rooli on muuttunut perinteisestä käyttöeläimestä psykososiaaliseksi seuralaiseksi. Lemmikkieläimet eivät ole vain korvikkeita ihmissuhteille, vaan ne tuovat uuden ja yksilöllisen dimension täydentämällä ja lisäämällä ihmisten sosiaalisia suhteita. Lemmikkieläimen rooli perheessä muistuttaa ihmisjäsenen saamaa asemaa. Sitä pidetään usein osana perhettä ja sille sallitaan monia samanlaisia etuoikeuksia kuin muillekin perheenjäsenille. (Heikkinen & Paavoseppä 1996, 2.)

Amerikkalaisen eläinpsykologi Voithin eräessä tutkimuksessa 99 prosenttia vastaajista (vastaajina 700 eläimenomistajaa) piti koiraa perheenjäsenenä. Yli puolet vastaajista salli koirien nukkua sängyssä ja antoi niille lahjoja syntymäpäivänä. Neljäsosa kaikista vastanneista piti koiria perheessä samanveroisina lasten kanssa, ja koirille puhuttiin samalla tavoin kuin lapsille, pehmeällä ja lepertelevällä äänellä. (Voith 1985, lainattu Hallgrenin 1991, 12 mukaan.)

Cainin kyselytutkimus tarkasteli lemmikkieläimen roolia perheessä. 87 prosenttia tutkimukseen osallistuneista piti lemmikkieläintä perheenjäsenenä. Lemmikkieläin toi mukanaan myönteisiä muutoksia, kuten perheen lähentyminen ja yhdessä vietetyn ajan lisääntyminen, mutta myös kielteisiä muutoksia, esimerkiksi riitelyt ja ongelmat säännöistä ja eläimen hoidosta. Osa vastaajista näki perheen yhdessä vietetyn ajan vähentyneen, koska lemmikkieläin vei niin suuren osan ajasta. Lemmikkieläimen hankkimista oli usein edeltänyt

jokin elämänmuutos tai merkittävä tapahtuma perheessä, kuten muutto toiselle paikkakunnalle, perheenjäsenen menetys, ero, perheenjäsenen poismuutto, naimisiin meno, uuden vauvan syntyminen perheeseen tai edellinen lemmikki oli äskettäin kuollut, jolloin lemmikin voitiin näissä tapauksissa nähdä korvaavan menetyksen kokemus. (Cain 1983, 72-81.)

Lemmikkieläimellä voi olla sekä positiivisia että negatiivisia vaikutuksia perheen dynamiikkaan. Niitä voidaan käyttää emotionaalisten tarpeiden tyydyttämisen kohteina muiden perheenjäsenten kustannuksella. Tällöin lemmikkieläimestä tulee joidenkin perheenjäsenten elämänlaadun kohottaja, kun taas toisille siitä muodostuu stressitekijä. Joissakin perheissä lemmikkieläin voi olla ”identifioitu ongelma”, joka peittää todellisen perhettä koskevan ongelman. (Barker & Barker 1988, lainattu Heikkisen & Paavosepän 1996, 30 mukaan.)

Nykyisin koiraa kohdellaan avioeron yhteydessä yhä useammin kuin lasta. Koiran yhteishuoltajuus on yleistymässä, tai toinen puolisoista saa ainakin tavata koiraa silloin tällöin. Laissa ei kuitenkaan ole mainintaa koiran tapaamisoikeudesta. Esimerkiksi haastatteleman pariskunta arvelee, että jos heille tulisi ero, koirasta syntyisi hurja huoltajuuskiista. Koira on suden tavoin reviirieläin, joka puolustaa laumaansa, omaa perhettään. Jos lauma hajoaa, koiran turvallisuus horjuu. Joskus erosta on koiralle etua. Jos kodissa on paljon riitelyä ja väkivaltaa, koira voi häiriintyä. Kun riita ratkeaa eroon, koirankin olot rauhoittuvat. Toisinaan kumpikaan puolisoista ei kuitenkaan halua koiraa itselleen, ja silloin koirasta tulee ongelma. Eläinsuojeluvalvoja Anja Eerikäinen korjasi talteen monia avioeron ja etenkin avoeron yhteydessä heitteille jätettyjä koiria: ”Nuoripari tappelee niin, että toinen vieään putkaan ja toinen turvakotiin. Poliisi tuo koiran meille, muttei sitä koskaan tulla hakemaan.” (Huotari 1998, 15-18.)

Kaikki haastatteleman koiranomistajat pitävät koiraa yhtenä perheenjäsenenä. 46-vuotiaan naisen perheessä koiraa kutsutaan pikkuveljeksi, ja nainen sanookin koiran olevan ”vähän semmonen meidän vauva, mutta kyllä se kuitenkin koira on vaikka nukkuukin yöt kainalossa”. 25-vuotias nainen sanoo koirien olevan jollakin tavalla lapsen asemassa; heillä on nyt yhtä lailla perhe kuin jos heillä olisi lapsia ja koirat ovat täysivaltaisia perheenjäseniä siten, kuin koira voi olla täysivaltainen. 22-vuotiaan naisen perheessä koira on hierarkkisesti alimmassa asemassa oleva, mutta selvästi perheeseen kuuluva jäsen, ja se otetaan huomioon

päätöksenteossa ja monessa muussa asiassa – se ei ole ’pelkkä’ koira tai eläin. Hänelle koira ei myöskään ole lapsen asemassa tai lapsen korvike vaan ne ovat kaksi eri asiaa, mistä 22-vuotias mies on samaa mieltä.

Jouluna kaikkien haastattelemieni koiranomistajien koirat saavat lahjoja. Osa koiranomistajista antaa lahjoja myös koiriensa syntymäpäivinä, joita osa myös viettää. Pääasiassa koirat saavat olla mukana kaikessa ja kaikkialla kotona, kuten sohvalla, sängyllä ja tuoleilla, paitsi yhdessä haastattelemassani perheessä koira ei saa nousta sängylle eikä sohvalle. Yleensä koira pyritään ottamaan mukaan kaikkialle eikä sitä haluttaisi jättää paljon yksin. Kaikkien koirista on otettu valokuvia, osasta myös videoita. Muun muassa 33-vuotiaan naisen lompakossa on sekä koirien että lasten kuvat. Haastateltavien kotona on myös koirien valokuvia seinillä ja/tai kirjahyllyissä. Usein kortteihin ja kirjeisiin laitetaan lähettäjäksi koirienkin nimet. Myös koirien saamat pokaalit ja ruusukkeet pidetään esillä. Koirista puhutaan muille, joillekin kerrotaan kaikki, joillekin vain tärkeimmät kuulumiset, mutta joillekin ei viitsi sanoa mitään. 25-vuotias nainen kertoo: ”Kun meidän äiti soittaa aika usein niin sit se kysyy mitä kuuluu niin melkein ensimmäisenä kertoo et mitä koira on tehny. Et se niinku liitetään aina että mitä kuuluu niin mitä koiralle kuuluu”.

22-vuotias nainen kiteyttää koiran perheenjäsenyyden näin: ”Koiran perheenjäsenyys tulee ehkä eniten esiin ajatusmaailmassa, kuinka paljon se joutuu olemaan yksin, ehtiikö sitä lenkittämään. Jalustalle koira ei nosteta, mutta se on itsestäänselvä osa elämää.”

7.3.1.1. Lemmikkieläimen lapsenkaltainen asema

Ihmisen ja lemmikkieläimen välisessä suhteessa on monia samoja piirteitä kuin tärkeissä siteissä ihmisten välillä, kuten äiti–lapsi-suhteessa (Macdonald 1981, 205). Hallgren (1991) on tutkinut sitä, miten vanhemmat reagoivat silloin, kun heidän lapsensa joutuvat vaaratilanteeseen ja verrannut sitä koiranomistajien reagoititapaan, kun vaaratilanteeseen joutuukin heidän koiransa. Hallgrenin tulokset viittasivat siihen, että järkyttyminen ja aktiivinen puolustaminen oli yhtä voimakasta kummassakin ryhmässä: koiranomistajat reagoivat yhtä herkästi kuin lasten vanhemmat. Tästä Hallgren päättelee, että koiranomistajien tunteet koiraansa kohtaan ovat yhtä voimakkaat kuin vanhempien tunteet lapsiansa kohtaan. (Hallgren 1991, 54-55.)

Perinin (1981, 79) mielestä lemmikkieläinten, erityisesti koirien, lastenkaltainen asema ilmenee esimerkiksi silloin, kun lemmikkieläintä kohtaan osoitetaan kritiikkiä. Tällöin kritiikki otetaan henkilökohtaisena arvosteluna. Perinin mukaan koiranomistajat puolustautuvat herkemmin heidän koiriinsa kuin lapsiinsa kohdistettua kritiikkiä vastaan. Heikkinen ja Paavoseppä (1996, 35) olettavat, että ihmiset mieltävät lemmikkieläimensä oman ”kasvatuksensa tuloksiksi”, kun taas lasten koetaan saavan vaikutteita myös kodin ulkopuolelta, jolloin lasten ”pahennusta” herättävä toiminta selittyy ympäröivästä yhteiskunnasta lähtöisin olevilla vaikutteilla.

Yksi haastattelemistani koiranomistajista kertookin välillä riitautuneen pahasti ystävänsä kanssa, joka on arvostellut tai sanonut jotain haastateltavan koirasta. Haastateltava tietää omat virheensä ja missä on tehnyt virheitä, muttei siedä sitä, että joku sanoo niistä, samoin kuin hän ei hyväksy, että lasten kasvatuksessa annetaan neuvoja. Hän sanoo olleensa määrätietoisempi ja pitkäjänteisempi koiran kuin lapsen kasvatuksessa ja toivookin, että olisi yhtä helppoa osoittaa hellyyttä ja huomiota lapselle kuin koiralle.

Suhtautuminen koiran hoitoon voi kertoa myös jotain koiran lapsenkaltaisesta asemasta. Useimmat kaupunkikoirat tarvitsevat aina silloin tällöin hoitopaikkaa, esimerkiksi omistajan ollessa matkoilla. Osa haastattelemistani koiranomistajista on huolissaan siitä, miten koira pärjää hoidossa. Esimerkiksi haastatteleman 46-vuotias nainen kertoo olleensa edellisenä kesänä kaksi viikkoa matkoilla, ja koira oli ollut hoidossa. Hän oli jo toisena iltana soittanut matkalta ja kysellyt, miten hoitopaikassa menee koiran kanssa. Kaiken kukkuraksi koira oli hoidossa kolmessa eri paikassa, ja naisen oli soitettava useaan kertaan ja kysyttävä, miten nämä kaikki vaihdot olivat sujuneet ja onko kaikki mennyt hyvin. Haastatteleman 25-vuotias nainen taas kertoo olleensa matkoilla kolme viikkoa, mitä varten hän kirjoitti pitkän listan koiran hoito-ohjeita miehelleen – aivan kuin mies ei olisi osannut hoitaa koira ilman ohjeita. Koiranomistajille on tärkeää, että koiralla on hyvä hoitopaikka: ”tosi tarkkaan kattoo et minkälaiseen paikkaan sen jättää” (25-vuotias nainen). Ikäväkin koira ehtii tulla, kun on siitä erossa. Toinen haastatteleman 25-vuotias nainen sanoo soittavansa vähintään kerran päivässä ja kysyvänsä, miten menee, jos koirat ovat hoidossa. Lisäksi koirat pyörivät haastateltavan mielessä.

Jos henkilön ja lemmikin välinen kiintymys perustuu joko tietoisesti tai alitajuisesti samaan kuin aikuisen ja lapsen välinen suhde, suhteitten vastaavia riskejä voidaan myös arvioida

samoin termein kuin vanhempi-jälkeläinen suhteessa. Vanhempi sietää lasta tekisi lapsi mitä tahansa. Myöskään koirasta ei hankkiuduta heti eroon, vaikka se olisi jopa vaaraksi jollekulle. Monet lemmikkien omistajat tuntevat lemmikkiensä olevan kuin omia lapsia. Kiintymyksen mekanismi on toiminut hyvin ja taannut ”vanhempien” reaktion ja huolenpidon. (Voith 1981, 282.)

7.3.2. Lemmikkieläimen merkitys perheessä

Lemmikkieläimen merkitys on nykyisin tyypillisissä ydinperheissä suurempi, sillä ennen vanhaan suurperheet tarjosivat enemmän seuralaisuutta ja elämäkokemuksia perheenjäsenille (Heikkinen & Paavoseppä 1996, 30). Lemmikkieläimiä on huomattavasti enemmän perheissä, joissa on (kouluikäisiä) lapsia ja nuoria kuin lapsettomissa perheissä (Endenburg & Baarda 1995, 11; Beck 1983, 242-243; Serpell 1983, 80-81). Kuitenkin eri tutkimusten (ks. esim. Salmon & Salmon 1983) mukaan lemmikkieläimet ovat erityisen tärkeitä lapsettomien pariskuntien, naimattomien, eronneiden ja leskien elämässä. Lemmikkieläimet voivat muodostaa heiltä puuttuvan perinteisen perheverkoston. Kidin & Kidin (1989) mukaan yksinasuvat aikuiset ovat kiintyneempiä lemmikkeihinsä kuin avo- tai avioliitossa olevat, samoin lapsettomat aikuiset ovat kiintyneempiä lemmikkeihinsä kuin ne, joilla on lapsia. Vaikka lapsiperheillä näyttää olevan eniten lemmikkieläimiä, niin *ihmisen ja lemmikin välisen suhteen lujuus on kuitenkin keskimäärin korkeimmillaan pienissä perheissä ja yksin asuvien keskuudessa* (Albert & Bulcroft 1988; Kid & Kid 1989).

Salmon & Salmon (1983, 244-265) havaitsivat tutkimuksessaan, että *lemmikkieläin näyttää olevan tärkeämpi sellaisten ihmisten elämässä, joilta puuttuu perinteinen perheverkosto*. Nuorille sekä vanhoille lapsettomille pariskunnille, leskille ja eronneille lemmikki on lähinnä ystävä, lapsi, suojelija, lohduttaja ja virike liikunnalle. Lapsiperheille lemmikkieläin taas on yksi perheenjäsenistä, leikkikaveri sekä ystävä lapsille ja aikuisille lähinnä seuralainen. Nuorelle pariskunnalle, joka vasta äskettäin on saanut lapsen, ennen niin rakkaasta lemmikistä saattaa tulla taakka ja laiminlyöty lapsen syntymän jälkeen. Yksinasuvat ovat lapsettomien pariskuntien ja lapsiperheiden välissä, koska heille lemmikkieläimet eivät ole yhtä tärkeitä kuin lapsettomille pariskunnille mutta ne ovat kuitenkin heille tärkeämpiä kuin lapsiperheille. Lemmikkieläin on yksinasuville ennen kaikkea seuralainen, ei niinkään ystävä, lapsen korvike, lohduttaja, suojelija tai liikunnan antaja. (Salmon & Salmon 1983, 244-265.)

Tutkimusten mukaan nykyisin lemmikkien pitäminen on yleistä yksittäistalouksissa ja niillä, jotka ovat äskettäin kokeneet jonkinlaisen sosiaalisen kriisin. Lisäksi tutkimukset osoittavat, että tällaisten ihmisten suhde lemmikkeihinsä on emotionaalisesti intensiivisempi kuin muilla. Lemmikit, erityisesti koirat ja kissat, tarjoavat kestävän, vakaan ja lujan suhteen, samalla kun ne asettavat vain vähäisiä vaatimuksia omistajilleen. Mutta ei ole lainkaan selvää, että lisääntyvä huolenpito ja humanisuus lemmikkejä kohtaan johtuisi vain siitä, että ne täyttävät puuttuvia ihmisen rooleja. Taustalla on myös uudenlaisia asenteita eläimiä kohtaan. Pikemminkin lemmikkejä pidetään eläiminä, joilla on erityiset ominaispiirteet ja tarpeet; lemmikkien omistajat yrittävät ymmärtää toisten tarpeita ja he tajuavat, että kahden lajin tarpeet ja intressit eivät sulje toisiaan pois, he tutkivat vastavuoroisuuden mahdollisuuksia. Ihmisten ja lemmikkieläinten välistä suhdetta ei voi kuvata ainoastaan vahvoilla tunteilla vaan myös siten, että tiedostamatta asetetaan kyseenalaiseksi ja häivytetään ihmisten ja eläinten välistä rajaa itsessään. (Franklin 1999, 86.)

Haastattelemallani pariskunnalla ei ollut ennen mitään yhteistä harrastusta, mutta nyt koira yhdistää pariskuntaa, kun heillä on yhteinen harrastus ja puheenaihe. Samaa sanoo myös 25-vuotias avoliitossa oleva nainen, että nyt on yksi yhteinen ja tärkeä asia enemmän. Koiran myötä tulee myös ulkoiltua ja liikuttua enemmän, ja baarissa käynti on vähentynyt. Lisäksi kotona on joku, jonka kanssa voi leikkiä ja peuhata.

Osa haastattelemistani naisista arvelee koiran olevan tärkeämpi itselleen kuin miehelleen. Esimerkiksi 25-vuotias nainen ottaa päävastuun koirasta, harrastaa ja viettää enemmän aikaa koiran kanssa, koira kuuluu päivittäisiin rutiineihin. 33-vuotias nainen sanoo miehensä ainakin esittävän sellaista, että koirat merkitsisivät hänelle paljon vähemmän. Mies myös valittaa koirista ja on sitä mieltä, ettei koiria tarvitsisi välttämättä olla. Tosin nainen ei tiedä, mitä mies loppujen lopuksi tekisi, jos koiria ei olisi. Hän uskoo, että kyllä mieskin koirista pitää, vaikka yrittääkin esittää, ettei niistä niin välittäisi. Nainen arvelee, että riitoja olisi paljon vähemmän, jos ei olisi hankkinut koiria. Aikoinaan mies antoi luvan koiran hankintaan, mutta ”tappelun kautta sekin saatiin”. Toinen 25-vuotias nainen ei osaa sanoa, kummalle koirat merkitsevät enemmän. Miehelle ne merkitsevät ehkä pelkästään kaveruutta, ja mies ei ehkä ole vielä käsittänyt sitä, että koirien kanssa voi tehdä kaikenlaista. 46-vuotias nainen sanoo koiran olevan tärkeä sekä itselleen että tyttärelleen. Koira on tarpeellinen liikunnan kannalta mutta myös henkisesti. Koira on toiminut monesti itkutyynynä, ja koirasta on ollut paljon iloa.

Kenellekään haastateltavista koira ei ole vaikuttanut halukkuuteen hankkia lapsia, ei puoleen eikä toiseen. Koiran kanssa harrastamiselle ei ehkä jäisi enää yhtä paljon aikaa, mutta muutoin koirien asema ei muuttuisi. Koirat eivät unohtuisi eivätkä joutuisi huonompaan asemaan. Koirien yläpuolella olisi vain yksi perheenjäsen lisää, ja lapselle opetettaisiin kunnioittava suhtautuminen koiraan.

7.3.3. Lemmikin nimeäminen

Koiran nimi kertoo jotain myös koiranomistajasta. Foglen mukaan tietoisesti valittu eksoottinen nimi osoittaa eläimen merkitystä omistajalleen ja että sitä on harkittu huolellisesti. Lisäksi se merkitsee, että näistä koirista huolehditaan hyvin. Eläinlääkärit myös näkevät jo eläimen nimen epätavallisesta kirjoitusasusta, millainen henkilö eläimen omistaa ja mitä omistajansa tarpeita eläin tyydyttää. Usein lemmikkieläin saa sitä hyvin kuvaavan nimen. Nimi voi ilmentää sitä, millainen sen tulevan roolin tai roolien odotetaan olevan. Eläimen nimi voi myös silloin tällöin antaa vihjeitä omistajansa ammatista tai se voi ilmentää omistajansa poliittisia tai filosofisia näkemyksiä (vrt. esim. Mao, Che, Plato). (Fogle 1988, 42-45.)

Lemmikkieläimistä etenkin koirille ja kissoille annetaan usein ihmisten nimiä, mutta nimeämisessä on kuitenkin kulttuurisia eroja. Esimerkiksi Ranskassa koirille ei ole ollut tapana antaa inhimillisiä nimiä, kun taas Australiassa, Isossa-Britanniassa ja Yhdysvalloissa koirille annetaan nykyisin mitä todennäköisimmin ihmisten nimiä. Suomalainen käytäntö näyttäisi muistuttavan enemmän jälkimmäistä tapaa nimetä lemmikki. Lisäksi monet näistä nimistä (kuten Ben, Lucy, Sam, Sophie ja Charlie Isossa-Britanniassa) ovat suosituimpien lapsille annettavien nimien joukossa. Yhdysvalloissa koirille annetaan myös enemmän erikoisia, persoonallisia nimiä, mikä saattaa paljastaa, että tällaiset nimet ovat vastaavia kuin ihmisten lempinimet ja merkitsevät läheistä ystävyysstatusta. (Patoluoto 1989, 107; Franklin 1999, 95.)

Haastattelemillani koiranomistajilla oli erilaisia perusteita nimetä koira. Yksi sai nimensä jalkapalloilijan mukaan ("Brasilian maajoukkueen vasen laitapakki numero kuusi" eräänä vuonna jalkapallon MM-kisoissa), toinen sai nimen, joka sopi hyvin haastateltavan senhetkiseen elämäntilanteeseen, kolmannen koiran kovaääninen läähätys määräsi lopulta

koiran nimen. Yhden koiran kasvattaja oli antanut koiralle nimen, jota haastattelemani nainen ja hänen avopuolisonsa olivat miettineet yhtenä vaihtoehtona (tosin kasvattaja kirjoitti nimen X:llä ja nainen itse halusi kirjoittaa nimen S:llä), mutta silti se oli kuin kohtalonoikku. Haastattelemani pariskunta oli kuullut juttuja saman rotuisista koirista kuin heidän koiransa oli, että sen rotuiset koirat ovat ”hirveitä ja ne tekevät paljon pahaa”. Siksi koiralle annettiin jo valmiiksi sellainen nimi, joka kuvaa koiran ”pahaa” luonnetta. Tosin mies sanoo, ettei koira ole nimensä veroinen, koska se on hyvin kiltti. Pariskunta ei halunnut antaa ihmisen nimeä koiralleen, vaikkakin naisen entisellä koiralla oli ihmisen nimi. Yksi haastattelemani koiranomistajista oli harkinnut jo pitkään, että jos hänelle joskus tulee tyttökoira, sille annetaan tietty nimi.

Haastateltavien mielestä kennelnimistäkin on hyvä muokata sopiva nimi koiralle. Koiran nimen piti olla persoonallinen, kuvaava ja erottuva, terävä ja helppo lausua tai lyhyt ja ytimekäs. Myös koiran rotu vaikutti nimen valintaan, samoin koiran luonne ja nimeäjän omat mieltymykset. Osa ei halunnut antaa koiralleen erityisen suomalaistyyppistä tai yleistä nimeä, kuten Musti tai Tessu, kun taas yhden haastateltavan mielestä nimen pitää olla juuri suomalainen sana, eikä mikään filmitähtien nimi, kuten Stallone tai Ridge. Myöskään liian vaikeita tai ”pimeitä” nimiä ei koirille haluttu antaa. Lisäksi koirilla on paljon lempinimiä ja uusia tulee lisää aina tilanteen mukaan.

7.3.4. Lemmikin menetys ja sureminen

Kulttuurimme määrittelee tarkasti surun luonteen: kuka on sureva ihminen, milloin ja millä tavalla surraan ja kuinka kauan suru voi kestää. Eläimen kuoleman aiheuttama suru on Dokan (1989) mukaan sellaista, jota ympäröivä yhteiskunta ei aina pidä sopivana ja jolle ei löydy vapaita ilmaisuväyliä. Surun kokemista ei kuitenkaan pitäisi lokeroida yksipuolisesti: on ihmisiä, jotka eivät piittaa eläimen kuolemasta ja niitä, joille se merkitsee menetystä ja tuskaa. (Doka 1989, lainattu Hyttisen 1996, 147 mukaan.)

Lemmikkieläimen menetystä ei siis ole kulttuurisesti tunnustettu surun tilaksi. McNicholasin & Collisin (1995) mielestä enemmistö lemmikkieläinten omistajista kokee lemmikin menetyksen emotionaalisesti järkyttävänä, mutta se ei vakavasti pane elämää sekaisin eikä sitä voi täysin verrata läheisen ihmisen menetykseen. He toki myöntävät lemmikin

menettäneiden surevan, mutta heidän mielestään suru ei kestä yhtä kauan eikä ole yhtä intensiivistä kuin menetettäessä läheinen ihminen. McNicholas & Collis luokittelevat lemmikkieläimen menetyksen kolmeen eri tasoon, koska lemmikkieläimen menetykseen reagoidaan eri tavoin ja voimakkuudella omistajansa omasta elämäntilanteesta sekä lemmikkieläimen roolista ja funktiosta riippuen (ks. liite 3). (McNicholas & Collis 1995, 132-135.)

Psykologisten tutkimusten mukaan surun tunteet ja tietty turtumus ja epätoivo kuuluvat lemmikkinsä menettäneiden emotionaalisiin kokemuksiin (Archer & Winchester 1994). Surukokemukset, tunteet ja reaktiot lemmikkieläimen kuollessa ovat monelta osin samanlaisia kuin menetettäessä läheinen ihminen. Muut ihmiset saattavat kuitenkin vähätellä eläimen kuoleman aiheuttaman surun merkitystä ja tokaista ”sehän on vain eläin”. Tällainen suhtautumistapa saa surijan helposti kokemaan syyllisyyttä ja kieltämään omat tunteensa. Menetettäessä eläin ympäristön tuki saattaa olla vähäistä, mikä voi joissakin tapauksissa vaikeuttaa menetyksen yli pääsemistä. Lisäksi surija voi tuntea olevansa eristyksissä surunsa kanssa tuen puuttuessa, vaikka hän nimenomaan tarvitsisi toisten ihmisten hyväksyntää tunteilleen. (Stewart 1983, 390-404; ks. myös Hallgren 1991, 56 ja Fogle 1981, 339-340.)

Monet ihmiset kokevatkin koiran menetyksen kuin läheisen ystävän tai sukulaisen kuoleman. He saattavat kieltäytyä hyväksymästä koiran kuolemaa, he voivat suuttua perheeseensä tai eläinlääkäriin, he voivat tuntea syvää, lohdutonta surua tai tarvetta olla yksin tai vaatia jatkuvaa henkistä tukea ja tarvetta puhua kokemastaan, heidän voi olla vaikea keskittyä. Koiran kuoleman aiheuttama suru eroaa merkittävästi nuoren ystävän tai sukulaisen kuolemasta vain yhdessä suhteessa: kun lapsi tai nuori kuolee, surraan myös sitä ”mikä olisi voinut olla”, koiran kuollessa tätä puolta surraan vähemmän. (Fogle 1997a, 58.) Tosin yksi haastateltavani mietti, minkälainen hänen yksi koiransa, joka jouduttiin lopettamaan nuorena, nyt olisi. Se kun ei koskaan päässyt aikuisikään asti, mutta oli fiksu, innokas ja suuri persoona, joka huijasi heidän toista koiraansa.

Foglen (1997a, 62) mukaan yli 75 prosenttia koiranomistajista on syvästi masentunut, kun heidän koiransa kuolee. Valitettavasti ulkoiset surun ilmaukset eivät ole useinkaan hyväksyttäviä yhteiskunnassa eikä länsimaisissa kulttuureissa ole hyväksytyjä tapoja käsitellä näitä tunteita. Eläinten kuolemaan liittyviä rituaaleja tai seremonioita ei ole ollut tarjolla eikä myöskään ole tunnustettua suruaikaa tai normia, milloin on sopivaa hankkia uusi

lemmikkieläin. Koiran kuoleman ei odoteta vaikuttavan elämään mitenkään. Usein edes läheiset omaiset ja ystävät eivät halua tai kykene ymmärtämään syviä tunteita, joita lemmikin kuolema aiheuttaa saatikka sitä, että monet haluavat myös lemmikilleen kuolemaan liittyviä rituaaleja kuten käyttää krematoriota, tehdä muistokirjoituksen tai laatia kuolinilmoituksen. Kuitenkin ne ihmiset, joille koira oli läheinen, tietävät miten syvästi he tuntevat menetyksen. Lemmikkieläinten omistajat kokevatkin monesti muiden reaktiot ahdistavina, he tuntevat häpeää eivätkä kykene paljastamaan tunteitaan. (Fogle 1997a, 62-63; McNicholas & Collis 1995, 135.)

Jarolmen (1996) on verrannut lasten, nuorten ja aikuisten reaktioita lemmikin menetykseen ja sen aiheuttamaan suruun. Kyselyyn osallistui yhteensä 433 vastaajaa, joista 106 oli lasta, 57 nuorta ja 270 aikuista. Lapset ja nuoret olivat yhtä kiintyneitä lemmikkeihinsä, mutta lapset surivat menetettyä lemmikkieläintä enemmän kuin aikuiset. Lemmikkiä surraan yhtä paljon riippumatta siitä, onko kotona toinen lemmikki. Ne, jotka hankkivat uuden lemmikin menetetyn lemmikin tilalle, surivat jopa enemmän kuin muut kyselyyn osallistuneet. Mitä äskeisempi menetys oli, sitä voimakkaampi oli suruun reagointi.

Stewart pyrki tutkimuksessaan selvittämään ainekirjoitusten avulla, kuinka 6-15 -vuotiaat lapset olivat kokeneet lemmikkieläimen kuoleman. Mitä vanhempia lapset olivat, sitä kauemmin he surivat ja sitä vaikeampana he kokivat eläimen kuoleman. Suru oli syvintä ensimmäisen menetetyn eläimen kohdalla, mutta toisen eläimen menetys oli jo helpompi kestää. Toisen eläimen läsnäolo tai uuden eläimen hankkiminen helpottivat toipumista. Tosin lasten vanhemmat olivat usein uuden eläimen ottamista vastaan, koska he pelkäsivät, että lapsi joutuisi kokemaan eläimen kuoleman uudestaan. Stewart tutki myös aikuisten surukokemuksia käyttäen haastattelua, kirjeenvaihtoa ja esseitä. Kaikki tutkimukseen osallistuneet aikuiset kokivat surua lemmikkieläimensä kuoltua. Vaikka noin kolmannes vastaajista sanoi olevansa erittäin järkyttynyt ja itkevänsä paljon, he silti selviytyivät normaaleista, päivittäisistä rutiineista. Noin viidennes vastaajista oli niin järkyttyneitä, että he olivat väliaikaisesti kyvyttömiä selviytymään työstään. Puolet vastaajista katsoivat toisen lemmikkieläimen helpottavan menetyksestä toipumista. (Stewart 1983, 390-404.)

Eläimen kuolemaan ei kuitenkaan liitetä samanlaista tabu-luonnetta kuin ihmisen kuolemaan. Kun eläin kuolee, sitä surraan, mutta tilalle voidaan hankkia uusi lemmikki. Useimmat lemmikkieläimet päätyvät kuollessaan kotipihan tai kesänviettopaikan multiin tai

kaatopaikalle. Kaupungistuminen on tehnyt eläinten hautausmaat tarpeellisiksi, sillä kaikilla ei ole mahdollisuutta haudata lemmikkieläintään omaan maahan tai halua jättää sitä vaille hautapaikkaa. (Hyttinen 1996, 139.)

Hyttisen mukaan maaseudun lemmikkieläimen asema on usein toisenlainen kuin kaupungeissa. Kaupungeissa lemmikkieläimiä antropomorfisoidaan, niissä on helppo nähdä inhimillisiä piirteitä ja niiden tekemisistä kerrotaan muille arkipuheessa. Yksi humanisoinnin ulottuvuus on eläinten nimeäminen. Eläimen inhimillistäminen ja ihmisen kiintymys sitä kohtaan selittävät osaksi sitä, miksi myös eläimille tarvitaan hautausmaita. Eläimen hautaaminen on eräänlaista asioiden loppuunsaattamista, se on humanisoinnin huipentuma. Eläinten hautaaminen ja muistomerkkien pystyttäminen niille ilmentää ihmisten omaa kuolemankulttuuria. Samalla se luo järjestystä kuoleman aiheuttamassa epävarmassa tilanteessa. (Hyttinen 1996, 139.)

Teollistuneissa länsimaissa on perustettu eläimille tarkoitettuja hautausmaita viimeisten vuosikymmenien aikana yhä enemmän (ks. esim. Wiedenmann 1993). Eläinten hautausmaiden lisäksi eläimille on Suomessa ainakin yksi uurnalehto Espoossa, ja lisäksi Tampereella on koirien tuhkauurnia varten uurnaholvi. Eläinten hautausmaa poikkeaa ihmisten hautausmaasta ehkä eniten siinä, että haudat ovat pieniä ja hautausmaa-alueita ei ole jaettu suorilla hiekkakäytävillä säännöllisiin osiin vaan hautausmaa on pikemminkin metsäinen kuin puistomainen. Muistomerkkien kirjo on suuri, ja eläinten hautamerkeissä hautakirjoitukset ovat yleensä pidempiä kuin ihmisten muistomerkkeissä. Suurin ero ihmisten ja eläinten hautausmaiden välillä on se, että eri uskontoja ja elämäntapomerkkejä ei eläinten hautausmaalla eroteta toisistaan. (Hyttinen 1996, 140-142.)

Eläinten hautojen koristelu voi olla pyrkimystä pitää kuollut lemmikkieläin perheen yhteydessä muistamalla sitä esimerkiksi juhlapyhien aikaan, mutta toisaalta hautojen perinteinen koristelu ja haudalla käyminen etenkin jouluna ovat yleisiä tapoja kulttuurissamme. Enkeliaiheet ovat olleet yleisiä etenkin lasten haudoilla, mutta myös eläinten haudoilla näkee enkelikoristeita. Täten palataan ajatukseen lasten ja eläinten samankaltaisuudesta, puhtaudesta ja vilpittömyydestä. Tekstuaalisesti lemmikkieläimeen voidaan viitata samassa merkityksessä myös kutsumalla eläintä esimerkiksi ”kissaenkeliksi”. (Hyttinen 1996, 144, 151.)

Eläinten hautakirjoituksissa surun käsittely on yksinkertaista ja korutonta. Se on pakottamatonta, koska lemmikkieläimen hautaamiseen ei liity mitään sosiaalista pakkoa. Surun vapaa ilmaiseminen saattaa helpottaa surutyön tekemistä, ja se on tavallaan myös hyväksynnän pyytämistä surulle, johon monet ulkopuoliset saattavat suhtautua kyynisesti tai vähätellen. (Hyttinen 1996, 150.)

Hautakirjoituksissa eläimiä kiitetään ja ylistetään erilaisin määrein ja niissä ilmenee lemmikin omistajan tuntema suru ja kaipaus, joka voi olla arvaamattoman syvää. Hautakirjoitukset tekevät surusta usein käsin kosketeltavan ja ne ovat myös liikuttavia esittäessään kuolleet lemmikkieläimet hyvinä ja rakkaina olentoina, joiden muisto säilyy ihmisten mielissä ja joiden olemassaolo tulee näiden tekstien kautta todelliseksi myös hautausmaan ohi kulkeville ihmisille. (Hyttinen 1996, 154.) Näin lemmikkieläinten hautausmailla ja hautakirjoituksissa lemmikin omistajalla on ”lupa” tuntea ja näyttää surunsa ja kaipuunsa.

Lemmikkien omistajat voivat ilmaista omaa elämäkatsomustaan ja uskonnollisuuttaan hautakirjoitusten ja ikonien lisäksi osallistumalla joulun alla tapahtuvaan eläinten siunaustilaisuuteen ainakin Espoossa Margretebergin kotieläintarhassa. Siellä eläinten siunaaminen on jo monivuotinen perinne ja sen suorittaa pappi. Siunaaminen tapahtuu taputtamalla eläintä päähän ja sanomalla ”Jumala siunatkoon sinua” tai pirsrottamalla kuusenhavulla pyhitettyä vettä eläimen kuonolle. Usein lemmikkieläimen hautaaminen on kuitenkin koruton tapahtuma ilman sen ihmeellisempiä seremonioita. (Hyttinen 1996, 153.)

Kaikki haastattelemi koiranomistajat ovat varmoja siitä, että koiran kuolema tulee olemaan vaikea paikka. Koiran menetystä surraan, ja siitä toipuminen voi kestää kauan. 33-vuotias nainen arvelee koiran kuoleman tuntuvan lähes samalta kuin ihmisen kuoleman. 22-vuotias nainen uskoo, että nykyisen koiran kuoltua hän haluaa uuden koiran. Uusi koira ei voi korvata vanhaa vaan se voi täyttää sitä tyhjiötä, minkä koiran kuolema jättää jälkeensä. Lisäksi on joku muu, johon kiinnittää huomiota, kun sitä toista ei enää ole. 46-vuotias nainen on käynyt yhden koiran kuoleman totaalisesti läpi. Koira sairasti penikkatautia kolme kuukautta, ja kun se jouduttiin lopettamaan, nainen reagoi iho- ja vatsasairauksilla koiran kuolemaan. Nainen kokee ensimmäisen koiran olleen hänelle selvästi lapsen korvike. Nyt nainen uskoo osaavansa kohdata koiran kuoleman luonnollisemmin. 25-vuotias nainen sanoo, että vieläkin tuntuu pahalta, jos hän innostuu puhumaan entisestä koirastaan, josta on jäljellä hyvä muisto.

Nykyinen koira on ollut tavallaan ”hirveän hyvä korvike”, vaikka se onkin oma erillinen yksilö.

Haastattelemani koiranomistajat eivät hevin luopuisi koirasta. Esimerkiksi allergian puhjetessa asuminen yritettäisiin järjestää uudelleen, vaikkapa siten, että koirat olisivat ulkona tai vain osassa, mieluiten omakotitalon, huoneista. Jos koira sairastuisi tai joutuisi onnettomuuteen, siitä pidettäisiin kaikin puolin huolta, sitä lääkitäisiin ja vietäisiin leikkauksiin. Tarvittaessa lainattaisiin rahaakin. Omistajat ovat valmiita tekemään kaikkensa koiran eteen. Mutta vain, jos voitaisiin taata, että koira ei kärsisi ja se voisi viettää normaalia, hyvää, koiralle tyypillistä elämää: se pystyisi liikkumaan vaivattomasti ja saisi toteuttaa rodulle ominaisia viettejä (esimerkiksi vetokoiralla mahdollisuus vetää rekeä, paimenkoira pääsee paimentamaan lampaita ja niin edelleen) tai vastaavasti koiralle voisi tarjota muuta korvaavaa, mielekästä ja aktivoivaa tekemistä.

8. LEMMIKIELÄINTEN LISÄÄNTYMISEN SYITÄ

1960-luvulta lähtien lemmikkieläinten pitäminen on kasvanut ja yleistynyt huomattavasti. 1970-luvulta lähtien oleelliset muutokset ihmisten ja eläinten välisissä suhteissa ovat olleet erilaisten eläimiin liittyvien aktiviteettien tavaton lisääntyminen ja monipuolistuminen, ihminen–eläin-suhteiden politisointi ja lihansyönnin väheneminen länsimaissa. (Franklin 1999, 46, 48.) Nykyisin koira hankitaan yhä useammin seuraksi kuin varsinaiseen hyötykäyttöön.

Materiaalinen vauraus on lisääntynyt länsimaissa tällä vuosisadalla, ja se on vaikuttanut myös lemmikkieläinten määrän kasvuun (Hyttinen 1996, 139). Lisääntynyt vapaa-aika on mahdollistanut ihmisten suuntautumisen harrastusten pariin aikaisempaa enemmän. Vapaa-aika koetaan nykyään yhtä tärkeäksi viihtyvyydelle ja elämisen laadulle kuin työ. Lemmikkieläinten määrä onkin kasvanut tämän suuntaisen yhteiskunnallisen kehityksen myötä. (Heikkinen & Paavoseppä 1996, 34.)

Suhde lemmikkiin on läheisin ja inhimillistetyin ihmisten ja eläinten välinen suhde. Se on monin tavoin hyvin henkilökohtainen ja yksityinen. Monet sosiaaliset ja kulttuuriset yhteiskunnassa tapahtuneet muutokset – erityisesti yksilöön ja perheeseen vaikuttaneet – ovat syynä tähän lemmikkieläinten pitämisen muuttuvaan ja muuttuneeseen luonteeseen. (Franklin 1999, 84.)

8.1. Perhettä ja ihmissuhteita kohdanneet muutokset

Franklinin mukaan ihmiset ovat alkaneet rakentaa sosiaalisia ja emotionaalisia siteitä eläimiin, koska heidän on entistä vaikeampaa luoda ja ylläpitää tällaisia siteitä ihmisten kesken. Jälkimodernissa maailmassa perhe-, ystävyys-, naapuruus- ja yhteisön siteet luovat ontologista turvallisuutta ihmisille. Kuitenkin nämä suhteet ovat kaikkein riskialttiimpia muutoksille, joita nykyinen uusliberalistinen talous aiheuttaa. Yhtäältä postmoderni aika on saanut aikaan riippumattomuutta, vapautta ja jatkuvan muutoksen tilan, mutta toisaalta epäjärjestyksen, menetyksen, ennalta arvaamattomuuden ja huolestuneisuuden tunteen. Monet sosiaaliset siteet ovat heikentyneet tai murtuneet uudelleen organisoitujen talous- ja sosiaalirakenteiden myötä. Perheet ja suvut ovat pirstoutuneet yhä heikommiksi, pienemmiksi

ja lyhytaikaisimmiksi yksiköiksi; siteiden lujuus ja suhteiden pysyvyys ovat usein heikentyneet. Lisäksi perhesuhteista on tullut entistä joustavampia; ne eivät enää sido ihmisiä paikoilleen, ja niitä luodaan ja puretaan vapaammin kuin ennen. Rakkauden eläimiä kohtaan ja halun saada eläimet lähemmäs ihmistä voidaan osaksi nähdä liittyvän ihmisten tuntemaan ontologiseen turvattuuteen ja ongelmiin luoda ja säilyttää pysyviä ihmissuhteita. Perhettä ja ihmissuhteita kohdanneet muutokset ovat vaikuttaneet lemmikkieläinten uudelleen arvoitukseen. (Franklin 1999, 5, 36, 56-57.)

Myös Wiedenmann (1993, 199-200) katsoo, että perhekoon pienentyminen, ihmisten sosiaalisten verkostojen supistuminen ja yksin elämisen lisääntyminen ovat syitä lemmikkieläinten tärkeyden korostumiseen. Perinteinen ydinperhe ei ole enää välttämättä vallitseva länsimaissa. Perheitten hajoamisen myötä niitten tuoma turvallisuus on hävinnyt. Lapset, vanhemmat, isovanhemmat ja muut sukulaiset eivät enää asu lähellä toisiaan. Myöskään uskonto ei ole enää merkittävä voima yhteisössä. Nämä asiat tarjosivat aiemmin ihmiselle seuraa, turvallisuutta ja ihmiskontakteja. Nyt kun niitä ei enää samassa määrin ole, lemmikkieläimet ovat vaihtaneet täyttäneet niitten jättämää tyhjötä. (Fogle 1981, 333.)
Lisäksi syntyvyyden lasku on vaikuttanut lemmikkieläinten määrän kasvuun (Hytinen 1996, 139).

Digardin (1999) mielestä seuraeläimiin kiintyminen on olennaisesti kaupunkiasumiseen liittyvä ilmiö ja samalla yhteiskunnan pahoinvointia kuvastava oire. Tämä taas liittyy moniin länsimaaisissa yhteiskunnissa ilmeneviin seikkoihin: ihmissuhdekriisiin, epävarmuuteen, perheinstituution hajoamiseen, työttömyyden uhkaan ja sosiaaliseen syrjäytymiseen. Digardin käsityksen mukaan eläimet parantavat omistajiensa omanarvontuntoa, rauhoittavat heitä ja saavat heidät tuntemaan itsensä tarpeellisiksi. Ihmistä saatetaan riistää työssään, hän on joukkoliikennevälineiden uuvuttama ja joutuu kokemaan perhesuhteiden hajoamisen. Tällöin koira on loppujen lopuksi ainoa, joka iloitsee omistajansa kotiintulosta. Lemmikkieläimet ovat läsnä aina silloin, kun ihmiset tarvitsevat niitä. Digardin tulkinnan mukaan rakkauteen seuraeläimiä kohtaan on toinenkin syy: ihminen haluaa päästä tuntemasta syyllisyyttä siitä, että hän kasvattaa eläimiä syötäväksi ja koottavaksi suuriin teollisiin teurastamoihin. (Digard 1999, lainattu Helferin 2000, C13 mukaan.)

1970-luvulta lähtien ydinperhe on joutunut paineen alaiseksi, ja yksilöt kaikissa elämänsä vaiheissa joutuvat kohtaamaan yhä hajanaisemmat ja epävarmemmat tulevaisuudennäkymät.

Franklinin mielestä eläimistä tulee korvaavia rakkauden kohteita ja kumppaneita, koska ne voivat tuoda mukanaan kestävän suhteen, jossa molemmat osapuolet ovat riippuvaisia toisistaan. Olosuhteet ovat suosiolliset ihmisten ja lemmikkien välisille siteille: lemmikit 'tekevät' pitkäaikaisia sitoumuksia, ne harvoin karkaavat toisen matkaan, ne ovat lähes aina iloisia nähdessään ihmiskumppaninsa, niiden rakkaus on ehdotonta ja siten turvattua. Lisäksi lemmikit antavat voimakkaan vaikutelman siitä, että ne tarvitsevat ihmisiä yhtä paljon kuin ihmiset tarvitsevat niitä. (Franklin 1999, 56-57, 85.)

Lemmikkieläin saattaa olla monille nykyajan ihmisille ainoa ystävä ja seuralainen, jolle puhua ja josta pitää huolta. Lemmikkieläimellä voi olla erilaisia rooleja ja tehtäviä perheessä. Yleensä eläinten roolit menevät ristiin: esimerkiksi koira voi olla samanaikaisesti statussymboli, vartija, ulkoilukaveri ja kumppani joko samalle ihmiselle tai eri perheenjäsenille. (Mm. Hyttinen 1996, 139-140; Patjas 1996, 77.)

Ihmisten välisiä suhteita saattavat usein ohjailta pinnalliset piirteet, kuten ulkonäkö, ikä, status tai varallisuus, joiden puuttuminen voi helposti johtaa jopa syrjäytymiseen sosiaalisista suhteista. Yksi syy lemmikkieläinten suosioon voi olla juuri siinä, että niiden ihmisiin kohdistama kiintymys ei ole riippuvainen tällaisista ulkoisista tekijöistä. Kuitenkaan lemmikkien omistajien ei tulisi käsittää lemmikkieläimiä niin elämää hallitseviksi tekijöiksi, että muita sosiaalisia suhteita ja tarpeentyydytyksen kohteita pidettäisiin toisarvoisina. (Heikkinen & Paavoseppä 1996, 96.)

Koska monien tekijöiden vuoksi läheisten ihmissuhteitten luomisesta on tullut yhä epävarmempaa ja lyhytaikaisempaa, nähdään läheisen suhteen lemmikkiin nykyisin olevan täysin 'normaalina', hyväksyttävää ja hyväksi ihmisille. Lemmit tarjoavat seuraa yksinäisille, pidennettyä elinajanodotusta sairaille ja terapiaa onnettomille. Franklinin (1999) mielestä lemmikit ovat alkaneet korvata lukuisia ihmissuhteita: ne korvaavat kuolleen kumppanin, lapset, rakastetut, ystävät ja monille lapsille sisarukset ja vanhemmat vanhempien ollessa töissä. Hän jatkaa, että samalla kun nykyään voidaan vapaasti tunnustaa tai myöntää lemmikkien olevan esimerkiksi perheen, kumppanin ja lasten korvikkeita, niin viimeaikaiset tutkimukset osoittavat, että tällaiset siteet ja suhteet ovat funktionaalisia ihmisten terveydelle ja hyvinvoinnille (Franklin 1999, 84, 101). Elämän privatisoituminen ja yksinäisyyden lisääntyminen tekevät lemmikkieläimistä yhä tärkeämpiä juuri ihmisten mentaalisen hyvinvoinnin kannalta (Hyttinen 1996, 154).

8.2. Kaupungistuminen – vieraantuminen luonnosta?

Modernin urbanisaation seurauksena ihmiset asuvat nykyään kaupungeissa, jotka ovat Midgley (1994) mukaan kuin ennennäkemättömiä eristyssairaloita ja joissa ihmisillä ei ole juuri lainkaan kontakteja eläimiin, luontoon eikä myöskään omaan menneisyyteensä. Tämä ei ole mikään triviaali muutos. Ennen useimmat ihmiset näkivät elämänsä jonkinlaisena jatkumona eri sukupolvien välillä. Lisäksi eläimet kuuluivat ihmisten elämään monin tavoin ja niillä oli mitä erilaisempia rooleja. (Midgley 1994, 192-193.)

Savishinskyn (1983, 128-129) käsityksen mukaan erityisesti länsimaiset ihmiset ovat vieraantuneita luonnosta, koska heitä ympäröi luonnon sijasta kulttuuri. Lemmikkieläinten pitäminen voidaan nähdä keskeisenä pyrkimyksenä tasapainoisen luontosuhteen palauttamiseen ja ylläpitämiseen. Ne kappaleet luontoa, joita ihmiset pyrkivät säilyttämään kuten eläintarhat ja kansallispuistot, ovat kaikki kulttuurisia artefakteja. Länsimaissa lemmikit ovat pikemminkin vieraita vieraalla maalla, sopeutettuja ja kotiutettuja asukkaita, jotka on revitty pois omilta juuriltaan ja sen sijaan juurrutettu täyttämään ihmisten omia tarpeita. Lemmikkieläinten kaksijakoisuus kulttuurisina, ei-humaaneina olentoina, jotka jakavat elämänsä ihmisten kanssa läheisesti, antaa niille mahdollisuuden toimia kulttuurin ja luonnon välittäjinä.

Patoluodon (1989, 108) mukaan lemmikkieläimet voidaan ymmärtää modernin yhteiskunnan yhteiskunnallisesti välttämättöminä elementteinä. Ne täydentävät urbaanin omistajansa emotionaalista elämää atomistisessa yhteiskunnassa muista eläimistä erotettuina ja siirrettyinä eläimen luonnollisesta ympäristöstä kerrostaloon. Lemmikkieläinten leviäminen on sosiaalisen ja psykologisen tarpeen tyydyttämistä kaupallisin ja eläimelle keinotekoisin keinoin. Patoluoto näkee lemmikkieläimet korvikkeina, jotka täydentävät ja monipuolistavat omistajansa emotioita, jotka saattaisivat muuten jäädä vajaiksi urbaanissa ja individualistisessa yhteiskunnassa. Lisäksi hänen mielestään lemmikit ovat lapsettomille lapsen korvike ja yksinäisille eläkeläisille ihmissuhteiden kompensatiota. (Patoluoto 1989, 108.)

9. LOPPUSANAT JA YHTEENVETO

Schwabe (1994, 37) on tehnyt jaottelun, missä hän erottelee erilaiset sosiaaliset kontekstit ja eläinten roolit eri aikakausina. Ensimmäinen kausi on kansa (*folk*), jota kuvaa termit pastoraalinen, paimentaminen ja taloudellisesti kehittymätön. Vallalla on vähäinen työnjako, eikä instituutioiden keskuudessa ole eriytymistä. Yhteiset arvot ja uskollisuus ovat tärkeitä, ja toimintaa leimaa perheiden ja suurempien sosiaalisten rakenteiden kunnioittaminen. Lajit ja yksittäiset eläimet ovat integroituneet kulttuurisesti ja taloudellisesti täysin yhteiskuntaan.

Toinen kausi on maatalousvaltainen (*agrarian*), joka on taloudellisesti kehittyvä ja kyliin perustuva. Kasvi- ja eläinmaataloutta on sekaisin. Yhteiskunnassa esiintyy merkittävää työnjakoa ja instituutioiden eriytymistä. Arvoista ja uskollisuudesta on eri käsityksiä. Toimintaa on sosiaalisen rakenteen eri tasoilla. Yksittäiset eläimet täyttävät perheiden ja laajemman talouden moninaiset tarpeet.

Kolmas kausi on teollinen (*industrial*), joka on taloudellisesti kehittynyt. Teollisuus on kasvavassa määrin intensiivistä monokulttuurista maataloutta. Työnjako on äärimmäistä ja instituutiot eriytyneitä. Arvot ovat pirstoutuneet ja lokeroituneet yksilöllisessä elämässä sosiaalisen rakenteen eri tasoilla. Lajeilla ja yksittäisillä eläimillä on täysin erikoistuneet tehtävät ja suhteet, kuten ruuantuottaja, läheinen henkilökohtainen lemmikki, esteettisen nautinnon tuottaja, virkistys, huvi tai harrastus. (Schwabe 1994, 37.)

Neljänneksi eli nykyiseksi aikakaudeksi voitaisiin lisätä jälkiteollinen tietoyhteiskunta, jossa yksilöllisten ja yhteiskunnallisten tekijöiden vaikutus on suuri. Aikakaudelle on tyypillistä muun muassa kaupungistuminen, vieraantuminen luonnosta, perheen hajoaminen, perheeseen pienentyminen, ihmissuhteitten solmimisen vaikeus, epävarmuus, suorittamisen pakko, kilpailu, muutoksen nopeus, joustot, suuri työttömyys, syrjäytyminen/syrjäyttäminen, pätkätyöt, voittajat–häviäjät-jako. Henkilökohtaisen elämän, yhteiskunnan ja työelämän vaatimukset voivat johtaa hallitsemattomuuden ja voimattomuuden tunteeseen, jolloin ihmiset kokevat olevansa hukassa. Tällöin lemmikkieläimen kanssa voi luoda oman mikromaailman ja mielekkyytensä, ja lemmikeistä voi hakea aitoa ja turvallista, kiintymystä ja emootioita sekä vilpittömää rakkautta. Lemmikkien huolenpidosta saadaan tyydytystä. Tuotantoeläimet–lemmikkieläimet-jako on jyrkkä, ja tuotantoeläimet keskitetään entistä suurempiin yksiköihin. Nykypäivän lemmikillä voi olla monta funktiota: se voi olla koriste, statussymboli, auttaja,

seuralainen, kanava itseilmaisuuun, harrastuskumppani (-väline), lenkkikaveri, ystävä, kaveri tai näyttelyesine.

Franklin sanoo, että lemmikkieläimet voivat suoda seuraa, rakkautta ja huolenpitoa, missä tahansa niitä tarvitaan. Jälkmodernina aikana tiedostamme niiden arvon ja tiedostamattamme myönnämme sen. (Franklin 1999, 104.) Syitä lemmikin hankkimiseen ja pitämiseen on monia: koira on seurana, turvana ja ilona, se lievittää yksinäisyyttä, koira voi olla harrastus ja koiran kanssa voi harrastaa (esimerkiksi näyttelyt, tottelevaisuuskoulutus, agility), koiran kanssa voi ulkoilla ja urheilla, koira voi hoivata ja pitää hyvänä, se tyydyttää läheisyyden tarvetta. Koiran avulla hankitaan sosiaalisia suhteita, toisaalta koira voi myös korvata ihmissuhteita. Koira käytetään tehosteena (esimerkiksi macho-miehet). Koira on tunteiden ilmaisun kanava, koira voi olla osa elämäntapaa ja silta ihmisen todelliseen minään. Koiran avulla voi saada myös jonkinlaisen kosketuksen luontoon. Yksi syy ylitse muiden lienee kuitenkin vilpittön rakkaus eläintä kohtaan.

Lemmikkieläinten pitämisestä on tullut huomattava ja pysyvä yhteiskunnan ilmiö. Lemmikkieläinten määrä on noussut, lemmikkieläinten ruoka- ja tarviketeollisuus on kasvanut, lemmikkieläinten pitämisen terveydelliset ja terapeuttiset edut on huomattu ja median huomio lemmikkejä kohtaan on lisääntynyt. Lemmikkien seurallisuudelle annetaan enemmän painoa kuin aiemmin ja lemmikeistä huolehtiminen on laadullisesti empaattisempaa ja monimutkaisempaa kuin parikymmentä vuotta sitten. Edellä mainitut tekijät sopivat yhteen huomion kanssa, että lemmikkien edellytetään olevan korvikkeita ihmisille, joiden ontologinen turvallisuus on vähentynyt. Lisäksi yleiset muutokset asenteissa eläimiä kohtaan vaikuttavat lemmikkieläinsuhteen luonteeseen. (Franklin 1999, 89.)

Lemmikkieläinten määrän lisääntyminen saattaa aiheuttaa ongelmia esimerkiksi eläinten kohtelussa. Eläinsuojelullisesta näkökulmasta katsottuna nykyään ovat kovilla etenkin pieneläimet, kuten kissat ja koirat. Eläimet saattavat joutua kärsimään huonoissa käsissä ja kulissien takana. Eläinten kohtelu on myös eräänlainen elämäntilanteen mittari. Tasapainoisissa oloissa eläimillekin riittää hyvää hoitoa ja myötätuntoa, mutta levottomuus ja tasapainottomuus aiheuttavat helposti paineen purkamista puolustuskyvyttömiin eläimiin. (Jermo 1994, 7, 9.)

Kuuden haastatteleman koiranomistajan suhteessa ja suhtautumisessa koiriinsa oli paljon yhteneväisyyksiä, mutta jonkin verran myös eroavaisuuksia. Kaikille koira oli ehdottomasti perheenjäsen, ja yhdelle haastateltavalle sen lisäksi lähinnä seuralainen ja lenkkikaveri. Neljä haastateltavaa harrasti paljon ja ahkerasti koiriensa kanssa, ja heillä oli korkeat tavoitteet harrastustensa ja mahdollisen muunkin koiratoiminnan suhteen. Heille koira on kuin kaveri, jonka kanssa on mukava työskennellä yhdessä. Osa haastateltavista oli kiinnostunut myös näyttely- ja kasvatustoiminnasta.

Haastattelujen tulkinnassa voin käyttää hyväkseni Foxin (1981) kehittämää ihminen–lemmikkieläin-suhteen kategorista jaottelua samoin kuin McNicholasin ja Collisin (1995) tekemää erottelua lemmikkieläinten vaikutuksista omistajilleen.

Lähestulkoon kaikki haastatteleman koiranomistajat sopivat *objektisuuntautunut suhde* -kategoriaan. Sille on ominaista lemmikin pitäminen tavan vuoksi. Lisäksi eläimiin heijastetaan ihmisen kaltaisia piirteitä. Tottelevaisuuskoulutus-, näyttely- ja jalostustoiminta voidaan jossain määrin nähdä *utilitaristinen suhde* -kategoriaan kuuluviksi. Tämä kategoria ei mielestäni kuitenkaan sovi haastattelemiini koiranomistajiin, vaikka osa heistä harrastaakin edellä mainittuja toimintoja. He eivät kohtele koiriaan epäinhimillisesti ja epäeettisesti pelkästään oman hyödyn vuoksi, mikä kuvastaa tätä kategoriaa. Haastattelemieni koiranomistajien koirasuhteeseen sisältyy paljon empatiaa eikä koiraa pidetä vain 'eläimenä'. Kolmas kategoria *tarveriippuvainen suhde* sen sijaan sopii kaikkiin haastattelemiini koiranomistajiin. Lemmikkieläin on erilaisten tarpeiden ja riippuvuuksien täyttävä (kuten turvallisuus, itsetehostus, hoivaaminen, kiintymys, hyväksyntä, yhdysside luontoon). Fox arvelee tarveriippuvuussuhteen olevan yleisin syy lemmikkieläimen hankkimiseen. En löytänyt haastateltavien joukosta sellaista, johon liittäisin neljännen kategorian eli *toteuttavan suhteen*. Luokittelussa on kuitenkin huomioitava se, että suhteita ei voi kuvata yksinkertaisesti. Niissä on mukana monimutkaisia yhdistelmiä erilaisista tarpeista, motiiveista, arvoista ja asenteista ja yleensä ne sisältävät useampia suhdetyyppejä.

McNicholasin ja Collisin (1995) erottelu sopii myös haastattelemiini koiranomistajiin. Koiran emotionaalinen tuki on huomattava. Erilaiset ulkoiset tekijät, kuten työttömyys tai taloudelliset vaikeudet, eivät ole uhkana ihmisen ja koiran välisessä suhteessa – täten koiran arvostava tuki on tärkeää. Koirasta on myös instrumentaalista tukea omistajalleen. Koira voi toimia vahtikoirana, tietyn rotuinen koira luo tietynlaisen imagon omistajalleen tai koira voi

olla menestyksen symboli. Sosiaaliset kontaktit ihmisten kanssa lisääntyvät ja lisäksi järjestöjen ja yhdistysten jäsenyys lisäävät koiranomistajien sosiaalista verkkoa; verkostotuki on tarpeellinen. Viimeisenä, muttei vähäisempänä, on koiran tarjoama seura, johon kuuluvat esimerkiksi rentoutuminen, leikki, virkistys ja harrastukset. Edellä mainitut tuen muodot tulevat ilmi haastatteluissa, joskaan ei kaikki vaikutukset jokaisen haastateltavan kohdalla.

Tutkimukseni aihe, ihmisen ja koiran välisen suhteen pohtiminen, on itselleni hyvin läheinen. Koirat ovat kuuluneet elämäni lähes koko ikäni. Aiheen läheisyydestä voi sanoa olleen sekä hyötyä että haittaa. Haastatteluja ja haastattelurunkoa tehdessä aiheen tuntemisesta oli hyötyä muun muassa siten, että pystyin suunnittelemaan osin oman kokemukseni pohjalta haastattelurungon, kykenin eläytymään haastateltavien vastauksiin ja tarvittaessa tekemään täsmentäviä lisäkysymyksiä. Lisäksi kiinnostukseni oli aitoa ja syvää tutkimaani aihetta kohtaan. Tutkimusaiheen läheisyyden aiheuttamaksi haitaksi voisi lukea sen, että jotain oleellista saattaa jäädä kertomatta, koska luulen asian olevan itsestäänselvyys (muillekin kuin koiranomistajille!) ja päinvastoin; kirjoitan kaikille itsestään selviä asioita. Myös läheisen aiheen analysoiminen voi olla vaikeaa. Se vaatii etäntymistä ja rohkeuttakin; rohkeutta sanoa jotakin, mikä voi kuulostaa ”kylmältä” ja etäiseltä analyttiseltä tarkastelulta. Vaikka oma suhtautumiseni koiriin ja koiranomistajuuteen on hyvin myönteinen, olen pyrkinyt olemaan avoin ja ennakkoluuloton aihettani kohtaan. Toivoakseni olen pystynyt säilyttämään objektiivisuuteni aiheen läheisyydestä huolimatta.

Aihepiiri on laaja ja monisyinen, ja siinä olisi paljon erilaista, mielenkiintoista tutkittavaa erilaisista näkökulmista käsin. Aiempien vuosien tutkimus ihmisten ja eläinten välisestä kanssakäymisestä on todettu riittämättömäksi ja tarve syvällisempään tutkimukseen ja eläinten merkitykseen kaikissa ihmisen elämänkaaren vaiheissa on tuotu esille (Levinson 1983, 536; Netting, New & Wilson 1987, 60). Serpellin (1983, 84) mukaan ihmisen ja eläimen välistä suhdetta ei ole haluttu tai uskallettu ottaa vakavana tutkimusaiheena tieteellisissä piireissä. Ristiriitainen suhtautuminen lemmikkieläimiin on saattanut johtua vaikeudesta luokitella niitä, koska lemmikkieläinten asema on jotain ihmisten ja eläinten, kulttuurin ja luonnon välillä.

Vasta viime vuosina kiinnostus ihmisten ja erityisesti lemmikkieläinten välisiä suhteita kohtaan on kasvanut valtavasti, ja tämä kiinnostus on tuottanut lukuisia tutkimuksia ja katsauksia aiheesta (Robinson 1995, 1). Tieteelliset tutkimukset niin sanotusta ihmisen–

lemmikkieläin-suhteesta ovat levinneet laajalle viimeisen vuosikymmenen aikana, ja monet niistä ovat painottuneet antroposentrisesti ja keskittyneet niihin otaksuttuihin etuihin, mitä ihmiset saavat eläessään ja ollessaan vuorovaikutuksessa lemmikkieläintensä kanssa (Serpell & Paul 1994, 140).

Nykyisin ihmisten ja eläinten välisiä suhteita koskeva tutkimus on oikeutettua ja hyväksyttyä tieteen piirissä, mutta sen teorioita ja metodiikkaa on yhä kehitettävä. Tutkimusta tarvitaan käsittämään koko ihmisten ja eläinten välisen interaktion runsaus. Levinson (1983) esittää neljä varteenotettavaa tutkimuksen pääalaa: 1. eläinten rooli eri kulttuureissa ja etnisissä ryhmissä eri aikoina historian kuluessa, 2. kanssakäyminen eläinten kanssa ja sen vaikutus ihmisen persoonallisuuden kehitykseen, 3. ihmisten ja eläinten välinen kommunikaatio sekä 4. eläinten terapeuttinen käyttö. (Levinson 1983, 536-550.)

Nykyinen suhtautuminen eläimiin vaihtelee huomattavasti eri puolilla maailmaa. Esimerkiksi muslimialueilla koiria pidetään saastaisina, Kaukoidässä syödään koiria ja kissoja, Intiassa lehmä on pyhä eläin, kun taas länsimaissa tuotantoeläin ja niin edelleen. Omasta kulttuurista käsin voi olla vaikea ymmärtää ja hyväksyä vieraan kulttuurin poikkeavia käytäntöjä ja tapoja sekä erilaista suhtautumista eläimiin. Näitä eroja olisi kiinnostavaa tutkia. Mikä on kulttuurin ja perinteen voima globalisoituneessa maailmassa? Muuttuvatko käytännöt, tavat, asenteet ja suhtautuminen yhteneväisiksi globalisaation edetessä vai säilyvätkö eroavaisuudet globalisaatiosta huolimatta?

Kiinnostava jatkotutkimuksen aihe olisi selvittää suomalaisten kaupunkien, kuntien ja/tai viranomaisten koiramyönteisyyttä tai -kielteisyyttä. Suomen tilannetta voisi olla kiinnostavaa verrata esimerkiksi johonkin muuhun EU-maahan. Olen asunut koiran kanssa muutaman kuukauden Saksassa, Berliinissä, jossa vallitsi hyvin myönteinen suhtautuminen koiriin, ja koiria oli luvallista pitää mukana lähes kaikkialla. Tosin tällaisen eri maita koskevan vertailevan tutkimuksen toteuttaminen voisi olla melko hankalaa ja työlästä. Lisäksi eri lajien koiraharrastajia olisi mielenkiintoista tutkia, miksei myös tietyn rodun tai suurten/pienten koirien omistajia ja heidän mahdollista ”heimottumistaan” ja ”rotu-uskollisuuttaan”. Myös koirien nimien ja nimeämisperusteiden perusteellinen pohtiminen ja tutkiminen olisi antoisaa ja mielenkiintoista.

Koska koko työn ajan olen ottanut tieteellistä etäisyyttä minulle tärkeään aiheeseen, haluan päättää työni tuntemattoman runoilijan sanoihin, joiden uskon kuvastavan hyvin monen koiranomistajan elämää – erityisesti sellaisten, joille koirista on tullut elämäntapa:

On maailmasi muuttunut,
ei mikään enää sama
kun ihminen on kokonaan
koiriensa omistama!!!

LÄHTEET

Albert, Alexa & Bulcroft, Kris. 1988. Pets, families and the life course. *Journal of Marriage and the Family* 50, 543-552.

Alppiranta, Sanna. 1996. Koira ystävänä - lapsen ja koiran välisen kiintymysvuorovaikutussuhteen merkitys lapsen sosiaalisessa kehityksessä. Tampereen yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Kasvatustieteen kandidaatin työ.

Archer, John & Winchester, Gillian. 1994. Bereavement following death of a pet. *British Journal of Psychology*, vol. 85, Part 2, May, 259-271.

Beck, Alan M. 1983. Animals in the city. Teoksessa Katcher, Aaron Honori & Beck, Alan M. (toim.) *New perspectives on our lives with companion animals*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 237-243.

Cain, Ann Ottney. 1983. A study of pets in the family system. Teoksessa Katcher, Aaron Honori & Beck, Alan M. (toim.) *New perspectives on our lives with companion animals*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 72-81.

Cajander, Veli-Risto. 1997. Koiran kansalaiskunto selviää testaamalla. Kolme minuuttia vieraan seurassa monelle vaikein tehtävä. *Helsingin Sanomat* 18.11.1997, Vapaa-aika, 8.

Cajander, Veli-Risto. 1998. Kiropraktikko oikoo koirankin nivelet kuntoon. *Helsingin Sanomat* 14.1.1998, Vapaa-aika, 10.

Cass, Jules. 1981. Pet facilitated therapy in human health care. Teoksessa Fogle, Bruce (toim.) *Interrelations between people and pets*. Springfield: Charles C Thomas Publisher, 124-145.

Clutton-Brock, Juliet. 1994. The Unnatural world. Behavioural aspects of humans and animals in the process of domestication. Teoksessa Manning, Aubrey & Serpell, James (toim.) *Animals and human society. Changing perspectives*. London and New York: Routledge, 23-34.

Collins Cobuild English Language Dictionary. 1987. The University of Birmingham. London: Collins Publishers.

Companion Animals in Society. Report of a Working Party. 1988. Council for Science and Society. Oxford: Oxford University Press.

Coren, Stanley. 1996. Koirien älykkyys. Mitä koira tajuaa ja taitaa. Suom. Marja Helanen-Ahtola. Porvoo, Helsinki, Juva: WSOY.

Corson, Samuel A. & O'Leary Corson, Elisabeth. 1981. Companion animals as bonding catalysts in geriatric institutions. Teoksessa Fogle, Bruce (toim.) Interrelations between people and pets. Springfield: Charles C Thomas Publisher, 146-174.

Cusack, Odean & Smith, Elaine. 1984. Pets and the elderly. The therapeutic bond. New York: The Haworth Press.

Dencik, Lars. 1989. Growing up in the post-modern age: On the child's situation in the modern family, and on the position of the family in the modern welfare state. Acta Sociologia 32 (2), 155-180.

Digard, Jean-Pierre. 1999. Les Francais et leurs animaux. Editions Fayard.

Eerola, Tapio. 1999. Jäsenet ovat tyytyväisiä Kennelliittoon. Koiramme 103 (1-2), 5.

Eerola, Tapio. 2000a. Kennelliiton puheenjohtaja Eeva Anttinen: Koiranpidon on oltava mielekästä. Koiramme 104 (1-2), 10-12.

Eerola, Tapio. 2000b. Koirien kokonaismäärä laskee kovaa vauhtia. Koiramme 104 (1-2), 48-52.

Endenburg, Nienke & Baarda, Ben. 1995. The role of pets in enhancing human well-being: Effects on child development. Teoksessa Robinson, Ian (toim.) The Waltham book of human-animal interaction: Benefits and responsibilities of pet ownership. Leicestershire: Waltham Centre For Pet Nutrition, 7-17.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha. 1996. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Lapin yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja C 13. Lapin yliopisto.

Fogle, Bruce. 1981. Attachment-euthanasia-grieving. Teoksessa Fogle, Bruce (toim.) Interrelations between people and pets. Springfield: Charles C Thomas Publisher, 331-343.

Fogle, Bruce. 1988. Vi och våra sällskapsdjur. Stockholm: Legenda.

Fogle, Bruce. 1997a. Koiranomistajan salainen elämä. Hämeenlinna: Karisto Oy.

Fogle, Bruce. 1997b. Suuri koirarotukirja. Porvoo, Helsinki, Juva: WSOY.

Fox, Michael. 1981. Relationships between the human and nonhuman animals. Teoksessa Fogle, Bruce (toim.) Interrelations between people and pets. Springfield: Charles C Thomas Publisher, 23-40.

Franklin, Adrian. 1999. Animals and modern cultures. A sociology of human-animal relations in modernity. London - Thousand Oaks - New Delhi: Sage.

Friedmann, Erika. 1988. Me ja lemmikimme. Unesco Kuriiri 41 (vuosikerta), (3) numero, 11-13.

Friedmann, Erika. 1995. The role of pets in enhancing human well-being: Physiological effects. Teoksessa Robinson, Ian (toim.) The Waltham book of human-animal interaction: Benefits and responsibilities of pet ownership. Leicestershire: Waltham Centre For Pet Nutrition, 33-53.

Gerris, Jan. 1994. Perhearvot vanhempien silmin: perhe-elämän ja lastenkasvatuksen arvoperustaiset mallit. Teoksessa Virkki, Juha (toim.) Ydinperheestä yksilöllistyviin perheisiin. Porvoo-Helsinki-Juva: WSOY, 144-162.

Guttman, Giselher. 1981. The psychological determinants of keeping pets. Teoksessa Fogle, Bruce (toim.) Interrelations between people and pets. Springfield: Charles C Thomas Publisher, 89-98.

Hallgren, Anders. 1991. Ihmisen paras ystävä. Helsinki: Tammi.

Heikkinen, Marita & Paavoseppä, Pia. 1996. Lemmikkieläimen merkitys ihmiselle. Ihminen-lemmikkieläin -suhteen tarkastelua tarveteoreettisesta näkökulmasta. Oulun yliopisto.

Käyttäytymistieteiden laitos. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma.

Helfer, Marc. 2000. Ranskalaiset palvovat lemmikeitään. Helsingin Sanomat 23.12.2000, C 13 (Tiede & Ympäristö).

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula. 1997. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.

Huotari, Päivi. 1998. Kuka lohduttaisi avioerokoiraa? Helsingin Sanomat, Viikkoliite Nyt 20.3. - 26.3.1998, nro 12, 15-18.

Hyttinen, Sonja. 1996. ”Muisto elää!” Lemmikkieläimen kuolema ja hautamuistomerkit Helsingin eläinten hautausmaalla. Teoksessa Kinnunen, Eeva-Liisa, Koski, Kaarina, Penttilä, Riikka & Pietilä, Minttu (toim.) Vitsistä videoon. Uusia kirjoituksia nykyperinteestä. Tietolipas 146. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Jarolmen, Josephine JoAnn. 1996. A comparison of the human grief reaction: Focusing on pet loss and bereavement. Dissertation Abstracts International, A: The Humanities and Social Sciences 57 (2), 865-A.

Jenkins, Judy L. 1986. Physiological effects of petting a companion animal. Psychological Reports, vol 58, no 1, February 1986, 21-22.

Jermo, Tyyni-Ilta. 1994. Tule apuun, Anja. Anja Eerikäinen eläinten puolesta. Helsinki: Otava.

Järvenkylä, Nina & Mennola, Erkki. 1998. Suomalaisen koiran parempi kotikunta. Koira ja kotikunta -projektin johtopäätökset ja ehdotukset. Suomen Kennelliiton toimeksianto.

Katcher, Aaron Honori. 1981. Interactions between people and their pets: form and function. Teoksessa Fogle, Bruce (toim.) Interrelations between people and pets. Springfield: Charles C Thomas Publisher, 41-67.

Katcher, Aaron H. 1983. Man and the living environment: An excursion into cyclical time. Teoksessa Katcher, Aaron Honori & Beck, Alan M. (toim.) New perspectives on our lives with companion animals. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 519-531.

Katcher, Aaron H., Friedmann, Erika, Beck, Alan M. & Lynch, James. 1983. Looking, talking and blood pressure: The physiological consequences of interaction with the living environment. Teoksessa Katcher, Aaron Honori & Beck, Alan M. (toim.) New perspectives on our lives with companion animals. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 351-359.

Kid, A. H. & Kidd, R. M. 1989. Factors in adult's attitudes toward pets. Psychological Reports 65, 903-910.

Levinson, Boris M. 1978. Pets and personality development. Psychological Reports 42, 1031-1038.

Levinson, Boris M. 1983. The future of research into relationships between people and their animal companions. Teoksessa Katcher, Aaron Honori & Beck, Alan M. (toim.) New perspectives on our lives with companion animals. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 536-550.

Lockwood, Randall. 1983. The influence of animals on social perception. Teoksessa Katcher, Aaron Honori & Beck, Alan M. (toim.) New perspectives on our lives with companion animals. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 64-71.

Lorenz, Konrad. 1962. Eläimet kertovat. Helsinki: Tammi.

Macdonald, Alasdair. 1981. The pet dog in the home: A study of interactions. Teoksessa Fogle, Bruce (toim.) Interrelations between people and pets. Springfield: Charles C Thomas Publisher, 195-206.

Maehle, Andreas-Holger. 1994. Cruelty and kindness to the 'brute creation'. Stability and change in the ethics of the man-animal relationship, 1600-1850. Teoksessa Manning, Aubrey & Serpell, James (toim.) *Animals and human society. Changing perspectives*. London and New York: Routledge, 81-101.

Mallon, Gerald P. 1992. Utilization of animals as therapeutic adjuncts with children and youth: A review of the literature. *Child & Youth Care Forum*, vol. 21, no 1, February 1992, 53-67.

Manninen-Leivo, Emmi. 2001. Suomenajokoira pitää pintansa suosituimpana rotuna. *Helsingin Sanomat* 26.2.2001, Vapaa-aika, D8.

Marin, Marjatta. 1994. Perhe ja moraali: vuosisata perhekeskustelua. Teoksessa Virkki, Juha (toim.) *Ydinperheestä yksilöllistyviin perheisiin*. Porvoo-Helsinki-Juva: WSOY, 10-23.

Mason, Jennifer. 1996. *Qualitative Researching*. London-Thousand Oaks-New Delhi: Sage.

McBride, Anne. 1995. The human-dog relationship. Teoksessa Robinson, Ian (toim.) *The Waltham book of human-animal interaction: Benefits and responsibilities of pet ownership*. Leicestershire: Waltham Centre For Pet Nutrition, 99-112.

McCulloch, Michael J. 1981. The pet as prosthesis-defining criteria for the adjunctive use of companion animals in the treatment of medically ill, depressed outpatients. Teoksessa Fogle, Bruce (toim.) *Interrelations between people and pets*. Springfield: Charles C Thomas Publisher, 101-123.

McNicholas, June & Collis, Glyn M. 1995. The end of a relationship: Coping with pet loss. Teoksessa Robinson, Ian (toim.) *The Waltham book of human-animal interaction: Benefits and responsibilities of pet ownership*. Leicestershire: Waltham Centre For Pet Nutrition, 127-143.

Messent, Peter R. 1983. Social facilitation of contact with other people by pet dogs. Teoksessa Katcher, Aaron Honori & Beck, Alan M. (toim.) *New perspectives on our lives with companion animals*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 37-46.

Messent, Peter R. & Serpell, James A. 1981. An historical and biological view of the pet-owner bond. Teoksessa Fogle, Bruce (toim.) *Interrelations between people and pets*. Springfield: Charles C Thomas Publisher, 5-22.

Midgley, Mary. 1983. *Animals and why they matter*. Athens, Georgia: The University of Georgia Press.

Midgley, Mary. 1994. Bridge-building at last. Teoksessa Manning, Aubrey & Serpell, James (toim.) *Animals and human society. Changing perspectives*. London and New York: Routledge, 188-194.

Mugford, Roger A. 1981. Problem dogs and problem owners: the behavior specialist as an adjunct to veterinary practice. Teoksessa Fogle, Bruce (toim.) *Interrelations between people and pets*. Springfield: Charles C Thomas Publisher, 295-317.

Mugford, Roger. 1993. *Koira psykiatrin sohvallla. Ymmärrystä koirille ja niiden omistajille*. Helsinki: Tammi.

Mäkelä, Klaus. 1990. Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet. Teoksessa Mäkelä, Klaus (toim.) *Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta*. Helsinki: Gaudeamus, 42-61.

Mäkelä-Alitalo, Anneli. 1998. *Pennusta pitäen. Suomalaisen kennelhistorian ensimmäiset sukupolvet*. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura.

Netting, Ellen F., Wilson, Cindy C. & New, John C. 1987. The human-animal bond: Implications for practice. *Social Work* 32 (1), 60-64.

Nyky-suomen sanakirja. 1978. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Porvoo-Helsinki: WSOY.

Ollila, Maija-Riitta. 1989. Eläinkö persoona? Kysymyksenasetteluja ihmisen ja eläimen suhteesta juutalaiskristillisen tradition pohjalta. Teoksessa Häyry, Heta, Tengvall, Helena & Vilkkä, Leena (toim.) *Eläin ihmisten maailmassa*. Helsinki: Gaudeamus, 57-74.

Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English. 1987. Oxford: Oxford University Press.

Patjas, Auli. 1996. Rakas eläinystäväni. Teoksessa Minä, Musti ja Mansikki. Pohjois-Karjalan museo, 69-89.

Patoluoto, Ilkka. 1989. Hyöty, rakkaus ja sivistys suhteinamme eläimiin. Teoksessa Häyry, Heta, Tengvall, Helena & Vilkkä, Leena (toim.) Eläin ihmisten maailmassa. Helsinki: Gaudeamus, 87-119.

Perin, Constance. 1981. Dogs as symbols in human development. Teoksessa Fogle, Bruce (toim.) Interrelations between people and pets. Springfield: Charles C Thomas Publisher, 68-88.

Portin, Petter. 1998. Kaikki koirarodut polveutuvat sudesta. Koiramme 102 (1-2), 11-13.

Quigley, Joseph S., Vogel, Lyle E. & Anderson, Robert K. 1983. A study of perceptions and attitudes toward pet ownership. Teoksessa Katcher, Aaron Honori & Beck, Alan M. (toim.) New perspectives on our lives with companion animals. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 266-275.

Rekisteröinnit 1988-99. 2000. Koiramme 104 (1-2), 57.

Rekisteröinnit 1980-2001. 2002. Koiramme 106 (1-2), 18-22.

Reuna, Veera. 1997. Perhebarometri 1997. Selvitys suomalaisten perheeseen liittyvistä käsityksistä. Väestöntutkimuslaitoksen katsauksia E3/1997. Väestöliitto. Helsinki.

Reuna, Veera. 1998. Perhebarometri 1998. Vastuu perheen arjessa. Väestöntutkimuslaitoksen katsauksia E4/1998. Väestöliitto. Helsinki.

Robin, Michael, Bense, Robert, Quigley, Joseph S. & Anderson, Robert K. 1983. Childhood pets and the psychosocial development of adolescents. Teoksessa Katcher, Aaron Honori &

Beck, Alan M. (toim.) New perspectives on our lives with companion animals. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 436-443.

Robins, Douglas M., Sanders, Clinton R. & Cahill, Spencer E. 1991. Dogs and their people: Pet-facilitated interaction in a public setting. *Journal of Contemporary Ethnography* 1991, 20, 1, April, 3-25.

Robinson, Ian. 1995. Associations between man and animals. Teoksessa Robinson, Ian (toim.) *The Waltham book of human-animal interaction: Benefits and responsibilities of pet ownership*. Leicestershire: Waltham Centre For Pet Nutrition, 1-6.

Rosbach, Kelly Ann & Wilson, John P. 1992. Does a dog's presence make a person appear more likable?: Two studies. *Anthrozoos* 5, 1, 40-51.

Ruuskanen, Eila. 1999. Koira Suomen liikuttaja. *Hyvä terveys* 2/1999, 14. vuosikerta, 20-23.

Salmi, Suvi. 1996. Lemmikkieläin lapsen arkielämässä. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Kasvatustieteitten pro gradu -tutkielma.

Salmon, Peter W. & Salmon, Ingrid M. 1983. Who owns who? Psychological research into the human-pet bond in Australia. Teoksessa Katcher, Aaron Honori & Beck, Alan M. (toim.) *New perspectives on our lives with companion animals*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 244- 265.

Sanders, Clinton R. 1993. Understanding dogs. Caretakers' attributions of mindedness in canine-human relationships. *Journal of Contemporary Ethnography* 1993, 22, 2, July, 205-226.

Savishinsky, Joel S. 1983. Pet ideas: The domestication of animals, human behavior and human emotions. Teoksessa Katcher, Aaron Honori & Beck, Alan M. (toim.) *New perspectives on our lives with companion animals*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 112- 131.

Sayer, Angela. 1992. *Kaikki koirasta*. Helsinki: Otava.

Schneck, Marcus & Caravan, Jill. 1995. Koiran kanssa kaikki hyvin. Hämeenlinna: Karisto Oy.

Schwabe, Calvin W. 1994. Animals in the ancient world. Teoksessa Manning, Aubrey & Serpell, James (toim.) Animals and human society. Changing perspectives. London and New York: Routledge, 36-51.

Serpell, James. 1983. What have we got against pets? New Scientist vol. 100, No 1379, 13 Oct 1983, 80-84.

Serpell, James. 1986. In the company of animals. Oxford: Basil Blackwell Ltd.

Serpell, James & Paul, Elizabeth. 1994. Pets and the development of positive attitudes to animals. Teoksessa Manning, Aubrey & Serpell, James (toim.) Animals and human society. Changing perspectives. London and New York: Routledge, 127-141.

Siegel, Judith. 1993 Companion animals: In sickness and in health. Journal of Social Issues 49, 1, spring, 157-167.

Sopanen, Olli-Matti. 1996. Perinteiset kotieläimet kulttuurimme osana. Teoksessa Minä, Musti ja Mansikki. Pohjois-Karjalan museo. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 7-29.

Stebbins, Sarah. 1993. Anthropomorphism. Philosophical Studies 69 (2-3), 113-122.

Stewart, Mary. 1983. Loss of a pet - loss of a person: A comparative study of bereavement. Teoksessa Katcher, Aaron Honori & Beck, Alan M. (toim.) New perspectives on our lives with companion animals. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 390-404.

Sulkunen, Pekka. 1990. Ryhmähaastattelujen analyysi. Teoksessa Mäkelä, Klaus (toim.) Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Gaudeamus, 264-285.

Suomen kielen perussanakirja. 1990. Ensimmäinen osa A-K. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 55. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Suomen kielen perussanakirja. 1992. Toinen osa L-R. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 55. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Sutherland & Nash, J. 1994. Animals rights as environmental cosmology. *Qualitative Sociology* 17 (2), 171-186.

Tengvall, Helena. 1995. *Ymmärrä lemmikkiäsi*. Juva: WSOY.

Tuan, Yi-Fu. 1984. *Dominance and affection. The making of pets*. New Haven and London: Yale University Press.

Unhola, Kaija. 1997. Terapiakoira. *Koiramme* 101 (1-2), 27.

Unhola, Kaija. 1998. Tampereen yliopisto tutkii koiran asemaa päätöksenteon kohteena. *Koiramme* 102 (1-2), 54-56.

VanLeeuwen, James. 1981. A child psychiatrist's perspective on children and their companion animals. Teoksessa Fogle, Bruce (toim.) *Interrelations between people and pets*. Springfield: Charles C Thomas Publisher, 175-194.

Vilkka, Leena. 1989. Miltä tuntuu olla gorilla? Eläinten tietoisien elämän tarkastelua. Teoksessa Häyry, Heta, Tengvall, Helena & Vilkka, Leena (toim.) *Eläin ihmisten maailmassa*. Helsinki: Gaudeamus, 75-84.

Voith, Victoria L. 1981. Attachment between people and their pets: Behavior problems of pets that arise from relationship between pets and people. Teoksessa Fogle, Bruce (toim.) *Interrelations between people and pets*. Springfield: Charles C Thomas Publisher, 271-294.

Voith, Victoria. 1985. Attachment of people to companion animals. *Veterinary Clinics of North America; Small Animal Practice* 15 (2).

Wiedenmann, Rainer E. 1993. Neuer Totemismus? Überlegungen zur Genese und Semantik moderner Tierbestattung. *Soziale Welt* 44 (2), 199-222.

Yin, Robert K. 1994. Case Study Research. Design and Methods. 2. painos. Thousand Oaks-London-New Delhi: Sage.

Yli-Kovero, Kristiina. 1998. Koirien ja kissojen valmisruokiin käytettiin 500 miljoonaa. Helsingin Sanomat 9.6.1998, Kuluttaja, 1.

PUHDASROTUISTEN KOIRANPENTUJEN REKISTERÖINNIIT
VUOSINA 1980, 1988-2001

Vuosi	Yhteensä
1980	23 808
1988	33 885
1989	37 547
1990	41 669
1991	46 003
1992	46 623
1993	47 093
1994	44 950
1995	40 062
1996	35 932
1997	33 843
1998	32 865
1999	32 279
2000	33 433
2001	34 404

Rekisteröinnit 1988-99. 2000. Koiramme 104 (1-2), 57.

Rekisteröinnit 1980-2001. 2002. Koiramme 106 (1-2), 22.

HAASTATTELURUNKO

Taustatiedot:

- ikä
- sukupuoli
- asuinpaikka
- ammatti/oppiarvo
- siviilisääty
- muut perheenjäsenet
- koirien lukumäärä

Koiran hankinnasta

- milloin hankit koiran/koirat? kenen aloitteesta? miksi hankit koiran?
- minkä rotuinen koira? oliko rodulla merkitystä/tietyillä ominaisuuksilla merkitystä? miten valitsit koirasi?
- onko sinulla aikaisempaa kokemusta koirista? onko sinulla ollut aikaisemmin koira tai muuta lemmikkieläintä esim. lapsuudessasi?

Nimenanto

- minkä nimen annoit koiralle? miten/millä perusteilla valitsit nimen koiralle?
- mitä mielestäsi koiran nimeen liittyy?
- millaista nimeä et antaisi koiralle?
- nimenantorituaalit?

Kustannukset

- kuinka paljon koirasta aiheutuu kustannuksia (ruoka, hoitotarvikkeet, eläinlääkäri, vakuutukset)? kuinka suuren osan koira vie tuloistasi?
- joudutko tinkimään omista menoistasi (jopa perustoimeentulosta kuten ruuasta) koiran takia?
- mitä ajattelet koiraan menevistä rahoista?

Päivittäiset yhteiset toiminnot koiran kanssa

- mitä kuuluu päivittäiseen ohjelmaan koiran kanssa? mitä teet koirasi kanssa?
- kuinka paljon päivittäiset toiminnot kuten ruokkiminen, ulkoiluttaminen, leikkiminen, koiran hoito (turkki, kynnet, korvat) vievät aikaa?

- kuka yleensä huolehtii koirasta? hoidatko koiran itse kokonaan vai hoitaako joku muu välillä?
- eroaako viikonloput/loma-aika tavallisesta arjesta esim. ajankäytön suhteen? mitä teet silloin koiran kanssa?

Harrastukset koiran kanssa

- mitä harrastat? milloin ja miten alkoi? miksi harrastat? kuinka usein harrastat?
- kuinka paljon koiraharrastukset vievät aikaa? mitä hyötyä/haittaa harrastuksista on? mitä saat koiraharrastuksista?
- käytkö koiranäyttelyissä? miksi/miksi et?
- kilpailletko koiran kanssa (esim. agility, toko ym.)? miksi/miksi et?
- onko voitto/hyvä sijoitus tärkeää? kuinka tärkeää koiran voitto/hyvä sijoitus on? miksi?
- onko koira vaikuttanut (kielteisesti) muihin harrastuksiin (esim. aika ja raha eivät riitä moniin harrastuksiin)

Sosiaaliset suhteet

- onko tuttavilla ja ystävillä koiria?
- tapaatko esimerkiksi koiraa ulkoiluttaessasi/koiraharrastusten parissa paljon muita ihmisiä/toisia koirien ulkoiluttajia? keskustelletteko? mistä? syntykö kontakteja/keskusteluyhteyttä muiden kuin koiranomistajien kanssa? miten?
- oletko saanut tuttavilla/ystävillä koiran avulla?
- teettekö tuttavien/ystävien kanssa jotain yhdessä koiriin liittyen? vierailletteko toistenne luona? vietätteko muuten aikaa yhdessä?
- onko huonoja/hyviä kokemuksia koiran vaikutuksesta ystävyys- ja muihin sosiaalisiin suhteisiin? millaisia?

Koiran asema perheessä

- mikä on perhe? mitä käsität perheellä?
- mikä on koiran asema kotona/perheessä?
- onko sinun/perheesi elämä jollain tavalla muuttunut koiran tulon jälkeen? miten? jos muita perheenjäseniä: kenen elämä on muuttunut eniten/miksi?
- jos muuta perhettä: kenelle mielestäsi koira perheessä merkitsee eniten ja on tärkein? miksi?
- jos pariskunta: onko koira vaikuttanut parisuhteeseen? miten? (myönteisesti/kielteisesti)
- jos lapseton pariskunta/yksineläjä: onko koira mahdollisesti vaikuttanut halukkuuteen hankkia lapsia?
- jos perheeseen tulisi vauva/perheessä on lapsia, millainen koiran asema tällöin olisi/on?
- vietätkö koiran syntymäpäiviä? annatko koiralle lahjoja/leivotko kakun? entä jouluna?
- missä koira oleilee/nukkuu? saako se olla sängyssä/sohvalla? onko koira kotona ”sivussa” vai saako se olla kotiaskareissa mukana?
- miten koiran perheenjäsenyys näkyy erilaisissa teoissa (koiran valokuvaaminen eri ikäisenä, koiran valokuva lompakossa/piirongin päällä, koira vastaanottajana/lähettäjänä korteissa/kirjeissä, vaihdetaan/kysellään koiran kuulumiset)?
- miten koira suhtautuu siihen, jos riitelet toisen ihmisen kanssa?

- miten otat muilta vastaan ohjeita, neuvoja, vinkkejä, huomautuksia koiran kasvatukseen tai koulutukseen liittyen?

Vuorovaikutus koiran kanssa

- mitä puhut koirallesi? miten (esim. äänensävy, kuin toiselle ihmiselle, kuin koira ymmärtäisi kaiken)?

- miten puhuttelet koiraasi? millä nimillä/lempinimillä kutsut/puhuttelet sitä?

- mitä koira mielestäsi tuntee, tajuaa, ajattelee?

- onko mielestäsi ihmisellä ja koiralla samanlaisia tuntemuksia/tunteita (kuten rakkaus, mustasukkaisuus, omistushalu)? mitä?

- minkälaista ”kieltä” koira käyttää (ilmeet, eleet, ääni, liike)?

- mitä koira viestii? luetko koirasi kieltä? miten tulkitset koirasi kieltä?

- miten osoitat tunteitasi/kiintymystäsi koiralle? osoittaako koirasi sinulle ”tunteitaan” kuten kiintymystä/uskollisuutta? miten?

- miten koira tervehtii sinua esimerkiksi kotiin tullessasi? miltä se tuntuu?

Koiran subjektiivinen merkitys omistajalleen

- miten luonnehdit suhdettasi koiraasi? mitä koira merkitsee sinulle elämässäsi? mitä koira sinulle antaa/mitä se vaatii?

- mikä olet koirallesi (äiti/isä, emäntä/isäntä, omistaja, kaveri, johtaja, muu, mikä)?

- milloin/millaisissa tilanteissa koet koiran itsellesi tärkeäksi (esimerkkejä)? miksi? millaisissa tilanteissa et?

- onko koirasta ollut haittaa? mitä? milloin?

- onko koirasta ollut hyötyä? mitä? milloin?

- mitä hyviä/huonoja ominaisuuksia/piirteitä liität koiraan?

- koetko koira sitoutumisena/rasitteena? miten? millaisissa tilanteissa?

- oletko valmis tinkimään omasta mukavuudestasi/tarpeistasi koiran mukavuuden ja tarpeiden vuoksi? miksi?

- miten jäsennät elämäsi koiran avulla/vuoksi (ajankäyttö, tulevaisuuden suunnittelu, suhde luontoon, muihin eläimiin ja eri asioihin)?

- miten suhtaudut koiran hännän- ja korvientypistykseen (vaikkakin nykyisin kielletty Suomessa)? oliko sinusta parannus/huononnus?

- miten suhtaudut siihen, jos koirasi on hoidossa (huoli, miten koira pärjää, ikävä, koira pyörii mielessä, onko se kunnossa, onko sille sattunut jotain)?

- otatko koiran mukaan ostoksille/asioille? jätätkö sen kaupan/pankin ulkopuolelle? miksi/miksi et?

- onko koira paljon yksin kotona? miltä tuntuu jättää koira yksin kotiin?

- podetko koskaan huonoa omaatuntoa koiran vuoksi? millaisissa tilanteissa (koira liikaa yksin, koiran ulkoilutus/aktiivointi laiminlyönti, huutanut koiralle)?

- hermostutko koiraasi? millaisissa tilanteissa? miten itse ja miten koirasi käyttäytyy hermostuessaasi?

- pyydätkö koiraltasi koskaan anteeksi? millaisissa tilanteissa? miten?

- miten kokisit koiran kuoleman? miltä koirasta luopuminen tuntuisi? millaisessa tilanteessa voisit luopua koirasta/vai voisitko? mitä tekisit esimerkiksi allergian tai astman puhjetessa (kumpi lähtee ensin – puoliso vai koira)?

- mitä olisit valmis tekemään koiran eteen? mistä olisit valmis luopumaan?

- millaista elämä olisi ilman koira?

- miten suhtaudut ihmisiin, jotka eivät pidä koirista/joiden luokse ei voi mennä koiran kanssa?
- miten/mitä puhut muille koirastasi?
- sanotko koirastasi se vai hän? entä ihmisistä?

- onko sinulla koiriin liittyviä tulevaisuuden suunnitelmia? millaisia? aiotko jatkaa koiraharrastuksiasi/uusia koiraharrastuksia?
- muita koiriin liittyviä suunnitelmia?

- oletko oppinut jotain koiran myötä? mitä?

- tuleeko vielä mieleen jotain, mitä et tullut maininneeksi?

THREE LEVELS OF PET LOSS

Level of pet loss	Pre-loss state	Impact of loss	Responses	Interventions
Non-complicated loss	Moderate or satisfactory existing relationships, routines and socio-emotional functioning. Pet may be included in this but not in a central or major role.	Unlikely to cause significant disruption to existing routines, relationships, or socio-emotional functioning.	Similar to the unitary (non-phasic) state of sorrow. Crying, feelings of sadness, thoughts of death, wanting time alone or a day off work, etc. May be intense over a short time. Fades with occasional re-emergence on events provoking memories, e.g. anniversaries.	Professional intervention not essential. Owners may contact helplines or support groups for reassurance of normality and social acceptability of responses.
Loss complicated through stress overload	Concurrent or pre-existing stressors putting pressure on existing relationships, routines or socio-emotional functioning, e.g. divorce, unemployment, recent human loss, physical or mental illness.	Further disruption to relationships, routines and socio-emotional functioning. Increased pressure on already strained coping strategies.	Increased risks for stress reactions, e.g. elevated vulnerability to depression, anxiety, which may be manifested as physical symptoms leading to higher incidence of physical illness.	Intervention required to reinstate strategies for coping with pre-existing problems and with pet loss, e.g. stress management counselling, medical or psychological referral.
Loss complicated by high emotional dependency on pet and/or centrality of pet in lifestyle	Existing relationships, routines or socio-emotional functioning highly dependent on pet involvement. Close human relationships may be fragile or absent.	Severe disruption to many aspects of normal functioning requiring major readjustment to absence of pet.	May be similar to the state of bereavement. Responses may follow phases of transitions associated with grieving. Severe emotional responses, cognitive disturbance, social withdrawal, depression, elevated risk of morbidity.	Intervention required to help psycho-social transition to readjustment to life without the pet e.g. professionally qualified grief counselling, psychiatric or psychological referral.

McNicholas and Collis (1995, 134)